

Budoucnost evropské konkurenceschopnosti

Část A | Strategie konkurenceschopnosti pro Evropu

ZÁŘÍ 2024

*Eŭropo
Demokratio
Esperanto*

Dokument připravil Pierre Dieumegard pro [Europe-Democracy-Esperanto](#)

Účelem tohoto "prozatímního" dokumentu je umožnit více lidem v Evropské unii seznámit se s dokumenty vytvořenými Evropskou unií (a financovanými z jejich daní).

Nejsou-li k dispozici překlady, jsou občané rozpravou vyloučeni.

Tento dokument [existoval pouze v angličtině ve](#) formátu pdf. Z původního souboru jsme vytvořili odt-file, připravený softwarem Libre Office, pro strojový překlad do jiných jazyků. Výsledky jsou nyní [k dispozici ve všech úředních jazycích](#).

Je žádoucí, aby překlady důležitých dokumentů převzala správa EU. „Důležitými dokumenty“ nejsou pouze právní a správní předpisy, ale také důležité informace potřebné ke společnému informovanému rozhodování.

Aby bylo možné společně diskutovat o naší společné budoucnosti a umožnit spolehlivé překlady, mezinárodní jazyk esperanto by byl velmi užitečný kvůli své jednoduchosti, pravidelnosti a přesnosti.

Kontaktujte nás :

[Kontakto \(europokune.eu\)](mailto:europokune.eu)

<https://e-d-e.org/-Kontakti-EDE>

Předmluva

Evropa se od počátku tohoto století obává zpomalení růstu. Různé strategie zvyšování tempa růstu přicházely a odcházely, ale trend zůstal nezměněn.

V rámci různých ukazatelů se mezi EU a USA otevřel velký rozdíl v HDP, který byl způsoben zejména výraznějším zpomalením růstu produktivity v Evropě. Evropské domácnosti zaplatily cenu za ušlý životní standard. Reálný disponibilní příjem na obyvatele vzrostl v USA od roku 2000 téměř dvakrát více než v EU.

Po většinu tohoto období bylo zpomalení růstu považováno za nepříjemnost, ale ne za kalamitu. Evropští vývozcí dokázali získat podíly na trhu v rychleji rostoucích částech světa, zejména v Asii. Na trh práce vstoupilo mnohem více žen, čímž se zvýšil příspěvek práce k růstu. A po krizích v letech 2008 až 2012 nezaměstnanost v celé Evropě neustále klesala, což pomohlo snížit nerovnost a zachovat sociální zabezpečení.

EU rovněž těžila z příznivého globálního prostředí. Světový obchod vzkvétal podle multilaterálních pravidel. Bezpečnost amerického bezpečnostního deštníku uvolnila obranné rozpočty na výdaje na jiné priority. Ve světě stabilní geopolitiky jsme neměli důvod obávat se rostoucí závislosti na zemích, u nichž jsme očekávali, že zůstanou našimi přáteli.

Ale základy, na kterých jsme stavěli, jsou nyní otřeseny.

Předchozí globální paradigma se vytrácí. Zdá se, že éra rychlého růstu světového obchodu již pominula a společnosti z EU čelí jak větší konkurenci ze zahraničí, tak menšímu přístupu na zámořské trhy. Evropa náhle ztratila svého nejdůležitějšího dodavatele energie, Rusko. Po celou dobu geopolitická stabilita slábne a naše závislosti se ukázaly být zranitelnými místy.

Technologické změny se rychle zrychlují. Evropa z velké části propásla digitální revoluci vedenou internetem a zvýšení produktivity, které přinesl: rozdíl v produktivitě mezi EU a USA lze do značné míry vysvětlit odvětvím technologií. EU je slabá, pokud jde o vznikající technologie, které budou hnací silou budoucího růstu. Pouze čtyři z 50 největších technologických společností na světě jsou evropské.

Potřeba růstu v Evropě však roste.

EU vstupuje do prvního období ve své nedávné historii, v němž růst nebude podporován rostoucím počtem obyvatel. Předpokládá se, že do roku 2040 se počet pracovníků každoročně sníží o téměř 2 miliony. Budeme se muset více opírat o produktivitu, abychom podpořili růst. Pokud by si EU udržela průměrné tempo růstu produktivity od roku 2015, stačilo by pouze udržet HDP konstantní až do roku 2050 – v době, kdy EU čelí řadě nových investičních potřeb, které budou muset být financovány prostřednictvím vyššího růstu.

Aby bylo možné digitalizovat a dekarbonizovat hospodářství a zvýšit naši obrannou kapacitu, bude se muset podíl investic v Evropě zvýšit přibližně o 5 procentních bodů HDP na úroveň, která byla naposledy zaznamenána v 60. a 70. letech 20. století. To je bezprecedentní: pro srovnání, dodatečné investice poskytnuté Marshallovým plánem v letech 1948–51 činily přibližně 1–2 % HDP ročně.

Pokud se Evropa nemůže stát produktivnější, budeme nuceni si vybrat. Nebudeme schopni stát se současně lídrem v oblasti nových technologií, majákem klimatické odpovědnosti a nezávislým hráčem na světové scéně. Nebudeme schopni financovat náš sociální model. Budeme muset omezit některé, ne-li všechny, naše ambice.

To je existenční výzva.

Základními hodnotami Evropy jsou prosperita, spravedlnost, svoboda, mír a demokracie v udržitelném prostředí. EU existuje proto, aby zajistila, že Evropané budou mít z těchto základních práv vždy prospěch. Pokud je Evropa již nebude moci poskytnout svým občanům – nebo je bude muset vyměnit jeden proti druhému – ztratí svůj důvod k tomu, aby existovala.

Jediným způsobem, jak této výzvě čelit, je růst a být produktivnější a zachovat naše hodnoty rovnosti a sociálního začlenění. A jediný způsob, jak být produktivnější, je, aby se Evropa radikálně změnila.

Tři oblasti pro opatření k oživení růstu

Tato zpráva identifikuje tři hlavní oblasti, v nichž je třeba přijmout opatření k opětovnému nastartování udržitelného růstu.

V každé oblasti nezačínáme od nuly. EU má stále obecné silné stránky – jako jsou silné systémy vzdělávání a zdravotní péče a silné sociální státy – a konkrétní silné stránky, na nichž je třeba stavět. Ale kolektivně se nám nedaří přeměnit tyto silné stránky na produktivní a konkurenceschopná průmyslová odvětví na globální scéně.

Zaprvé – a co je nejdůležitější – Evropa musí zásadně přeorientovat své společné úsilí na překlenutí rozdílů v oblasti inovací ve srovnání s USA a Čínou, zejména pokud jde o vyspělé technologie.

Evropa uvízla ve statické průmyslové struktuře s několika novými společnostmi, které povstávají, aby narušily stávající průmyslová odvětví nebo vyvinuly nové růstové motory. Ve skutečnosti neexistuje žádná společnost z EU s tržní kapitalizací vyšší než 100 miliard EUR, která byla v posledních padesáti letech založena od nuly, zatímco v tomto období bylo vytvořeno všech šest amerických společností s oceněním vyšším než 1 bilion EUR.

Tento nedostatek dynamiky je sebenaplňující.

Vzhledem k tomu, že se společnosti z EU specializují na vyspělé technologie, u nichž je potenciál pro průlomové objevy omezený, utrácejí méně na výzkum a inovace (R&I) – o 270 miliard EUR méně než jejich protějšky z USA v roce 2021. Tři nejlepší investoři do R&I v Evropě jsou v posledních dvaceti letech ovládání automobilovými společnostmi. Bylo to stejné v USA na počátku roku 2000, s automobily a farmacii v čele, ale nyní jsou první tři v technice.

Problém nespočívá v tom, že by Evropa postrádala nápady nebo ambice. Máme mnoho talentovaných výzkumníků a podnikatelů, kteří podávají patenty. Inovace je však v další fázi zablokována: Nedaří se nám převádět inovace na komercializaci a inovativním společnostem, které chtějí v Evropě expandovat, v každé fázi brání nejednotné a restriktivní předpisy.

V důsledku toho mnozí evropští podnikatelé raději hledají financování od amerických investorů rizikového kapitálu a rozšiřují se na americkém trhu. V letech 2008 až 2021 téměř 30 % „jednorozců“ založených v Evropě – začínajících podniků, jejichž hodnota přesáhla 1 miliardu USD – přemístilo své ústředí do zahraničí, přičemž převážná většina se přestěhovala do USA.

Vzhledem k tomu, že svět je na pokraji revoluce v oblasti umělé inteligence, nemůže si Evropa dovolit zůstat uvězněna ve „středních technologiích a průmyslových odvětvích“ minulého století. Musíme uvolnit náš inovační potenciál. To bude klíčové nejen pro vedoucí postavení v oblasti nových technologií, ale také pro integraci umělé inteligence do našich stávajících průmyslových odvětví, aby mohla zůstat v popředí.

Ústřední součástí tohoto programu bude poskytnout Evropanům dovednosti, které potřebují k tomu, aby mohli těžit z nových technologií, aby technologie a sociální začleňování mohly jít ruku v ruce. Zatímco Evropa by se měla snažit vyrovnat se USA, pokud jde o inovace, měli bychom se snažit překonat USA v poskytování příležitostí pro vzdělávání a vzdělávání dospělých a dobrých pracovních míst pro všechny po celý jejich život.

Druhou oblastí činnosti je společný plán pro dekarbonizaci a konkurenceschopnost.

Budou-li ambiciózní cíle Evropy v oblasti klimatu doprovázeny soudržným plánem na jejich dosažení, bude dekarbonizace pro Evropu příležitostí. Pokud se nám však nepodaří koordinovat naše politiky, existuje riziko, že dekarbonizace by mohla být v rozporu s konkurenceschopností a růstem.

I když ceny energií výrazně klesly ze svých maxim, společnosti v EU stále čelí cenám elektřiny, které jsou 2-3krát vyšší než ceny v USA. Ceny zemního plynu jsou čtyřikrát až pětkrát vyšší. Tento cenový rozdíl je způsoben především nedostatkem přírodních zdrojů v Evropě, ale také zásadními problémy našeho společného trhu s energií. Tržní pravidla brání průmyslovým odvětvím a domácnostem v tom, aby ve svých účtech plně využívaly výhod čistě energie. Vysoké daně a nájemné zachycené finančními obchodníky zvyšují náklady na energii pro naši ekonomiku.

Ve střednědobém horizontu pomůže dekarbonizace posunout výrobu energie směrem k bezpečným, nízkonákladovým čistým zdrojům energie. Fosilní paliva však budou hrát ústřední roli při stanovování cen energií přinejmenším po zbytek tohoto desetiletí. Bez plánu na přenesení přínosů dekarbonizace na konečné uživatele budou ceny energií nadále zatěžovat růst.

Globální úsilí o dekarbonizaci je rovněž příležitostí k růstu pro průmysl EU. EU je světovým lídrem v oblasti čistých technologií, jako jsou větrné turbíny, elektrolyzéry a nízkouhlíková paliva, a na celém světě se zde vyvíjí více než jedna pětina čistých a udržitelných technologií.

Není však zaručeno, že se Evropa této příležitosti chopí. Čínská konkurence se stává akutní v odvětvích, jako jsou čisté technologie a elektrická vozidla, poháněná silnou kombinací masivní průmyslové politiky a subvencí, rychlými inovacemi, kontrolou surovin a schopností vyrábět v celoevropském měřítku.

EU čelí možnému kompromisu. Rostoucí závislost na Číně může nabídnout nejlevnější a neúčinnější cestu ke splnění našich cílů v oblasti dekarbonizace. Čínská státem podporovaná hospodářská soutěž však rovněž představuje hrozbu pro náš produktivní průmysl čistých technologií a automobilový průmysl.

Dekarbonizace musí proběhnout v zájmu naší planety. Aby se však také stala zdrojem růstu pro Evropu, budeme potřebovat společný plán zahrnující odvětví, která vyrábějí energii, a odvětví, která umožňují dekarbonizaci, jako jsou čisté technologie a automobilový průmysl.

Třetí oblastí činnosti je zvýšení bezpečnosti a snížení závislosti.

Bezpečnost je předpokladem udržitelného růstu. Rostoucí geopolitická rizika mohou zvýšit nejistotu a tlumit investice, zatímco velké geopolitické otřesy nebo náhlé zastavení obchodu mohou být mimořádně rušivé. S tím, jak se éra geopolitické stability vytrácí, roste riziko, že se rostoucí nejistota stane hrozbou pro růst a svobodu.

Obzvláště exponovaná je Evropa. Spoléháme na hrstku dodavatelů kritických surovin, zejména na Čínu, i když celosvětová poptávka po těchto materiálech v důsledku přechodu na čistou energii exploduje. Jsme také velmi závislí na dovozu digitálních technologií. Pro výrobu čipů je 75-90% celosvětové výrobní kapacity destiček v Asii.

Tyto závislosti jsou často obousměrné – například Čína spoléhá na to, že EU absorbuje její nadměrnou průmyslovou kapacitu –, ale jiné velké ekonomiky, jako jsou USA, se aktivně snaží od sebe oddělit. Pokud EU nezareaguje, riskujeme, že budeme náchylní k nátlaku.

V tomto prostředí budeme potřebovat skutečnou „zahraniční hospodářskou politiku“ EU, abychom si udrželi svou svobodu – tzv. státnictví. EU bude muset koordinovat preferenční obchodní dohody a přímé investice se zeměmi bohatými na zdroje, vytvářet zásoby ve vybraných kritických oblastech a vytvářet průmyslová partnerství s cílem zabezpečit dodavatelský řetězec klíčových technologií. Pouze společně můžeme vytvořit potřebný tržní pákový efekt, abychom toho dosáhli.

Mír je prvořadým a prvořadým cílem Evropy. Hrozby fyzické bezpečnosti však narůstají a my se musíme připravit. EU je kolektivně druhým největším příjemcem vojenských výdajů na světě, ale neodráží se to v síle naší kapacity obranného průmyslu.

Obranný průmysl je příliš roztržštěný, což brání jeho schopnosti vyrábět ve velkém měřítku, a trpí nedostatečnou standardizací a interoperabilitou vybavení, což oslabuje schopnost Evropy jednat jako soudržná síla. Například v Evropě je provozováno dvanáct různých typů bojových tanků, zatímco USA vyrábějí pouze jeden.

Co stojí v cestě?

V mnoha z těchto oblastí již členské státy jednají samostatně a průmyslové politiky jsou na vzestupu. Je však zřejmé, že Evropa zaostává za tím, čeho bychom mohli dosáhnout, kdybychom jednali jako společenství. V cestě nám stojí tři bariéry.

Za prvé, Evropě chybí soustředění. Vyjadřujeme společné cíle, ale nepodporujeme je stanovením jasných priorit nebo následnými společnými politickými opatřeními.

Tvrdíme například, že podporujeme inovace, ale i nadále zvyšujeme regulační zátěž evropských společností, které jsou obzvláště nákladné pro malé a střední podniky a sebepoškozující pro podniky v digitálních odvětvích. Více než polovina malých a středních podniků v Evropě označuje regulační překážky a administrativní zátěž za svou největší výzvu.

Náš jednotný trh jsme také po desetiletí nechali roztržštěný, což má kaskádový dopad na naši konkurenceschopnost. Podněcuje rychle rostoucí společnosti v zámoří, čímž omezuje soubor projektů, které mají být financovány, a brání rozvoji evropských kapitálových trhů. A bez projektů s vysokým růstem, do nichž by se investovalo, a bez kapitálových trhů, které by je financovaly, ztrácejí Evropané příležitosti stát se bohatšími. Přestože domácnosti v EU šetří více než jejich americké protějšky, jejich bohatství od roku 2009 vzrostlo pouze o třetinu.

Za druhé, Evropa plýtvá svými společnými zdroji. Máme velkou kolektivní kupní sílu, ale rozměňujeme ji na několik různých vnitrostátních a unijních nástrojů.

Stále například nespojujeme síly v obranném průmyslu, abychom pomohli našim společnostem integrovat se a dosáhnout rozsahu. Evropské kolaborativní zadávání veřejných zakázek představovalo v roce 2022 méně než pětinu výdajů na pořízování obranného vybavení. Rovněž nezvýhodňujeme konkurenceschopné evropské obranné společnosti. Mezi polovinou roku 2022 a polovinou roku 2023 směřovalo 78 % celkových výdajů na zadávání veřejných zakázek k dodavatelům ze zemí mimo EU, z nichž 63 % směřovalo do USA.

Stejně tak dostatečně nespolečně pracujeme na inovacích, i když veřejné investice do průlomových technologií vyžadují velké kapitálové rezervy a vedlejší účinky pro všechny jsou značné. Veřejný sektor v EU vynakládá na výzkum a vývoj přibližně stejně jako USA v poměru k HDP, ale pouze jedna desetina těchto výdajů se uskutečňuje na úrovni EU.

Za třetí, Evropa nekoordinuje, kde je to důležité.

Průmyslové strategie dnes – jak je vidět v USA a Číně – kombinují řadu politik, od fiskálních politik na podporu domácí výroby, přes obchodní politiky na penalizaci protisoutěžního chování až po zahraniční hospodářské politiky na zabezpečení dodavatelských řetězců.

V kontextu EU vyžaduje propojení politik tímto způsobem vysoký stupeň koordinace mezi úsilím členských států a EU. Vzhledem k pomalému a rozčleněnému procesu tvorby politik je však EU méně schopna takovou reakci vyvolat.

Pravidla rozhodování v Evropě se s rozšířením EU a s tím, jak se globální prostředí, kterému čelíme, stalo nepřátelštějším a složitějším, podstatně nezměnila. Rozhodnutí se obvykle dělají problém po problému s více hráči veta po cestě.

Výsledkem je legislativní proces s průměrnou dobou 19 měsíců na schválení nových právních předpisů, od návrhu Komise až po podpis přijatého aktu – a před tím, než budou nové právní předpisy dokonce provedeny ve všech členských státech.

Cílem této zprávy je stanovit novou průmyslovou strategii pro Evropu k překonání těchto překážek.

Identifikujeme základní příčiny oslabující pozice EU v klíčových strategických odvětvích a předkládáme řadu návrhů na obnovení konkurenceschopnosti EU. Pro každé odvětví, které analyzujeme, identifikujeme prioritní návrhy v krátkodobém a střednědobém horizontu. Jinými slovy, tyto návrhy nejsou zamýšleny jako aspirace: většina z nich je navržena tak, aby byla provedena rychle a měla hmatatelný dopad na vyhlídky EU.

V mnoha oblastech může EU mnohého dosáhnout tím, že podnikne velký počet menších kroků, avšak koordinovaným způsobem, který sladí všechny politiky stojící za společným cílem. V jiných oblastech je zapotřebí malý počet větších kroků – přenesení úkolů na úroveň EU, které lze provádět pouze tam. V dalších oblastech by EU měla ustoupit, důsledněji uplatňovat zásadu subsidiarity a snížit regulační zátěž, kterou pro společnosti v EU představuje.

Klíčovou otázkou, která vyvstává, je, jak by EU měla financovat obrovské investiční potřeby, které transformace hospodářství přinese. V této zprávě předkládáme simulace, které se touto otázkou zabývají. Pro EU lze vyvodit dva klíčové závěry.

Zaprvé, i když Evropa musí pokročit s unií kapitálových trhů, soukromý sektor nebude schopen nést hlavní podíl financování investic bez podpory veřejného sektoru. Za druhé, čím více je EU ochotna se reformovat, aby dosáhla zvýšení produktivity, tím více fiskálního prostoru se zvětší a tím snazší bude pro veřejný sektor tuto podporu poskytovat.

Toto spojení podtrhuje, proč je zvyšování produktivity zásadní. Má rovněž důsledky pro vydávání společných bezpečných aktiv. Pro maximalizaci produktivity bude nezbytné určité společné financování investic do klíčových evropských veřejných statků, jako jsou průlomové inovace.

Zároveň jsou v této zprávě identifikovány další veřejné statky, jako je zadávání veřejných zakázek v oblasti obrany nebo přeshraniční sítě, které budou bez společného postupu nedostatečně zásobovány. Budou-li splněny politické a institucionální podmínky, budou tyto projekty rovněž vyžadovat společné financování.

Tato zpráva přichází v době, která je pro náš kontinent obtížná.

Měli bychom opustit iluzi, že pouze prokrastinace může zachovat konsenzus. Ve skutečnosti prokrastinace způsobila jen pomalejší růst a rozhodně nedosáhla žádného dalšího konsenzu. Dosáhli jsme bodu, kdy bez akce budeme muset buď ohrozit naše blaho, naše životní prostředí, nebo naši svobodu.

Má-li být strategie nastíněná v této zprávě úspěšná, musíme začít společným posouzením toho, jak si stojíme, jaké cíle chceme upřednostnit, jakým rizikům se chceme vyhnout a jaké kompromisy jsme připraveni učinit.

Musíme zajistit, aby středem těchto diskusí byly naše demokraticky zvolené instituce. Reformy mohou být skutečně ambiciózní a udržitelné pouze tehdy, mají-li demokratickou podporu.

A musíme zaujmout nový postoj ke spolupráci: při odstraňování překážek, harmonizaci pravidel a právních předpisů a koordinaci politik. Existují různá souhvězdí, ve kterých se můžeme posunout vpřed. Ale to, co nemůžeme udělat, je, že se vůbec nepohneme vpřed.

Naše důvěra, že se nám podaří pokročit vpřed, by měla být silná. Nikdy v minulosti se rozsah našich zemí nezdál tak malý a neadekvátní vzhledem k velikosti výzev. A je to už dávno, co sebezáchova byla tak společným zájmem. Důvody pro jednotnou reakci nebyly nikdy tak přesvědčivé – a v naší jednotě najdeme sílu k reformám.

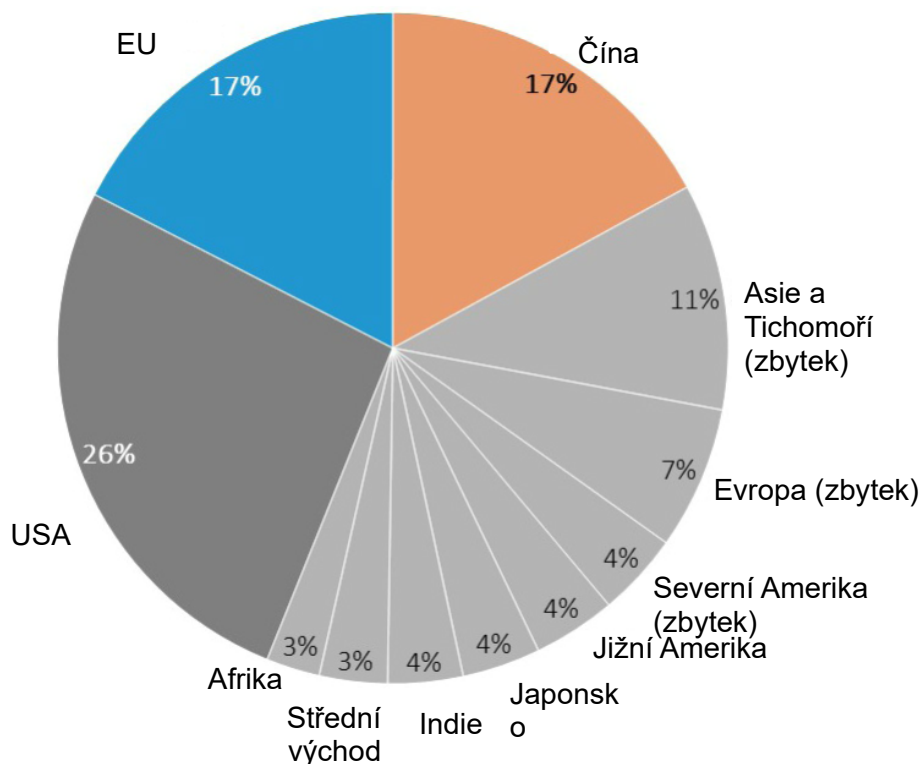

Obsah

Předmluva.....	1
Tři oblasti pro opatření k oživení růstu.....	2
Co stojí v cestě?.....	4
1. Výchozí bod: nové prostředí pro Evropu.....	7
Pro Evropu jsou před námi tři transformace.....	11
Směrem k evropské reakci.....	15
Zachování sociálního začleňování.....	17
2. Odstranění rozdílů v oblasti inovací.....	21
Výzva pro produktivitu Evropy.....	21
Hlavní překážky inovací v Evropě.....	28
Program pro řešení inovačního deficitu.....	34
Odstranění nedostatků v oblasti dovedností.....	37
3. Společný plán dekarbonizace a konkurenceschopnosti.....	41
Hlavní příčina vysokých cen energií.....	45
Hrozba pro evropské odvětví čistých technologií.....	50
Výzvy asymetrické dekarbonizace.....	52
Společný plán pro dekarbonizaci a konkurenceschopnost.....	55
4. Zvýšení bezpečnosti a snížení závislosti.....	59
Snižování vnějších zranitelností.....	61
Posílení průmyslové kapacity v oblasti obrany a vesmíru.....	64
5. Financování investic.....	69
6. Posílení správy věcí veřejných.....	73
Připomínky.....	76

1. Výchozí bod: nové prostředí pro Evropu

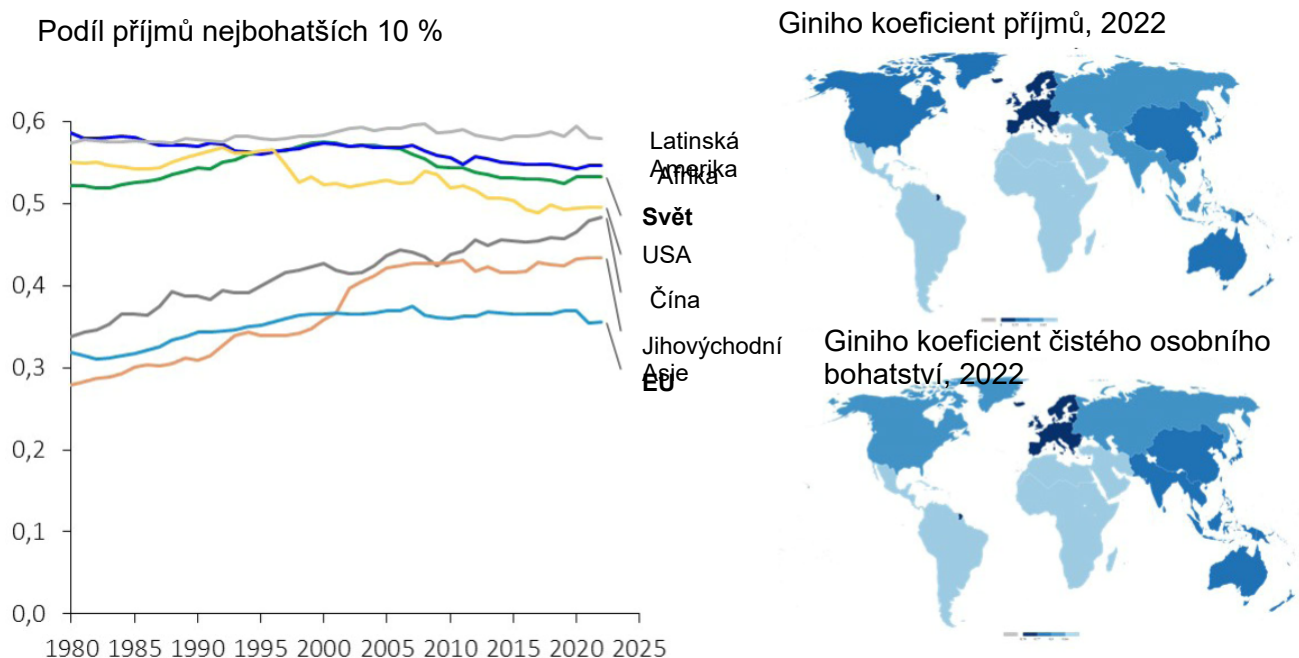
Evropa má základy k tomu, aby byla vysoce konkurenceschopnou ekonomikou. Evropský model kombinuje otevřenou ekonomiku, vysoký stupeň hospodářské soutěže na trhu a silný právní rámec a aktivní politiky pro boj proti chudobě a přerozdělování bohatství. Tento model umožnil EU propojit vysokou úroveň hospodářské integrace a lidského rozvoje s nízkou mírou nerovnosti. Evropa vybudovala jednotný trh s 440 miliony spotřebitelů a 23 miliony společností, což představuje přibližně 17 % celosvětového HDP [viz obrázek 1], a zároveň dosáhla míry příjmové nerovnosti, která je podle některých opatření přibližně o 10 procentních bodů nižší než ve Spojených státech (USA) a Číně [viz obrázek 2]. Přístup EU zároveň přinesl vynikající výsledky, pokud jde o správu věcí veřejných, zdraví, vzdělávání a ochranu životního prostředí. Z deseti zemí s nejvyšším hodnocením uplatňování právního státu na světě je osm členskými státy EU.ⁱ Evropa zaujímá vedoucí postavení mezi Spojenými státy a Čínou, pokud jde o střední délku života při narození a nízkou kojeneckou úmrtnost.ⁱⁱ Evropské systémy vzdělávání a odborné přípravy zajišťují vysokou úroveň dosaženého vzdělání, přičemž třetina dospělých má ukončené vysokoškolské vzdělání.ⁱⁱⁱ EU je rovněž světovým lídrem v oblasti norem udržitelnosti a životního prostředí a pokroku směrem k oběhovému hospodářství, opírajícímu se o nejambicióznější globální cíle v oblasti dekarbonizace, a může těžit z největší výlučné ekonomické zóny na světě, která pokrývá 17 milionů čtverečních kilometrů, což je čtyřnásobek pevninské plochy EU.¹

Zdroj: MMF, 2024

Obrázek 1: Podíl na světovém HDP v běžných cenách, 2023

¹ Výlučné ekonomické zóny (EEZ) jsou mořské zóny předepsané Úmluvou Organizace spojených národů o mořském právu, které se rozprostírají až 200 námořních mil od pobřeží země, v níž má stát právo zkoumat a využívat námořní zdroje. Využití této rozsáhlé námořní oblasti přispěje ke konkurenceschopnosti, bezpečnosti a udržitelnosti.

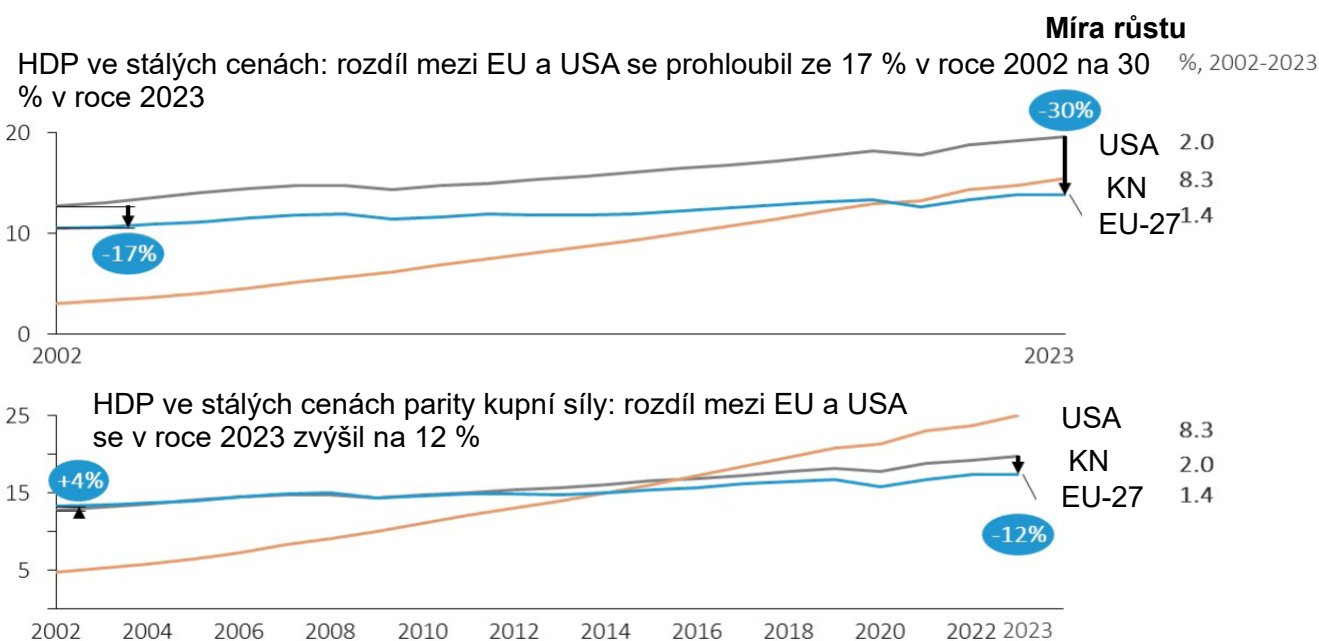

Zdroj: Světová databáze nerovností (WID), 2024

Obrázek 2: **Příjmová a mzdová nerovnost** ve světových regionech

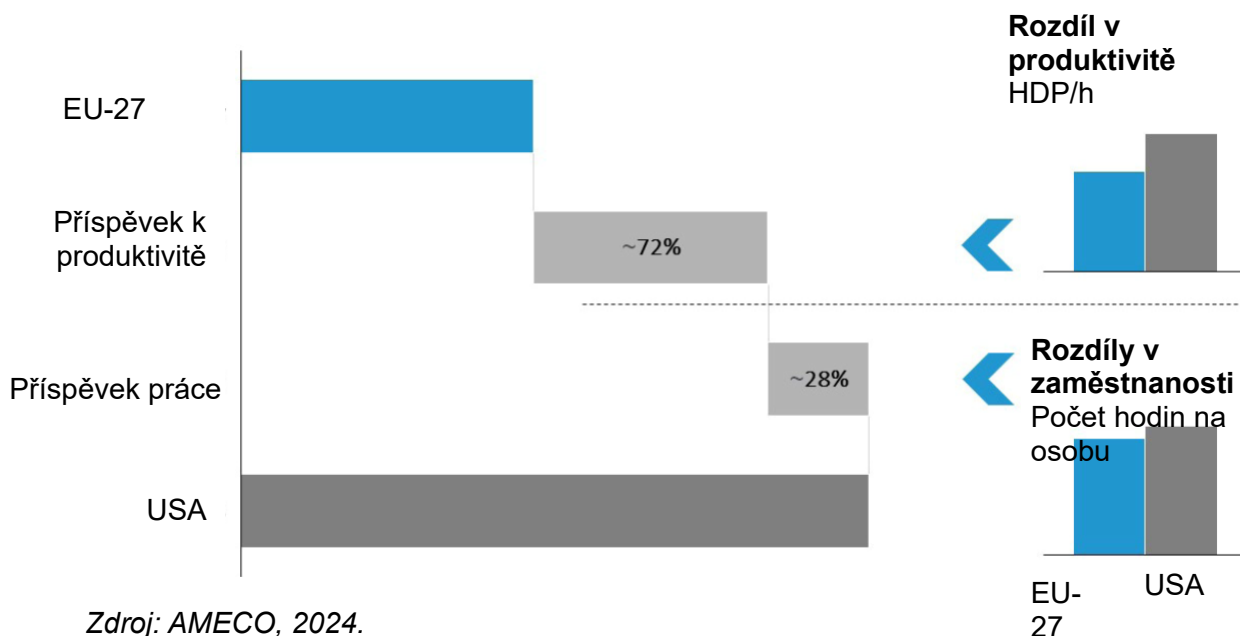
Růst v EU se však zpomaluje, což je způsobeno oslabením růstu produktivity, což zpochybňuje schopnost Evropy splnit své ambice. EU si stanovila řadu cílů – jako je dosažení vysoké úrovně sociálního začlenění, dosažení uhlíkové neutrality a rostoucí geopolitický význam –, které závisejí na zachování solidní míry hospodářského růstu. Hospodářský růst EU však byl v posledních dvou desetiletích trvale pomalejší než v USA, zatímco Čína jej rychle doháněla. Rozdíl mezi EU a USA v úrovni HDP v cenách roku 2015² se postupně zvětšoval z o něco více než 15 % v roce 2002 na 30 % v roce 2023, zatímco na základě parity kupní síly (PPP) se objevil rozdíl ve výši 12 % [viz obrázek 3]. Rozdíl se v přepočtu na obyvatele zvětšil méně, protože USA zaznamenaly rychlejší populační růst, ale je stále významný: pokud jde o paritu kupní síly, vzrostla z 31 % v roce 2002 na dnešních 34 %. Hlavní hnací silou tohoto rozdílného vývoje byla produktivita. Přibližně 70 % rozdílu v HDP na obyvatele oproti USA v paritě kupní síly lze vysvětlit nižší produktivitou v EU [viz obrázek 4]. Pomalejší růst produktivity byl zase spojen s pomalejším růstem příjmů a slabší domácí poptávkou v Evropě: v přepočtu na obyvatele vzrostl reálný disponibilní příjem v USA od roku 2000 téměř dvakrát více než v EU.

2 Hodnota rozdílu v HDP v kterémkoli daném roce je pouze orientační. Nemělo by se na něj pohlízet jako na přesný odhad, protože cenové deflátoři a úpravy kupní síly jsou nedokonalé. Při porovnávání vývoje HDP v jednotlivých zemích mají cenový deflátor a směnný kurz významný vliv na výsledky. V závislosti na cíli srovnání může být relevantnější jeden nebo druhý ukazatel. HDP v běžných cenách nabízí vzhled do tržní hodnoty, HDP ve stálých cenách do růstu objemu, zatímco úprava kupní síly umožňuje srovnání z pohledu spotřebitele.

Zdroj: OECD, 2024.

Obrázek 3: Referenční úrovně vývoje HDP v roce 2015 v bilionech EUR

Obrázek 4: Rozdíl HDP na obyvatele HDP na obyvatele, 2023, stálé ceny parity kupní síly (v EUR)

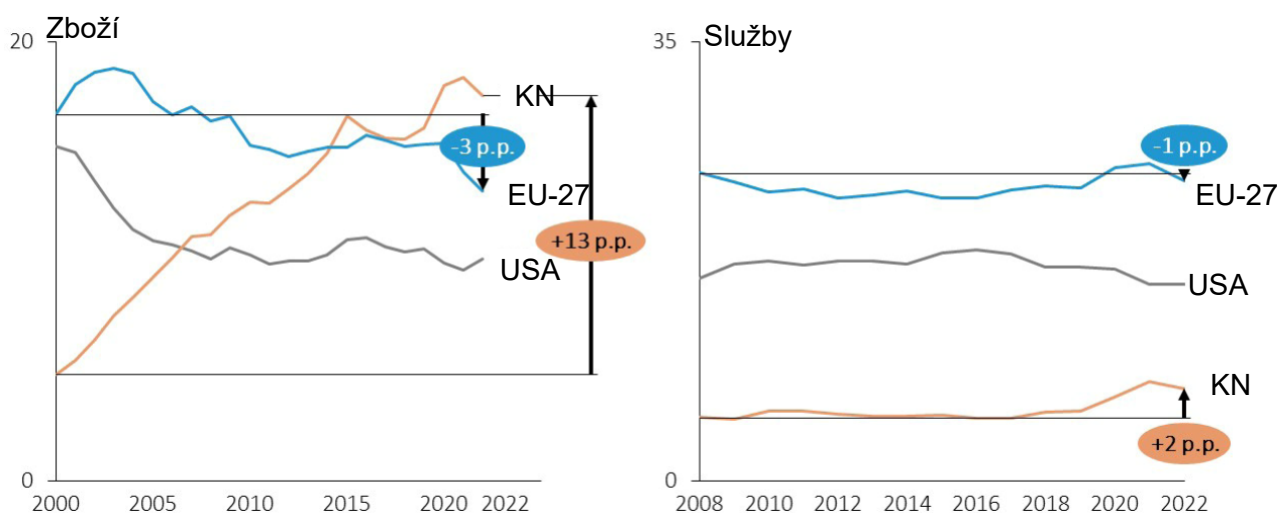
Zároveň slábnou tři vnější podmínky – v oblasti obchodu, energetiky a obrany –, které podporovaly růst v Evropě po skončení studené války. Zaprvé, i když se domácí růst zpomalil, EU významně těžila z rostoucího světového obchodu podle mnohostranných pravidel. Mezi lety 2000 a 2019 se podíl mezinárodního obchodu na HDP v EU zvýšil z 30 % na 43 %, zatímco v USA vzrostl z 25 % na 26 %. Otevřenost obchodu zajistila, že Evropa mohla volně dovážet zboží a služby, které jí chyběly, od surovin po pokročilé technologie, a zároveň vyvážet průmyslové zboží, na něž se specializovala, zejména na rostoucí trhy v Asii. Mnohostranný obchodní řád je však nyní v hluboké krizi a zdá se, že éra rychlého růstu světového obchodu již uplynula: MMF předpokládá, že světový obchod poroste ve střednědobém horizontu tempem 3,2 %, což je výrazně pod jeho ročním průměrem mezi lety 2000 a 19, který činil 4,9 %.^{iv} Za druhé, vzhledem k normalizaci vztahů s Ruskem byla Evropa schopna uspokojit svou poptávku po dovážené energii nákupem dostatečného množství plynu z

plynovodů, který v roce 2021 představoval přibližně 45 % dovozu zemního plynu do EU. Ale tento zdroj relativně levné energie nyní zmizel s obrovskými náklady pro Evropu. EU ztratila více než rok růstu HDP a zároveň musela přesměrovat obrovské fiskální zdroje do energetických dotací a vybudovat novou infrastrukturu pro dovoz zkapalněného zemního plynu. Za třetí, éra geopolitické stability pod hegemonií USA umožnila EU z velké části oddělit hospodářskou politiku od bezpečnostních aspektů a využít „mírovou dividendu“ z nižších výdajů na obranu na podporu svých domácích cílů. Geopolitické prostředí se však nyní mění v důsledku neodůvodněné agrese Ruska vůči Ukrajině, zhoršujících se vztahů mezi USA a Čínou a rostoucí nestability v Africe, která je zdrojem mnoha komodit, jež mají zásadní význam pro světové hospodářství.

Zvýšení konkurenceschopnosti EU je nezbytné pro oživení produktivity a udržení růstu v tomto měnícím se světě. Hlavním cílem programu pro konkurenceschopnost by mělo být zvýšení růstu produktivity, který je nejdůležitější hnací silou dlouhodobého růstu a vede ke zvyšování životní úrovně v průběhu času. Na podporu konkurenceschopnosti by se nemělo pohlížet v úzkém smyslu hry s nulovým součtem zaměřené na dobývání podílů na světovém trhu a zvyšování obchodních přebytků. Nemělo by to rovněž vést k politikám na obranu „národních šampiónů“, které mohou potlačit hospodářskou soutěž a inovace, nebo k využívání mzdových represí ke snížení relativních nákladů. Konkurenceschopnost je dnes méně o relativních nákladech práce a více o znalostech a dovednostech ztělesněných v pracovní síle. Kromě tohoto širokého cíle může být zaměření na odvětvovou nebo průmyslovou konkurenceschopnost obzvláště užitečné v situacích, kdy jsou jinak produktivní společnosti znevýhodněny nerovnými globálními podmínkami, ať už se jedná o asymetrie v regulaci nebo velké dotace v zahraničí. V takových scénářích může být pro pokračující růst produktivity nezbytné zajistit rovné podmínky. V neposlední řadě musí moderní agenda v oblasti konkurenceschopnosti zahrnovat také bezpečnost. Předpokladem udržitelného růstu je bezpečnost, neboť rostoucí geopolitická rizika mohou zvýšit nejistotu a tlumit investice, zatímco velké geopolitické otřesy nebo náhlé zastavení obchodu mohou být mimořádně rušivé.

Pro Evropu jsou před námi tři transformace

Evropa nyní čelí třem zásadním změnám, z nichž první je potřeba urychlit inovace a nalézt nové motory růstu. Konkurenceschopnost EU je v současné době stlačována ze dvou stran. Na jedné straně čelí společnosti z EU slabší zahraniční poptávce – zejména z Číny – a rostoucím konkurenčním tlakům ze strany čínských společností. ECB konstatuje, že podíl odvětví, v nichž Čína přímo konkuruje vývozcům z eurozóny,³ se nyní blíží 40 % oproti 25 % v roce 2002⁴. Podíl EU na světovém obchodu klesá, přičemž od vypuknutí pandemie došlo k výraznému poklesu⁴ [viz obrázek 5]. Na druhé straně klesá postavení Evropy v oblasti pokročilých technologií, které budou hnací silou budoucího růstu. Pouze čtyři z 50 největších technologických společností na světě jsou evropské a globální postavení EU v oblasti technologií se zhoršuje: od roku 2013 do roku 2023 se jeho podíl na celosvětových příjmech z technologií snížil z 22 % na 18 %, zatímco podíl USA vzrostl z 30 % na 38 %. Evropa naléhavě potřebuje urychlit tempo inovací, aby si udržela vedoucí postavení ve výrobě a vyvinula nové průlomové technologie. Rychlejší inovace zase pomohou zvýšit růst produktivity EU, což povede k silnějšímu růstu příjmů domácností a silnější domácí poptávce. Evropa má stále příležitost změnit směr. Vzhledem k tomu, že svět je nyní na pokraji další digitální revoluce vyvolané šířením umělé inteligence, otevřelo se Evropě okno, aby napravila své nedostatky v oblasti inovací a produktivity a obnovila svůj výrobní potenciál.

Poznámka: Údaje se týkají obchodu se zbožím (lhs) a obchodu se službami (rhs), s výjimkou obchodu uvnitř EU. Celkový součet představuje čistou hodnotu obchodu uvnitř EU.

Zdroj: Evropská komise (JRC). Na základě WTO.

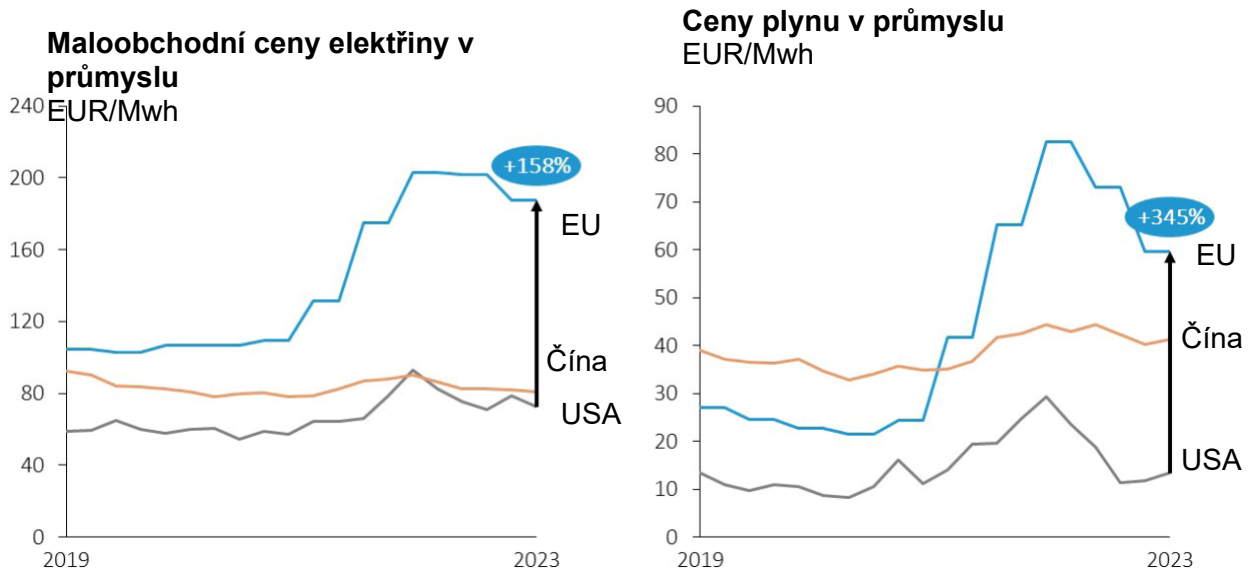
Obrázek 5: Podíl na světovém obchodu se zbožím a službami % světového obchodu bez obchodu uvnitř EU

Zadruhé, Evropa musí snížit vysoké ceny energie a zároveň pokračovat v dekarbonizaci a přechodu na oběhové hospodářství. Energetická situace se nevratně změnila s ruskou invazí na Ukrajinu a následnou ztrátou plynovodního zemního plynu. Zatímco ceny energií výrazně klesly ze svého maxima, společnosti v EU stále čelí cenám elektřiny, které jsou 2–3krát vyšší než ceny v USA, a zaplacené ceny zemního plynu jsou 4–5krát vyšší [viz obrázek 6]. Dekarbonizace by mohla být pro Evropu příležitostí, jak zaujmout vedoucí postavení v nových čistých technologiích a řešeních v oblasti oběhivosti, tak posunout výrobu energie směrem k bezpečným, levným čistým zdrojům energie, v nichž má EU štědré přírodní zdroje. To, zda se Evropa této příležitosti dokáže chopit, však bude záviset na tom, zda budou všechny politiky v souladu s cíli EU v oblasti dekarbonizace. Transformace energetiky bude postupná a fosilní paliva budou i nadále hrát ústřední úlohu při stanovování cen energie po zbytek tohoto desetiletí, což ohrožuje trvalou volatilitu cen pro konečné uživatele. Průmyslová odvětví EU, která intenzivně využívají energii, čelí při plnění cílů v oblasti dekarbonizace vyšším investičním nákladům než jejich konkurenti. Zároveň se čínská konkurence stává obzvláště naléhavou v klíčových odvětvích, která budou hnací silou dekarbonizace – jako jsou čisté technologie a elektrická vozidla – poháněná silnou kombinací masivní průmyslové politiky, rychlých inovací, kontroly surovin a schopnosti vyrábět

3 Na základě analýzy zjištěných komparativních výhod.

4 Podniky v EU rovněž zaznamenávají ztrátu konkurenceschopnosti v důsledku zvýšených vstupních nákladů, které jsou v Evropě ještě zhoršeny zvýšenými cenami energie ve srovnání s jinými regiony.

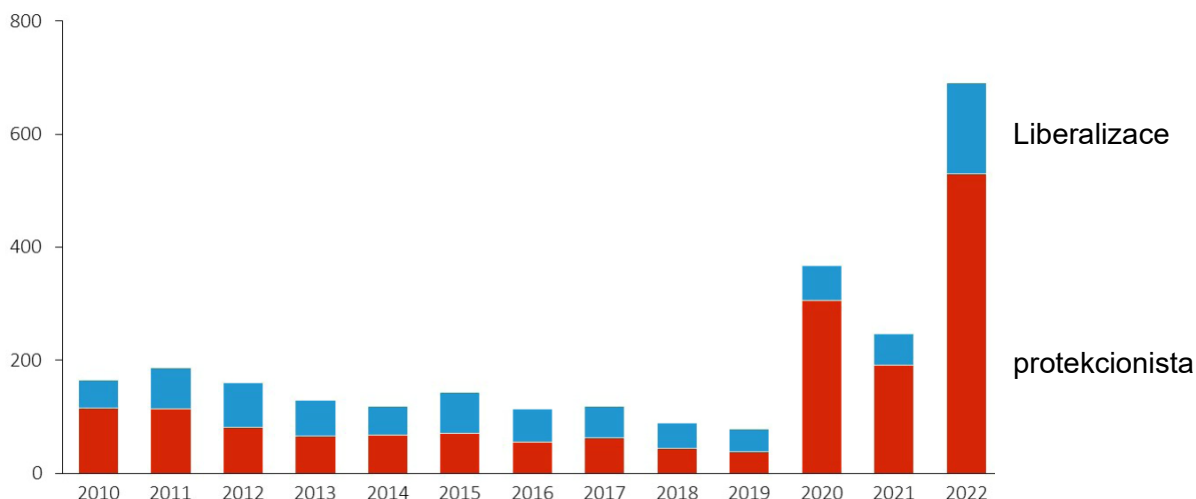
v celoevropském měřítku. Aby EU uspěla, bude proto muset vypracovat soudržnou strategii pro všechny aspekty dekarbonizace, od energetiky po průmysl.

Zdroj: Evropská komise, 2024. Na základě údajů Eurostatu (EU), EIA (USA) a CEIC (Čína), 2024.

Obrázek 6: Rozdíly v cenách plynu a maloobchodních cenách pro průmysl

Za třetí, Evropa musí reagovat na svět méně stabilní geopolitiky, kde se závislost stává zranitelnou a již se nemůže spoléhat na ostatní, pokud jde o její bezpečnost. Desetiletí globalizace vedla k vysoké míře „strategické vzájemné závislosti“ mezi hlavními ekonomikami, což zvýšilo náklady na jakékoli rychlé odtržení.^{vi} Například zatímco EU je z velké části závislá na Číně, pokud jde o kritické nerostné suroviny, Čína je závislá na EU, aby absorbovala nadměrnou průmyslovou kapacitu. Tato globální rovnováha se však mění: všechny hlavní ekonomiky se aktivně snaží snížit svou závislost a rozšířit svůj prostor pro nezávislá opatření. USA investují do domácí kapacity pro výrobu polovodičů a čistých technologií a zároveň usilují o přeměrování kritických dodavatelských řetězců prostřednictvím svých spojenců. Čína usiluje o technologickou autarchii a vertikální integraci dodavatelského řetězce, od těžby surovin po zpracování a od výroby po lodní dopravu. I když je zatím málo důkazů o tom, že tato opatření vedou k deglobalizaci^{vii}, intervence v oblasti obchodní politiky jsou na vzestupu [viz obrázek 7]. Vzhledem ke své vysoké otevřenosti obchodu je Evropa obzvláště vystavena, pokud by se tyto trendy zrychlily. EU musí rovněž reagovat na radikálně změněné bezpečnostní prostředí na svých hranicích. Souhrnné výdaje EU na obranu v současné době představují jednu třetinu úrovně USA a evropský obranný průmysl trpí desetiletími nedostatečných investic a vyčerpaných zásob. Aby Evropa dosáhla skutečné strategické nezávislosti a zvýšila svůj globální geopolitický vliv, potřebuje plán na zvládnutí těchto závislostí a posílení investic do obrany.

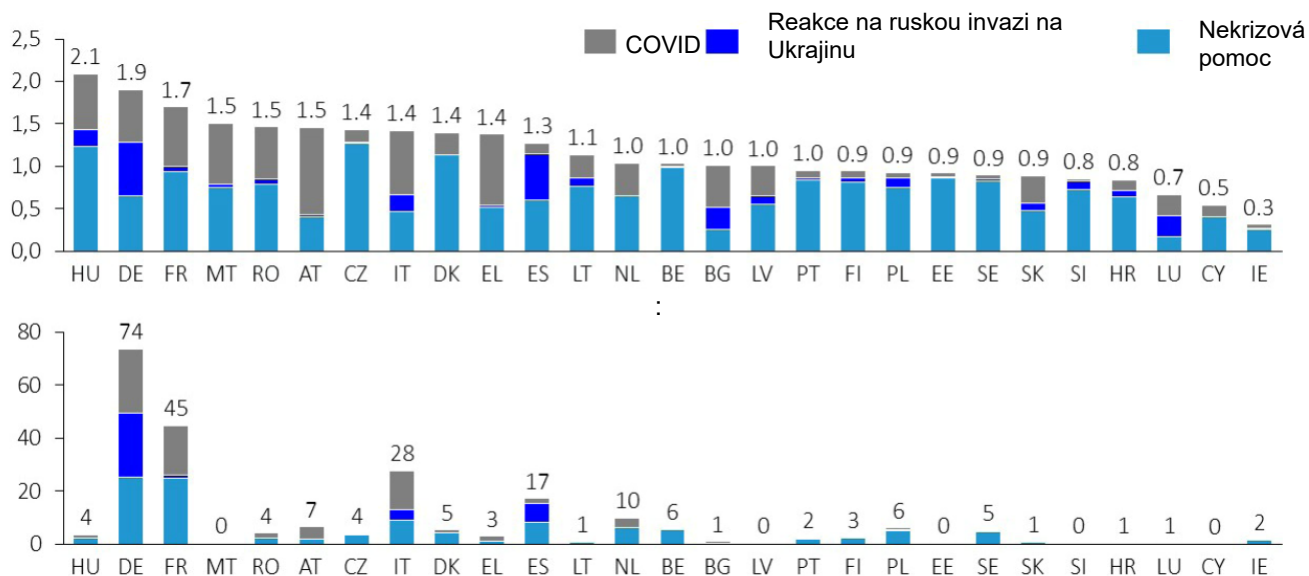

Poznámka: Opatření zahrnují cla, opatření související s vývozem, subvence, podmíněná opatření na ochranu obchodu a investiční opatření související s obchodem.

Zdroj: Global Trade Alert (Výstraha v oblasti globálního obchodu), 2024.

Obrázek 7: **Intervence v oblasti obchodní politiky**

Země EU již na toto nové prostředí reagují asertivnějšími politikami, ale činí tak roztržitým způsobem, který podkopává kolektivní účinnost. Intervence průmyslové politiky jsou ve vyspělých ekonomikách na vzestupu.^{viii} Účinnosti těchto politik v Evropě však brání tři hlavní problémy s koordinací. Zaprvé chybí koordinace mezi členskými státy. Nekoordinované vnitrostátní politiky často vedou ke značnému zdvojení, neslučitelným normám a nezohledňování externalit. Jednou z obzvláště škodlivých externalit v kontextu EU je její nepříznivý dopad na jednotný trh, kdy největší země s největším fiskálním prostorem mohou poskytnout mnohem štedřejší podporu než ostatní [viz obrázek 8]. Zadruhé chybí koordinace mezi finančními nástroji. Zatímco EU kolektivně vynakládá velkou částku na své průmyslové cíle, finanční nástroje jsou rozděleny podle jednotlivých států a mezi členské státy a EU. Tato roztržitost omezuje rozsah a brání vytváření velkých kapitálových rezerv, zejména pro investice do průlomových inovací. Brání také inovacím tím, že vytváří zbytečnou složitost a byrokracii pro soukromý sektor. Za třetí, chybí koordinace mezi jednotlivými politikami. Průmyslové politiky dnes – jak je vidět v USA a Číně – zahrnují vícepolitické strategie, které kombinují fiskální politiky s cílem motivovat domácí výrobu, obchodní politiky s cílem penalizovat protisoutěžní chování v zahraničí a zahraniční hospodářské politiky k zajištění dodavatelských řetězců. V kontextu EU vyžaduje propojení politik tímto způsobem vysoký stupeň koordinace mezi vnitrostátními politikami a politikami EU. Vzhledem ke své složité struktuře řízení a pomalému a rozčleněnému procesu tvorby politik je však EU méně schopna takovou reakci vytvořit.

Zdroj: Evropská komise, 2024

Obrázek 8: Celkové výdaje na státní podporu podle členských států v roce 2022, jako % HDP (nahore) a miliardy EUR (dole) Rozdělení mezi COVID-19, státní podporu v reakci na ruskou invazi na Ukrajinu a další opatření státní podpory

Směrem k evropské reakci

CÍLE

Pro zvládnutí těchto transformací zpráva navrhuje novou průmyslovou strategii pro Evropu. Tři hlavní oblasti činnosti uvedené ve zprávě odpovídají třem hlavním transformacím, s nimiž se Evropa musí potýkat. Zaprvé, Evropa musí napravit svůj zpomalující růst produktivity odstraněním rozdílů v oblasti inovací. Tento cíl bude zahrnovat výrazné urychlení technologických a vědeckých inovací, zlepšení postupu od inovací ke komercializaci, odstranění překážek, které inovativním společnostem brání v růstu a přilákání finančních prostředků, a společné úsilí o odstranění nedostatků v oblasti dovedností. Zadruhé, ke snížení cen energie a využití průmyslových příležitostí dekarbonizace potřebuje Evropa společný plán dekarbonizace a konkurenceschopnosti. Tento plán bude muset zajistit, aby ambiciózní poptávka Evropy po dekarbonizaci mohla být doprovázena vedoucím postavením v oblasti technologií, které ji budou zásobovat. Bude se muset vztahovat na odvětví, která vyrábějí energii, na ta, která umožňují dekarbonizaci, jako jsou čisté technologie a automobilový průmysl, a na odvětví, která spotřebovávají energii intenzivně a je obtížné je snížit. Za třetí, Evropa musí zvýšit bezpečnost a snížit závislost. Vzhledem ke své vysoké otevřenosti obchodu a závislosti na dovozu od surovin po pokročilé technologie bude EU muset vypracovat skutečnou „zahraniční hospodářskou politiku“, která bude koordinovat preferenční obchodní dohody a přímé investice se zeměmi bohatými na zdroje, vytváření zásob ve vybraných kritických oblastech a vytváření průmyslových partnerství s cílem zabezpečit dodavatelský řetězec klíčových technologií. Evropa bude rovněž muset rozvíjet silnou a nezávislou kapacitu obranného průmyslu, která jí umožní uspokojit rostoucí poptávku po vojenských prostředcích a vybavení a zůstat v čele obranných technologií.

Stavební bloky

Nová průmyslová strategie **EU spočívá na řadě stavebních prvků, z nichž prvním je plné provádění jednotného trhu.** Jednotný trh má zásadní význam pro všechny aspekty strategie: umožnění rozsahu pro mladé, inovativní společnosti a velké průmyslové podniky, které soutěží na světových trzích; vytvoření hlubokého a diverzifikovaného společného trhu s energií, integrovaného trhu multimodální dopravy a silné poptávky po dekarbonizačních řešeních; pro sjednávání preferenčních obchodních dohod a budování odolnějších dodavatelských řetězců; pro mobilizaci většího objemu soukromých finančních prostředků; a v důsledku toho pro uvolnění vyšší domácí poptávky a investic. Zbývající obchodní třenice v EU znamenají, že Evropa podle jednoho odhadu ponechává na stole přibližně 10 % potenciálního HDP.^{ix} Návrhy na dokončení jednotného trhu pro různá odvětví se objevují v mnoha kapitolách této zprávy. Avšak vzhledem k tomu, že Lettova zpráva systematicky analyzovala klíčové výzvy, jimž jednotný trh čelí, a poskytla doporučení, není v této zprávě žádná kapitola věnovaná pouze jednotnému trhu.^x

Dalšími stavebními kameny jsou průmyslová politika, politika hospodářské soutěže a obchodní politika, které jsou úzce propojeny a musí být sladěny jako součást celkové strategie. Důkazů o tom, že průmyslové politiky mohou být za určitých okolností účinné, přibývá.^{xi} Aby se však předešlo nástrahám minulosti, jako je obrana zavedených společností nebo výběr vítězů, musí být tyto politiky organizovány v souladu se souborem klíčových zásad, které zahrnují osvědčené postupy. Tyto politiky by se mimo jiné měly zaměřovat spíše na odvětví než na podniky; veřejná podpora by měla být průběžně vyhodnocována a měla by se opírat o důsledné monitorování; a selhání trhu by měla být jasně specifikována a veřejné orgány by se měly vyvarovat zdvojení činností, které by již učinil soukromý sektor.^{xii} Pro úspěch má rovněž zásadní význam interakce s orgány pro hospodářskou soutěž.^{xiii} U prioritních odvětví by EU měla pokud možno usilovat o to, aby byla z hlediska hospodářské soutěže neutrální, a regulace by měla být koncipována tak, aby usnadňovala vstup na trh. Existují přesvědčivé důkazy o tom, že hospodářská soutěž stimuluje produktivitu, investice a inovace.^{xiv} Politika hospodářské soutěže by se zároveň měla i nadále přizpůsobovat změnám v hospodářství, aby se nestala překážkou pro evropské cíle [viz kapitola o politice hospodářské soutěže]. Například vzhledem k tomu, že inovace v odvětví technologií jsou rychlé a vyžadují velké rozpočty, měla by hodnocení spojování podniků posoudit, jak navrhované spojení ovlivní budoucí inovační potenciál v kritických inovačních oblastech. Významné projekty společného zájmu by měly být rozšířeny na všechny formy inovací, které by mohly účinně posunout Evropu na hranice strategicky důležitých odvětví a těžit z financování EU. Existují také odvětví, jako je obrana, kde by kritéria bezpečnosti a odolnosti měla mít rostoucí váhu s ohledem na geopolitické změny obchodní politiky. Pragmatický, opatrný a konzistentní přístup by měl být uplatňován podle potřeb různých odvětví [viz rámeček 1].

Třetím blokem je financování hlavních oblastí činnosti, což s sebou nese obrovské investiční potřeby, které Evropa po půl století neviděla. V zájmu digitalizace a dekarbonizace hospodářství a zvýšení obranné kapacity EU se bude muset celková míra investic do HDP zvýšit přibližně o 5 procentních bodů HDP EU ročně na úroveň naposledy zaznamenanou v 60. a 70. letech 20. století. Pro srovnání, dodatečné investice poskytnuté Marshallovým plánem v letech 1948-51 činily v přijímajících zemích přibližně 1-2% HDP ročně. Tato zpráva obsahuje simulace Evropské komise a MMF, které posuzují, zda je tak masivní nárůst investic z makroekonomického hlediska udržitelný, a pokud ano, jak může Evropa uvolnit investice této velikosti. Výsledky naznačují, že investiční tlak lze uskutečnit, aniž by hospodářství narazilo na omezení nabídky, a že v tomto ohledu bude rozhodující mobilizace soukromého financování. Je však nepravděpodobné, že by soukromý sektor byl schopen financovat hlavní podíl těchto investic⁵ bez podpory veřejného sektoru. Klíčem ke zmírnění omezení fiskálního prostoru pro vlády a umožnění této podpory bude zvýšení produktivity. Například 2% zvýšení celkové produktivity výrobních faktorů během deseti let by již mohlo stačit k pokrytí až jedné třetiny požadovaných fiskálních výdajů. Pro EU to má dva zásadní důsledky. Za prvé bude nezbytné integrovat evropské kapitálové trhy, aby bylo možné lépe směřovat vysoké úspory domácností do produktivních investic v EU. Zadruhé, čím více je EU ochotna se reformovat, aby dosáhla zvýšení produktivity, tím snazší bude pro veřejný sektor podpora investičního úsilí. Toto spojení podtrhuje, proč je zvyšování produktivity zásadní. Má rovněž důsledky pro vydávání společných bezpečných aktiv. Pro maximalizaci produktivity bude nezbytné určité společné financování investic do klíčových evropských veřejných statků, jako jsou průlomové inovace. Zároveň jsou v této zprávě identifikovány další veřejné statky, jako jsou výdaje na obranu nebo přeshraniční sítě, které budou bez společných opatření nedostatečně zásobovány. Budou-li splněny politické a institucionální podmínky, budou tyto projekty rovněž vyžadovat společné financování.

Konečným stavebním kamenem je vůle reformovat správu EU, zvýšit hloubku koordinace a snížit regulační zátěž. „Metoda Společenství“ byla zdrojem úspěchu EU, ale byla zavedena v jiné éře, kdy byla Unie menší a čelila jinému souboru výzev. Po velkou část historie EU se nejdůležitější pozornost soustředila na vytváření vnitřní integrace a soudržnosti, které si členské státy mohly dovolit řešit svým vlastním tempem. EU je však nyní mnohem větší, vytváří více hráčů veta a výzvy, kterým čelí, jsou jí nyní často vnucovány zvenčí. Má-li Evropa pokročit vpřed, musí jednat jako Unie způsobem, jaký nikdy předtím neměla, a musí se opírat o obnovené evropské partnerství mezi členskými státy. Bude to vyžadovat nové zaměření práce EU na nejnaléhavější otázky, zajištění účinné koordinace politik za společnými cíli a využití stávajících správních postupů novým způsobem, který umožní členským státům, které chtějí postupovat rychleji, aby tak učinily. V mnoha oblastech může EU dosáhnout značného pokroku tím, že učiní velký počet menších kroků, avšak soudržným způsobem, který sladí všechny politiky stojící za společným cílem. Existují však i jiné oblasti, kde je zapotřebí malý počet větších kroků – delegování úkolů na úrovni EU, které lze provádět pouze tam. Důvod pro přenesení pravomoci se týká především výše popsaného typu evropských veřejných statků. Takové zboží nemusí mít přímé vedlejší účinky na všechny země, které jsou povolány přispívat, ale má velké nepřímé vedlejší účinky na celou EU. Stále existují další oblasti, v nichž by EU měla dělat méně, důsledněji uplatňovat zásadu subsidiarity a projevovat větší „sebeovládání“. Zásadní význam bude mít rovněž snížení regulační zátěže podniků. Více než 60 % společností v EU považuje regulaci za překážku pro investice, přičemž 55 % malých a středních podniků označuje regulační překážky a administrativní zátěž za svou největší výzvu.^{xv} Nastartování tohoto partnerství nemusí nutně znamenat zaměření všech myslí a energií na dlouhý a zatěžující proces změny Smlouvy od prvního dne. Nejprve by měl být proveden malý počet zastřešujících, cílených institucionálních změn – aniž by byla nutná změna Smlouvy.

5 Historické rozdělení investic mezi soukromým a veřejným sektorem v EU je přibližně 4/5 až 1/5.

Zachování sociálního začleňování

EU by se sice měla snažit přiblížit se příkladu USA, pokud jde o růst produktivity a inovace, ale měla by tak činit bez nedostatků sociálního modelu USA. Jak bylo nastíněno výše, USA se díky svému silnějšímu postavení v průlomových technologiích posunuly před EU, avšak vykazují vyšší míru nerovnosti. Evropský přístup musí zajistit, aby růst produktivity a sociální začleňování šly ruku v ruce. Evropa vstupuje do bezprecedentního období ve své historii, kdy se rychlé technologické změny a odvětvové transformace spojí s úbytkem obyvatelstva v produktivním věku. V tomto prostředí bude muset Evropa zajistit co nejlepší využití svých dostupných dovedností a zároveň zachovat nedotčenou sociální strukturu. Technologické změny mohou znamenat významné narušení pro pracovníky v dříve dominantních odvětvích, která již nejsou, jakož i rostoucí nerovnost: od roku 1980 do roku 2016 se automatizace podílela na 50–70 % nárůstu mzdové nerovnosti mezi více a méně vzdělanými pracovníky v USA.^{xvi} Evropský sociální stát proto bude mít během tohoto přechodu zásadní význam pro poskytování silných veřejných služeb, sociální ochrany, bydlení, dopravy a péče o děti. Zároveň bude Evropa potřebovat zásadně nový přístup k dovednostem. EU musí zajistit, aby všichni pracovníci měli právo na vzdělání a rekvalifikaci, což jim umožní nastoupit do nových rolí v souvislosti s tím, jak jejich společnosti přijímají technologie, nebo na dobrá pracovní místa v nových odvětvích.

EU bude rovněž muset zajistit, aby její politika soudržnosti byla i nadále v souladu s úsilím o zvýšení inovací a dokončení jednotného trhu. Urychlení inovací a integrace jednotného trhu může mít na konvergenci v rámci EU odlišné účinky než v minulosti. Rostoucí obchod se zbožím uvnitř EU tradičně působí jako „motor konvergence“, který šíří prosperitu do chudších regionů, neboť dodavatelské řetězce se přemísťují tam, kde jsou výrobní faktory levnější.^{xvii} Velká část budoucího růstu obchodu uvnitř EU však bude spočívat ve službách, které mají tendenci se shlukovat ve velkých a bohatých městech. Inovace a její přínosy mají také tendenci se aglomerovat v několika metropolitních oblastech. Například v USA v posledních letech vzkvétá malá skupina superhvězdných měst a odtahuje se od zbytku země. V roce 1980 byly průměrné výdělky v prvních třech amerických městech o 8% vyšší než průměrné výdělky ve zbývajících deseti největších městech. V roce 2016 byly průměrné příjmy ve stejných prvních třech městech o 25 % vyšší.^{xviii} Ačkoli má EU dlouholetou tradici programů, které podporují konvergenci mezi regiony, měly by být tyto programy aktualizovány tak, aby odrážely měnící se dynamiku obchodu a inovací. EU musí zajistit, aby se do odvětví, která budou hnací silou budoucího růstu, mohlo zapojit více měst a regionů, a to na základě stávajících iniciativ, jako jsou Innovation Valleys Net, Zero Acceleration Valleys a Hydrogen Valleys. To bude v mnoha členských státech vyžadovat nové typy investic do soudržnosti a reforem na nižší než celostátní úrovni. Konkrétně bude třeba přeorientovat politiky soudržnosti na oblasti, jako je vzdělávání, doprava, bydlení, digitální konektivita a plánování, které mohou zvýšit atraktivitu řady různých měst a regionů.

Evropa by se měla poučit z chyb, k nimž došlo ve fázi „hyperglobalizace“, a připravit se na rychle se měnící budoucnost. Globalizace přinesla evropskému hospodářství mnoho výhod a vymanila stovky milionů lidí z chudoby na celém světě. Tvůrci politik však byli pravděpodobně příliš necitliví k jeho vnímaným sociálním důsledkům, zejména k jeho zjevnému dopadu na pracovní příjmy. V ekonomikách skupiny G7 se celkový vývoz a dovoz zboží jako podíl na HDP od počátku 80. let do velké finanční krize zvýšil přibližně o 9 procentních bodů, zatímco podíl práce na příjmech se v té době snížil přibližně o 6 procentních bodů, což byl nejprudší pokles od roku 1950, kdy byly pro tyto ekonomiky k dispozici údaje. I když tento vztah mohl být více důsledkem automatizace než otevřeného obchodu,^{xix} představa, že globalizace prohloubila nerovnost, pronikla do vnímání veřejnosti, zatímco vlády byly považovány za lhostejné. Tvůrci politik by se z této zkušenosti měli poučit a zamyslet se nad tím, jak se společnost v budoucnu změní a jak mohou zajistit, aby byl stát vnímán jako na straně občanů a aby byl pozorný k jejich obavám. Klíčovou součástí tohoto procesu bude posílení postavení lidí. Vedoucí představitelé a tvůrci politik by měli spolupracovat se všemi aktéry ve svých společnostech s cílem stanovit cíle a opatření pro transformaci evropského hospodářství. Účinnější a aktivnější zapojení občanů a sociální dialog, který bude spojoval odbory, zaměstnavatele a subjekty občanské společnosti, bude mít zásadní význam pro dosažení konsensu potřebného k podnícení změn. Transformace může nejlépe vést k prosperitě pro všechny, pokud je doprovázena silnou společenskou smlouvou.

RÁMEČEK 1

Klíčové zásady obchodní politiky v evropské průmyslové strategii

Éra otevřeného světového obchodu řízeného mnohostrannými institucemi se zdá být ubíhající a obchodní politika EU se již této nové realitě přizpůsobuje. Globální obchodní řád založený na multilaterálních institucích je v hluboké krizi a zůstává nejisté, zda se může vrátit na správnou cestu. EU by sice měla pokračovat v úsilí o reformu WTO – a zejména o uvolnění mechanismu pro řešení sporů –, ale musí svou obchodní politiku přizpůsobit nové realitě. Tento proces již probíhá. V červnu 2023 přijala EU novou strategii hospodářské bezpečnosti, která obsahuje řadu nástrojů pro řešení dumpingu, reakci na nátlak a řešení narušení způsobených zahraničními subvencemi v rámci EU, jakož i přijetí nástrojů pro řešení úniku technologií a prosazování sankcí. EU rovněž pokračovala v rozšiřování své dvoustranné obchodní sítě sjednávající více než 40 jednotlivých obchodních dohod s různými zeměmi a regiony.

Obchodní politika musí být plně v souladu s evropskou průmyslovou strategií. Obchodní politika by měla být založena spíše na pečlivé analýze jednotlivých případů než na obecných postojích k obchodu. V některých případech by EU měla využít svůj arzenál obchodní politiky k udržení nízkých překážek, v jiných k zajištění rovných podmínek a v jiných k zajištění kritických dodavatelských řetězců. Urychlení inovací a technologického pokroku v Evropě bude vyžadovat vysoký stupeň obchodní otevřenosti vůči zemím, které poskytují klíčové technologie, v nichž má EU v současné době nedostatky. Klíčem k zajištění přístupu k nejnovějším modelům a procesorům umělé inteligence bude například zachování nízkých překážek obchodu s digitálním zbožím, službami a infrastrukturami s USA. Naproti tomu společný plán dekarbonizace a konkurenceschopnosti by mohl za zvláštních okolností zahrnovat obranná obchodní opatření s cílem zajistit rovné podmínky na celosvětové úrovni a kompenzovat státem podporovanou hospodářskou soutěž v zahraničí v souladu s novou strategií hospodářské bezpečnosti EU. Pokud jde o zvýšení bezpečnosti a snížení závislosti, musí EU zajistit přístup ke kritickým zdrojům a chránit klíčové hodnotové řetězce. To může vyžadovat zajištění preferenčních obchodních dohod s klíčovými partnery a zaručení kritických dodávek, mimo jiné prostřednictvím dohod o odběru a přímých investic do výrobních zařízení v zahraničí.

Aby se zabránilo nástrahám protekcionismu, měla by se obchodní politika řídit jasným souborem zásad. Za prvé, používání obchodních opatření by mělo být pragmatické a mělo by být v souladu se zastřešujícím cílem, kterým je zvýšení růstu produktivity EU. Pokud neexistuje převažující geopolitický imperativ, neměla by být obranná opatření uplatňována systematicky. Opatření by se měla zaměřit na odlišení skutečných inovací a zvyšování produktivity v zahraničí, které jsou prospěšné pro Evropu, od státem podporované hospodářské soutěže a potlačování poptávky, což vede k nižší zaměstnanosti Evropanů. Zadruhé, obchodní politika EU by měla být konzistentní. Sazby by neměly vytvářet zvrácené pobídky, které oslabují evropský průmysl, a proto je třeba je ve všech fázích výroby posuzovat jednotně. Například uložení cel na dovoz surovin nebo meziproductů, nikoli však na konečné zboží, které tyto materiály intenzivně využívá, by mohlo vést k delokalizaci. Obchodní opatření musí být v rovnováze se zájmy spotřebitelů. Dokonce i v případech, kdy je EU obětí zahraničních subvencí, mohou existovat některá odvětví, v nichž domácí výrobci zaostávají tak daleko, že zdražení dovozu by pro hospodářství znamenalo pouze nadměrné náklady mrtvé váhy. Za těchto okolností by bylo vhodnější, aby EU financovala vyšší investice do pokročilejších technologií a zároveň umožnila zahraničním daňovým poplatníkům přispívat k vyšší spotřebě evropských spotřebitelů.

Rozhodnutí EU o přímých zahraničních investicích by měla být lépe koordinována. Vláda USA nedávno zavedla na čínský dovoz rozsáhlá cla spolu s progresivními opatřeními zpřísňujícími pravidla pro přímé zahraniční investice s cílem chránit strategická odvětví. V důsledku toho se ekonomiky USA a Číny začaly oddělovat.⁶ EU dosud uplatňovala odlišnou strategii, kdy členské státy podporovaly přímé zahraniční investice čínských společností. Čínské investice na zelené louce v EU v posledních letech výrazně vzrostly, zejména ve střední a východní Evropě. Tato strategie může posílit technologický pokrok v zahraničí a podpořit technologický rozvoj v Evropě, jakož i vytváření vysoce kvalitních pracovních míst, avšak pouze tehdy, bude-li prováděna koordinovaně. Asymetrie vyplývající z jednání malých členských států s velkými zahraničními investory by mohla vést k nežádoucím ústupkům ze strany cizích zemí, což je obzvláště znepokojivé, pokud se jedná o potenciální bezpečnostní hrozbu a geopolitického soupeře EU. V zájmu boje proti těmto rizikům by EU měla posílit svůj mechanismus prověřování investic. V současné době je prověřování přímých zahraničních investic v pravomoci členských států, přičemž členské státy si musí vyměňovat pouze oznámení a informace. Tato roztržičnost brání EU v tom, aby využila své kolektivní pravomoci při jednáních o přímých zahraničních investicích, a komplikuje formulování společné politiky přímých zahraničních investic. Jak je uvedeno v kapitole 3, koordinace je důležitá

6 Údaje Úřadu pro hospodářskou analýzu naznačují, že vývoz z Číny do USA od roku 2018 poklesl a čisté přímé zahraniční investice z Číny se snížily z nejvyššího přílivu ve výši 18 miliard USD v roce 2016 na odliv ve výši přibližně 2 miliard USD v roce 2023.

pro vznik společných podniků ve strategických odvětvích a pro zajištění toho, aby si společnosti z EU zachovaly příslušné know-how a mohly být hnací silou další vlny inovací.

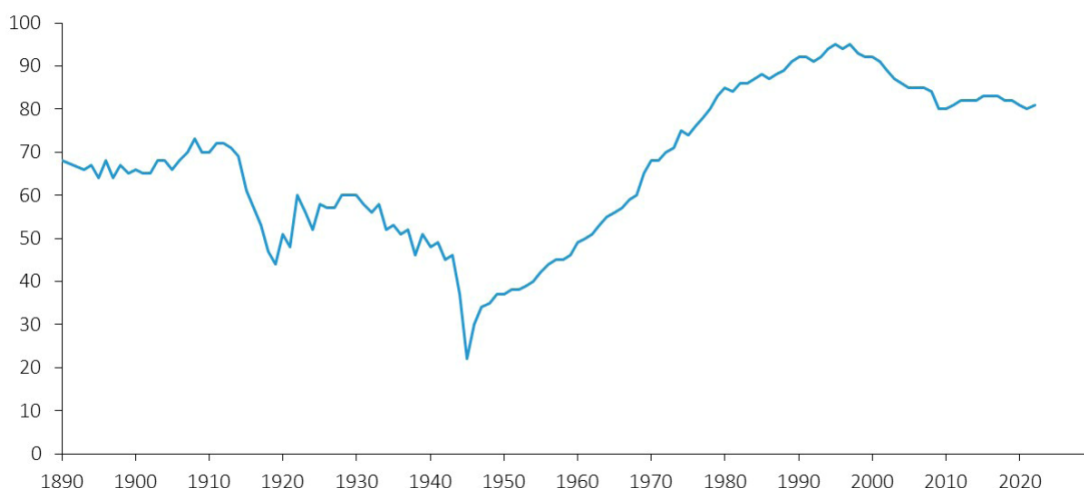
ENDNOTES

-
- i World Justice Project, [Index právního státu 2023](#), 2023.
 - ii Světová banka, [World Development Indicators 2023 \(Ukazatele světového rozvoje 2023\)](#), 2024.
 - iii Eurostat, [Statistika dosaženého vzdělání 2023](#), 2024.
 - iv MMF, World Economic Outlook, duben 2024.
 - v ECB, [Why competition with China is getting harder than ever \(Proč je konkurence s Čínou stále tvrdší než kdy předtím\)](#), The ECB Blog, 3. září 2024.
 - vi McCaffrey, C., & Poitiers, N., Instruments of economic security (Nástroje hospodářské bezpečnosti), pracovní dokument 12/2024, Bruegel, 2024, https://www.bruegel.org/system/files/2024-05/WP%2012%202024_0.pdf.
 - vii ECB, „Deglobalizace: [risk or reality?](#)“, The ECB Blog, 12. července 2023.
 - viii Juhász, r., Lane N. a Rodrik, D., [The new economics of industrial policy \(Nová ekonomika průmyslové politiky\)](#), 2023.
 - ix in „t Veld, J., Quantifying [the Economic Effects of the Single Market in a Structural Macromodel](#)“, Discussion Paper Series, č. 94, Evropská komise, únor 2019.
 - x Letta, E., „Mnohem více než trh – rychlost, bezpečnost, solidarita. Empowering the Single Market to deliver a sustainable future and prosperity for all EU Citizens“ (Posílení jednotného trhu s cílem zajistit udržitelnou budoucnost a prosperitu pro všechny občany EU), zpráva pro Evropskou radu, 2024.
 - xi Pro přezkum Rodrik, D., [The new economics of industrial policy \(Nová ekonomika průmyslové politiky\)](#), 2023.
 - xii Tirole, J., „Economics for the Common Good“, Princeton University Press, 2017.
 - xiii OECD, „Pro-konkurenční [průmyslová politika](#)“, OECD Roundtables on Competition Policy Papers, č. 309, OECD Publishing, 2024.
 - xiv Evropská komise, „Ochrana [hospodářské soutěže v měnícím se světě: Evidence on the evolution of competition in the EU during the past 25 years](#) (Důkazy o vývoji hospodářské soutěže v EU za posledních 25 let), 2024.
 - xv Evropská investiční banka (EIB), zpráva EIB Evropské komisi o překážkách investic 2023, 2023, https://www.eib.org/attachments/lucalli/20230330_investment_barriers_in_the_eu_2023_en.pdf.
 - xvi Acemoglu, D. a Restrepo, P., [Tasks, automation and the rise in US wage inequality \(Úkoly, automatizace a nárůst nerovnosti mezd v USA\)](#), Econometrica, sv. 90, č. 5, září 2022.
 - xvii Springford, J., Tordoir, S. a Resende Carvalho, L., „[Why cities must drive growth in the EU's Single Market](#)“, Středisko pro evropskou reformu, Policy Brief, červen 2024.
 - xviii Gruber, J., a Johnson, S., Jump-starting America: How Breakthrough Science Can Revive Economic Growth and the American Dream (Jak průlomová věda může oživit hospodářský růst a americký sen), 2019.
 - xix Autor, D., a Salomons, A., „[Is Automation Labor-Displacing? Productivity Growth, Employment, and the Labor Share](#) (Růst produktivity, zaměstnanost a podíl práce), National Bureau of Economic Research Working Paper No. 24871, 2018.

2. Odstranění rozdílů v oblasti inovací

Výzva pro produktivitu Evropy

Evropa potřebuje rychlejší růst produktivity, aby si udržela udržitelné tempo růstu tváří v tvář nepříznivým demografickým. Po druhé světové válce zaznamenala EU silný růst dohánění, který byl způsoben jak rostoucí produktivitou, tak rostoucí populací. Oba faktory růstu však nyní zpomalují. Produktivita práce v EU⁷ se sblížila z 22 % úrovně v USA v roce 1945 na 95 % v roce 1995, růst produktivity práce se však následně zpomalil o více než v USA a klesl zpět pod 80 % úrovně v USA [viz obrázek 1]ⁱ. Zároveň Evropa vstupuje do prvního období moderních dějin, kdy růst HDP nebude podporován trvalým čistým růstem pracovní síly [viz box 1]. Očekává se, že do roku 2040 se pracovní síla v EU každoročně sníží o téměř 2 miliony pracovníků, zatímco poměr pracujících k důchodcům by měl klesnout z přibližně 3:1 na 2:1. Na této trajektorii se růst v Evropě zastaví. Pokud by si EU od roku 2015 udržela průměrnou míru růstu produktivity práce ve výši 0,7 %, stačilo by pouze udržet HDP konstantní až do roku 2050. V prostředí historicky vysokého poměru veřejného dluhu k HDP, potenciálně vyšších reálných úrokových sazeb, než jaké byly zaznamenány v posledním desetiletí, a rostoucích potřeb výdajů na dekarbonizaci, digitalizaci a obranu by stagnující růst HDP mohl nakonec vést k tomu, že se úroveň veřejného dluhu stane neudržitelnou a Evropa bude nucena vzdát se jednoho nebo více těchto cílů.

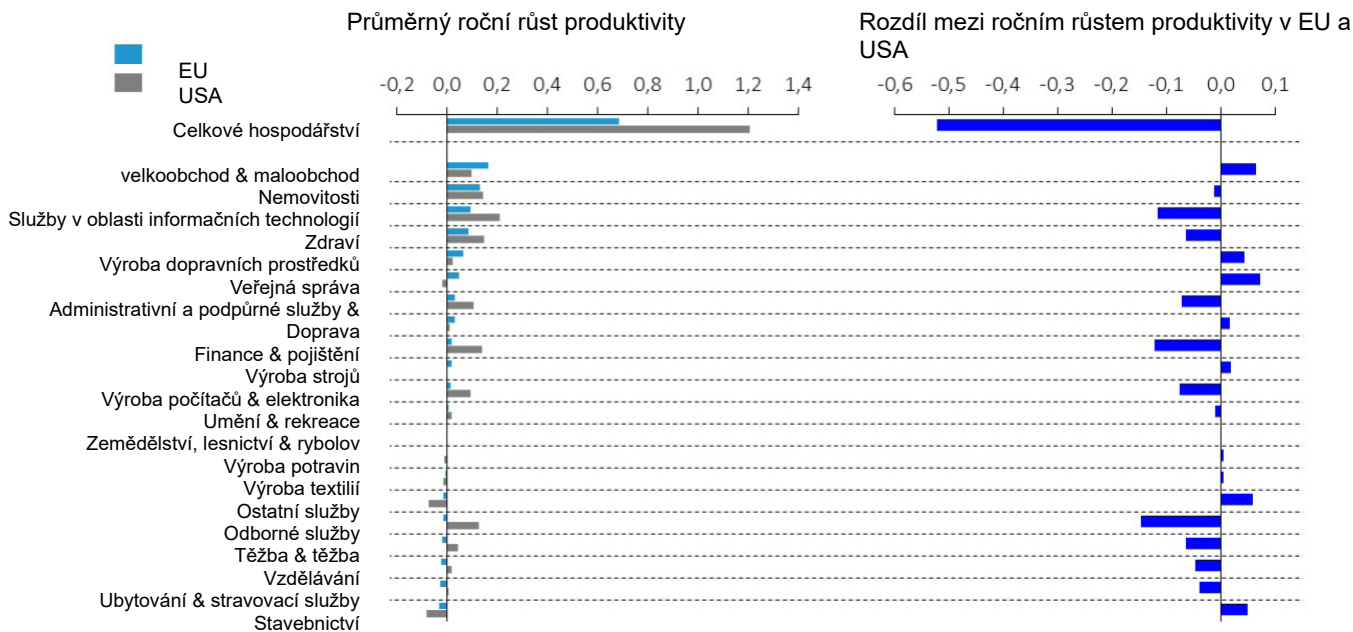
Poznámka: EU je aproximována datováním vnitrostátních účetních údajů z Německa, Francie, Itálie, Španělska, Nizozemska, Belgie, Irska, Rakouska, Portugalska, Finska a Řecka. Pro sestavení údajů o produktivitě práce bylo použito pět různých řad: HDP, kapitál, zaměstnanost, průměrný počet odpracovaných hodin a počet obyvatel. Kapitál se vytváří pomocí dvou sérií investic – výstavby a vybavení. Investice a HDP se berou v objemu a v národní měně roku 2010, jsou pak přeměněny na \$ 2010 pomocí přepočítacího koeficientu ppp.

Zdroj: Bergeaud, A., Cette, G., & Lecat, R., Productivity Trends in Advanced Countries between 1890 and 2012, Review of Income and Wealth, sv. 62, č. 3, 2016, s. 420-444.

Obrázek 1: EU vs. produktivita práce USA 1890–2022; Index (US = 100)

7 Měřeno ve stálých cenách PPP v roce 2010.

Klíčovou hnací silou rostoucího rozdílu v produktivitě mezi EU a USA byly digitální technologie (dále jen „technologie“) – a v současné době se zdá, že Evropa bude dále zaostávat. Hlavním důvodem, proč se produktivita EU v polovině 90. let odlišovala od produktivity USA, byla neschopnost Evropy zúročit první digitální revoluci vedenou internetem, a to jak z hlediska vytváření nových technologických společností, tak z hlediska šíření digitálních technologií do ekonomiky. Pokud bychom vyloučili odvětví technologií, byl by růst produktivity v EU za posledních dvacet let zhruba na stejné úrovni jako v USA [viz obrázek 2 a rámeček 2]. Evropa zaostává v průlomových digitálních technologiích, které budou v budoucnu hnací silou růstu. Přibližně 70 % základních modelů umělé inteligence bylo od roku 2017 vyvinuto v USA a pouze tři americké „hyperscalery“ představují více než 65 % celosvětového i evropského trhu cloud computingu. Největší evropský provozovatel cloudových služeb představuje pouze 2 % trhu EU. Kvantová výpočetní technika je připravena být další významnou inovací, ale pět z deseti největších technologických společností na světě, pokud jde o kvantové investice, sídlí v USA a čtyři v Číně. Žádný z nich nemá sídlo v EU.

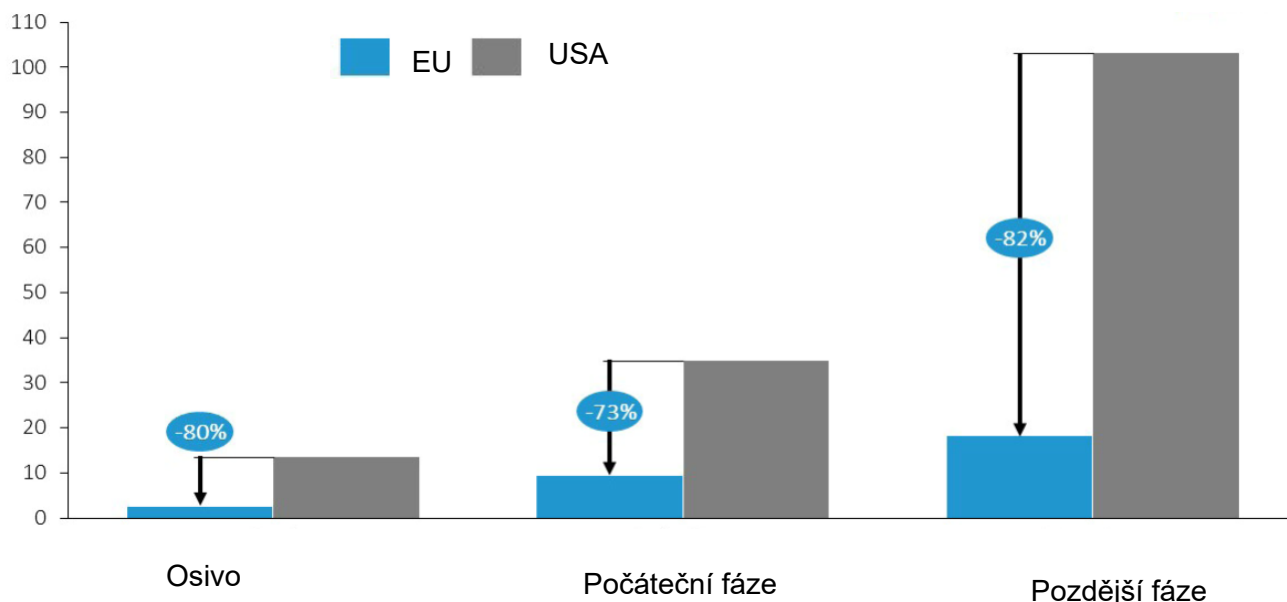
Poznámka: EU je HDP vážený průměr AT, BE, DE, DK, ES, FI, FR, IT, NL, SE. Hodnoty představují průměrné roční příspěvky k růstu produktivity práce (HPH na odpracovanou hodinu) za období 2000–2019.
Zdroj: Nikolov, P., Simons, W., Turrini, A. Voigt, P., připravováno.

Obrázek 2: Rozklad průměrného ročního růstu produktivity práce Vybraná odvětví, USA a EU (s., 2000–2019)

Zatímco některá digitální odvětví jsou pravděpodobně již „ztracena“, Evropa má stále příležitost využít budoucích vln digitálních inovací. Konkurenční nevýhoda EU se v oblasti cloud computingu pravděpodobně rozšíří, neboť trh se vyznačuje neustálými masivními investicemi, úsporami z rozsahu a více službami nabízenými jedním poskytovatelem. Existuje však několik důvodů, proč by se Evropa neměla vzdát rozvoje svého domácího technologického odvětví. Zaprvé je důležité, aby si společnosti z EU udržely oporu v oblastech, kde je vyžadována technologická suverenita, jako je bezpečnost a šifrování („suverénní cloudová řešení“). Za druhé, slabé technologické odvětví bude bránit inovační výkonnosti v celé řadě přílehlých oblastí, jako je farmacie, energetika, materiály a obrana. Zatřetí, umělá inteligence – a zejména generativní umělá inteligence – je vyvíjející se technologií, v níž mají společnosti z EU stále příležitost získat vedoucí postavení ve vybraných segmentech. Evropa má silné postavení v oblasti autonomní robotiky, kde působí přibližně 22 % celosvětové činnosti, a v oblasti služeb umělé inteligence, kde působí přibližně 17 % činnosti.⁸ Inovativním digitálním společenstvem se však v Evropě obecně nedaří expandovat a přilákat finanční prostředky, což se odráží v obrovském rozdílu ve financování v pozdější fázi mezi EU a USA [viz obrázek 3]. Ve skutečnosti neexistuje žádná společnost z EU s tržní kapitalizací vyšší než 100 miliard EUR, která byla v posledních padesáti letech založena od nuly, zatímco v USA bylo v tomto období vytvořeno všech šest společností s oceněním vyšším než 1 bilion EUR.⁹

8 JRC, [Examples of AI services \(Příklady služeb umělé inteligence\)](#), Policy Brief, 2024. Mezi příklady služeb umělé inteligence patří používání jakékoli technologie umělé inteligence, jako je strojové učení, počítačové vidění, zpracování přirozeného jazyka, k provádění aplikací na vysoké úrovni, jako je obchodní inteligence, prediktivní analýza, prognózy, optimalizace, detekce selhání, aplikovaných na různé obchodní funkce.

9 Výrazem „od nuly“ se rozumí založení společnosti od jejího založení jako nového subjektu, a nikoli prostřednictvím fúzí, akvizic nebo odštěpení od zavedených podniků.

Zdroj: Údaje z pitchbooku. Přístup 20. listopadu 2023.

OBRÁZEK 3: Investice rizikového kapitálu podle fáze rozvoje, miliardy USD, 202

Klíčovým faktorem pro uvolnění vyšší produktivity bude „vertikální“ začlenění umělé inteligence do evropského průmyslu [viz rámečky o případech použití umělé inteligence v tematických kapitolách].

Kvantitativní odhady účinků UI na celkovou produktivitu jsou stále nejisté.ⁱⁱ Již nyní však existují jasné známky toho, že umělá inteligence způsobí revoluci v několika odvětvích, na něž se Evropa specializuje, a bude mít zásadní význam pro schopnost společností z EU udržet si vedoucí postavení ve svém odvětví. Umělá inteligence například radikálně změní farmaceutické odvětví prostřednictvím tzv. „kombinovaných produktů“ – terapeutických a diagnostických produktů kombinujících léky, zařízení a biologické složky –, které integrují systémy doručování léčivých přípravků s algoritmy umělé inteligence a zpracovávají údaje zpětné vazby v reálném čase. Zisky ve výši 60 až 110 miliard USD ročně se odhadují na základě případů použití umělé inteligence ve farmaceutickém průmyslu a v odvětví zdravotnických prostředků. Umělá inteligence rovněž změní automobilový průmysl, neboť algoritmy využívající umělou inteligenci (generativní) zlepšují konstrukci vozidel optimalizací struktur a součástí, zlepšují výkonnost a snižují spotřebu materiálů a optimalizují dodavatelské řetězce předvídaním poptávky a zefektivněním logistických operací. Očekává se, že umělá inteligence sníží zásoby v automobilovém průmyslu, zrychlí dobu uvedení na trh z výzkumu, vývoje a inovací a zvýší produktivitu práce. Zavádění umělé inteligence v nákladní a osobní dopravě umožní stále automatizovanější funkce, které zajistí bezpečnost a kvalitu, optimalizaci navigace a tras, prediktivní údržbu a snížení spotřeby paliva nebo energie. Odvětví energetiky již intenzivně využívá umělou inteligenci, přičemž v současné době existuje více než 50 případů použití, od údržby sítě až po prognózy zatížení. Velké zisky jsou však stále k dispozici: odhady tržní hodnoty budoucích aplikací umělé inteligence v tomto odvětví dosahují 13 miliard USD.

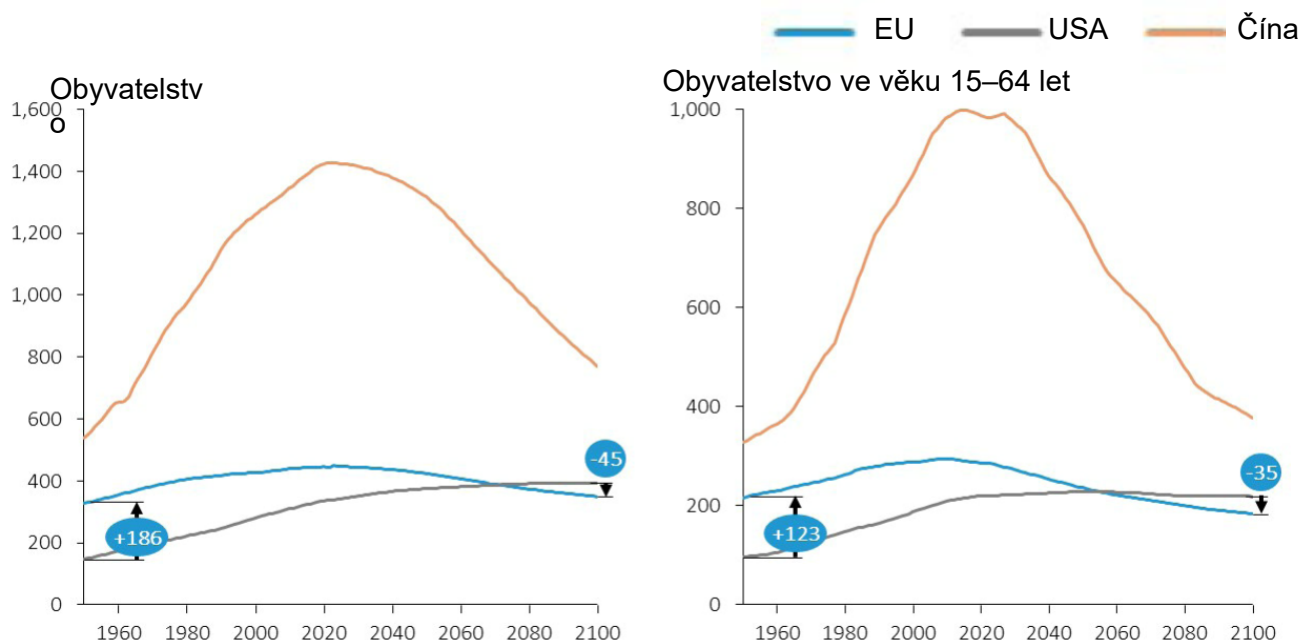
Ačkoli technologie mají zásadní význam pro ochranu evropského sociálního modelu, umělá inteligence by jej mohla oslabit i bez silného zaměření na dovednosti. Umělá inteligence je pro evropské pracovníky již nyní zdrojem úzkosti: téměř 70 % respondentů v nedávném průzkumu upřednostnilo vládní omezení umělé inteligence s cílem chránit pracovní místa.ⁱⁱⁱ Dopad umělé inteligence v Evropě dosud spíše zvyšoval pracovní sílu než ji nahrazoval: existuje pozitivní souvislost mezi expozicí UI a podílem zaměstnanosti v odvětví.^{iv} Toto přidružení však může být přechodné, neboť podniky jsou stále v rané fázi chápání toho, jak tyto technologie nasadit. Z výzkumu z USA vyplývá, že zavedením rozsáhlých jazykových modulů by mohlo být ovlivněno alespoň 10 % pracovních úkolů přibližně 80 % pracovní síly, zatímco téměř 20 % pracovníků by mohlo být zasaženo alespoň 50 % jejich úkolů.^v Na rozdíl od předchozích vln elektronizace je pravděpodobné, že pracovní místa vysoce kvalifikovaných pracovníků budou více vystavena riziku. Poskytování odpovídajících dovedností a odborné přípravy pracovníkům, aby umělou inteligenci mohli využívat, však může přispět k tomu, aby byly přínosy umělé inteligence inkluzivnější. V jedné nedávné studii bylo zjištěno, že přístup k pomoci v oblasti umělé inteligence zvyšuje produktivitu všech pracovníků, ale nejvíce z toho těží méně zkušení pracovníci nebo pracovníci s nízkou kvalifikací.^{vi} I když by Evropa měla usilovat o to, aby se USA vyrovnaly v inovačním potenciálu, měla by usilovat o jeho překročení tím, že poskytne příležitosti ke vzdělávání a celoživotnímu učení – zajistí, aby přínosy umělé inteligence byly široce sdíleny a aby byly minimalizovány veškeré negativní dopady na sociální začlenění.

RÁMEČEK 1

Demografický vývoj a pracovní síla

Růst pracovní síly byl historicky významnou hnací silou růstu HDP ve všech hlavních ekonomikách, neboť počet obyvatel v produktivním věku stabilně rostl. V EU se však růst populace v produktivním věku od 90. let zpomalil a v posledním desetiletí začal celkově klesat, zejména v důsledku klesající porodnosti. Pozitivní čistá vnitřní migrace nekompensuje pokles počtu obyvatel EU.

Dlouhodobé projekce počtu obyvatel naznačují další pokračující pokles počtu obyvatel EU. Tento pokles je v kontrastu s USA, jejichž populace by měla v příštích desetiletích nadále růst, i když zpomalujícím tempem.

Poznámka: Populační projekce jsou založeny na pravděpodobnostních projekcích celkové plodnosti a očekávané délky života při narození. Tyto projekce byly provedeny pomocí bayesovského hierarchického modelu. Čísla zobrazují střední projekci. Projekce odrážejí příspěvek historických migračních vzorců. Dokument o metodice.

Zdroj: United Nations World Population Prospects (Vyhledky světové populace OSN), 2022.

Obrázek 4: **Dlouhodobý populační vývoj a projekty** Počet obyvatel, mil.

Předpokládaná celková populační dynamika se odráží také v růstu evropské populace v produktivním věku, který začal klesat kolem roku 2010. Předpokládaný pokles čínské populace v produktivním věku je vyšší než v EU. Očekává se, že v příštích 40 letech klesne z přibližně 1 miliardy lidí ve věku 15-64 let na přibližně 600 milionů.

RÁMEČEK 2

Bližší pohled na úlohu odvětví IKT v rozdílu v produktivitě práce mezi EU a USA

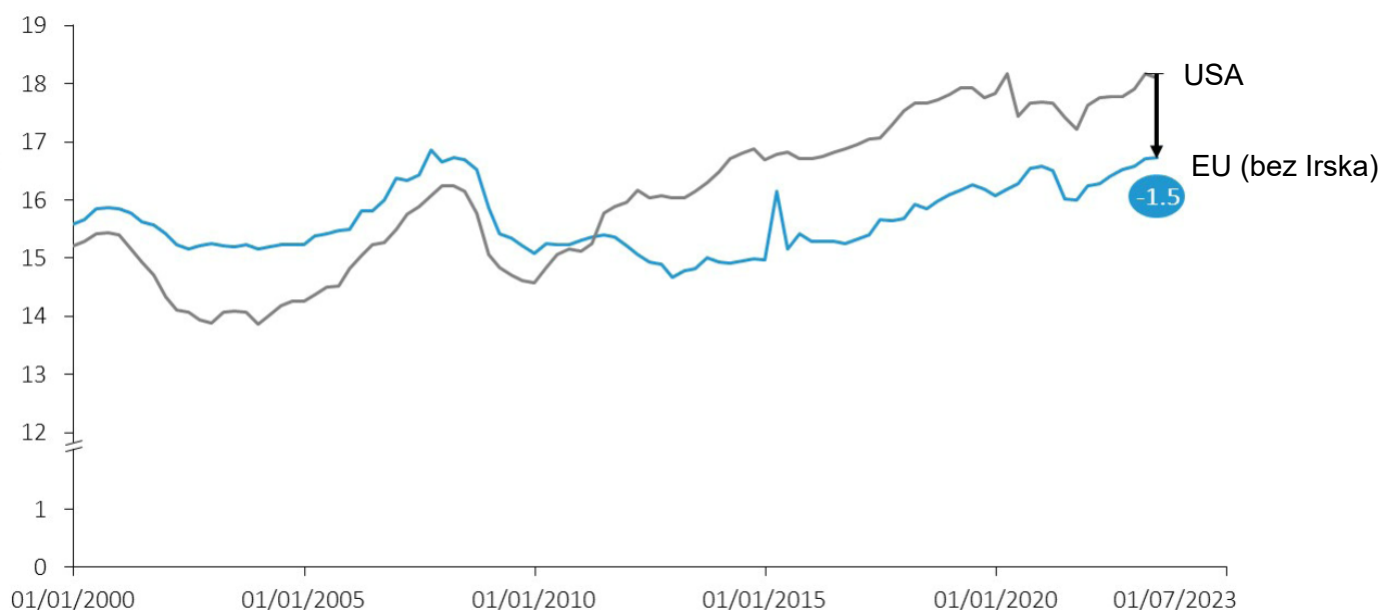
Souhrnný rozdíl v růstu produktivity práce v EU ve srovnání s USA odráží rozdíly ve složení průmyslu, odvětvových inovacích a šíření technologií. Hospodářství EU je tradičně silné ve všech odvětvích střední technologie, která nejsou těžištěm radikálního technologického pokroku. EU je méně aktivní v odvětvích, v nichž v posledních letech vznikla velká část růstu produktivity, zejména v odvětví IKT a využívání rozsáhlých digitálních služeb. V důsledku pomalého šíření technologií v rámci průmyslových odvětví byl rozdíl v růstu produktivity v EU ve srovnání s USA obzvláště výrazný v těchto odvětvích s velmi vysokým růstem produktivity.

S výjimkou hlavních odvětví IKT (výroba počítačů a elektroniky a informační a komunikační činnosti) byla produktivita EU v období 2000–2019 zhruba na stejné úrovni jako v USA. Zbývající nevýhoda růstu produktivity oproti USA se výrazně snižuje na 0,2 procentního bodu (0,8 % růstu produktivity v USA oproti 0,6 % v EU). Skutečný rozdíl mezi EU a USA lze považovat za téměř nulový, neboť růst produktivity v EU-27 je o 0,2 až 0,3 procentního bodu vyšší než u výběru EU-10 (pro který jsou k dispozici údaje EU KLEMS). Pro období 2013–2019 je úloha IKT ještě výraznější, neboť růst produktivity EU bez hlavních odvětví IKT v určité míře převýšil růst produktivity USA.

Tato analýza může podcenit celkový dopad vývoje IKT na rozdíl v produktivitě. Kromě odvětví informačních a komunikačních technologií vykazují USA také vysoký růst produktivity v oblasti odborných služeb, financí a pojištění, což odráží silné účinky šíření informačních a komunikačních technologií. Tato odvětví patří v USA k největším přispěvatelům k nehmotným investicím do celkové ekonomiky. Také část fintech je v sektoru financí a pojišťovnictví. Na druhé straně EU předstihuje USA ve středně technologických odvětvích, jako je výroba dopravních prostředků, zemědělství a velkoobchod a maloobchod. To odráží dohánění klíčových inovací, které byly zavedeny v USA v předchozím desetiletí, jako je elektronický obchod a on-line maloobchod oslovující větší zákaznickou základnu, zavádění pokročilých systémů řízení zásob, digitálních platebních systémů, analýzy dat a robotiky a automatizace.

Hlavní překážky inovací v Evropě

Základem slabé pozice Evropy v oblasti digitálních technologií je statická průmyslová struktura, která vytváří začarovaný kruh nízkých investic a nízkých inovací [viz kapitola o inovacích]. V posledních dvou desetiletích se tři největší americké společnosti zabývající se výdaji na výzkum a inovace (R&I) přesunuly z automobilového a farmaceutického průmyslu v roce 2000, do softwarových a hardwarových společností v roce 2010 a poté do digitálního sektoru v roce 2020. Naproti tomu průmyslová struktura Evropy zůstává neměnná, přičemž automobilové společnosti trvale dominují třem největším subjektům, které vynakládají prostředky na výzkum a vývoj. Jinými slovy, hospodářství USA podpořilo nové, inovativní technologie a následovaly investice, které přesměrovaly zdroje do odvětví s vysokým potenciálem růstu produktivity; v Evropě se investice nadále soustřeďují na vyspělé technologie a na odvětví, v nichž se zpomaluje tempo růstu produktivity hraničních společností. V roce 2021 vynaložily společnosti z EU na výzkum a vývoj přibližně polovinu svého podílu na HDP jako společnosti z USA (přibližně 270 miliard EUR), což je mezera způsobená mnohem vyšší mírou investic do technologického odvětví v USA. Tato mezera v inovacích se rovněž promítá do mezery v celkových produktivních investicích mezi oběma ekonomikami, která je způsobena zejména nižšími investicemi do hmotných aktiv IKT a do softwaru, databází a duševního vlastnictví [viz obrázek 5]^{vii}. Výsledný cyklus nízké průmyslové dynamiky, nízkých inovací, nízkých investic a nízkého růstu produktivity v Evropě byl nazván „pastí střední technologie“.^{viii}

Zdroj: EIB, 2024.

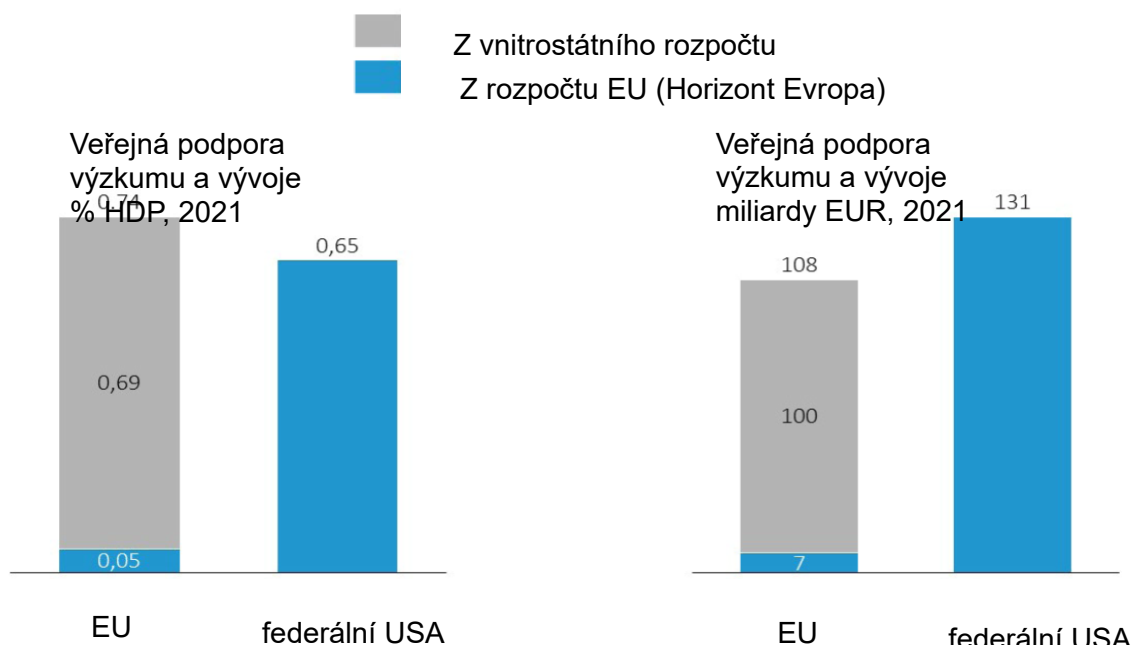
Obrázek 5: **produktivní investice**; Tvorba reálného hrubého fixního kapitálu bez investic do rezidenčních nemovitostí, % HDP

Nedostatečná průmyslová dynamika v Evropě je z velké části způsobena nedostatky v „životním cyklu inovací“, které brání vzniku nových odvětví a výzev. Tyto nedostatky začínají překážkami na cestě od inovací ke komercializaci. Podpora výzkumu a vývoje ze strany veřejného sektoru je neúčinná z důvodu nedostatečného zaměření na přelomové inovace a rozšířeného financování, což omezuje potenciál EU dosáhnout rozsahu v oblasti vysoce rizikových průlomových technologií. Jakmile společnosti dosáhnou fáze růstu, setkávají se s regulačními a jurisdikčními překážkami, které jim brání stát se vyspělými a ziskovými společnostmi v Evropě. Výsledkem je, že mnoho inovativních společností nakonec hledá financování od amerických investorů rizikového kapitálu a vidí expanzi na velkém trhu USA jako výhodnější možnost než řešení rozšířených trhů EU. V neposlední řadě EU zaostává v poskytování nejmodernějších infrastruktur nezbytných k umožnění digitalizace hospodářství.

Není dostatek akademických institucí, které dosahují nejvyšší úrovně excelence, a cesta od inovací ke komercializaci je slabá [viz kapitola o inovacích]. Univerzity a další výzkumné instituce jsou ústředními aktéry v

počáteční fázi inovací, vytvářejí průlomový výzkum a vytvářejí nové profily dovedností pro pracovní sílu. Evropa má silné postavení v základním výzkumu a patentování: v roce 2021 představoval 17 % celosvětových patentových přihlášek oproti 21 % v USA a 25 % v Číně. I když se však EU v průměru může pochlubit silným univerzitním systémem, na špičce není dostatek univerzit a výzkumných institucí. S využitím objemu publikací v předních akademických vědeckých časopisech jako orientační metriky se v EU pouze tři výzkumné instituce řadí mezi 50 nejlepších na světě, zatímco USA mají 21 a Čína 15. Inovační kanály v EU jsou rovněž slabší v další fázi komercializace základního výzkumu. Značná část poznatků získaných evropskými výzkumnými pracovníky zůstává komerčně nevyužita. Podle Evropského patentového úřadu je komerčně využívána pouze asi jedna třetina patentovaných vynálezů registrovaných evropskými univerzitami nebo výzkumnými institucemi. Hlavním důvodem tohoto neúspěchu je skutečnost, že výzkumní pracovníci v Evropě jsou méně dobře integrováni do inovačních „klastřů“ – sítí univerzit, začínajících podniků, velkých společností a investorů rizikového kapitálu –, které představují velký podíl úspěšných komercializací v odvětvích vyspělých technologií. Tyto klastry byly rozhodující pro dynamičtější průmyslovou strukturu v USA. Evropa nemá žádné inovační „klastry“ v první desítku na světě, zatímco USA mají čtyři a Čína tři.

Veřejné výdaje na výzkum a inovace v Evropě postrádají rozsah a nejsou dostatečně zaměřeny na průlomové inovace. V USA se převážná většina veřejných výdajů na výzkum a inovace uskutečňuje na federální úrovni. V EU vlády celkově vynakládají podobnou částku jako USA na výzkum a vývoj; investice jako podíl na HDP, ale na úrovni EU se uskutečňuje pouze jedna desetina výdajů, a to navzdory velkým vedlejším účinkům z veřejného výzkumu a vývoje; investice do soukromého sektoru^{ix} [viz obrázek 6]. EU má důležitý program pro výzkum a inovace I – Horizont Evropa – s rozpočtem téměř 100 miliard EUR. Je však rozložena do příliš mnoha oblastí a přístup je příliš složitý a byrokratický. Rovněž se dostatečně nezaměřuje na přelomové inovace. Klíčový nástroj EU na podporu radikálně nových technologií na nízké úrovni připravenosti – nástroj Pathfinder Evropské rady pro inovace (ERI) – má na rok 2024 rozpočet ve výši 256 milionů EUR oproti 4,1 miliardy USD pro Agenturu USA pro pokročilé výzkumné projekty v oblasti obrany (DARPA) a 2 miliardám USD pro ostatní agentury „ARPA“. Vedou ji také většinou úředníci EU, nikoli špičkoví vědci a odborníci na inovace. Nedostatečná koordinace v rámci EU má dopad i na širší inovační ekosystém. Většina členských států nemůže dosáhnout nezbytného rozsahu pro zajištění špičkových výzkumných a technologických infrastruktur na světě, což následně omezuje kapacitu výzkumu a vývoje. Naproti tomu příklady CERN a evropského společného podniku pro vysoce výkonnou výpočetní techniku (EuroHPC) ukazují význam koordinace při rozvoji velkých infrastrukturních projektů v oblasti výzkumu a vývoje.

Zdroj: Evropská komise, 2024. Na základě údajů Eurostatu a OECD.

Obrázek 6: **Státní versus federální zdroj financování výzkumu a vývoje v EU a USA**

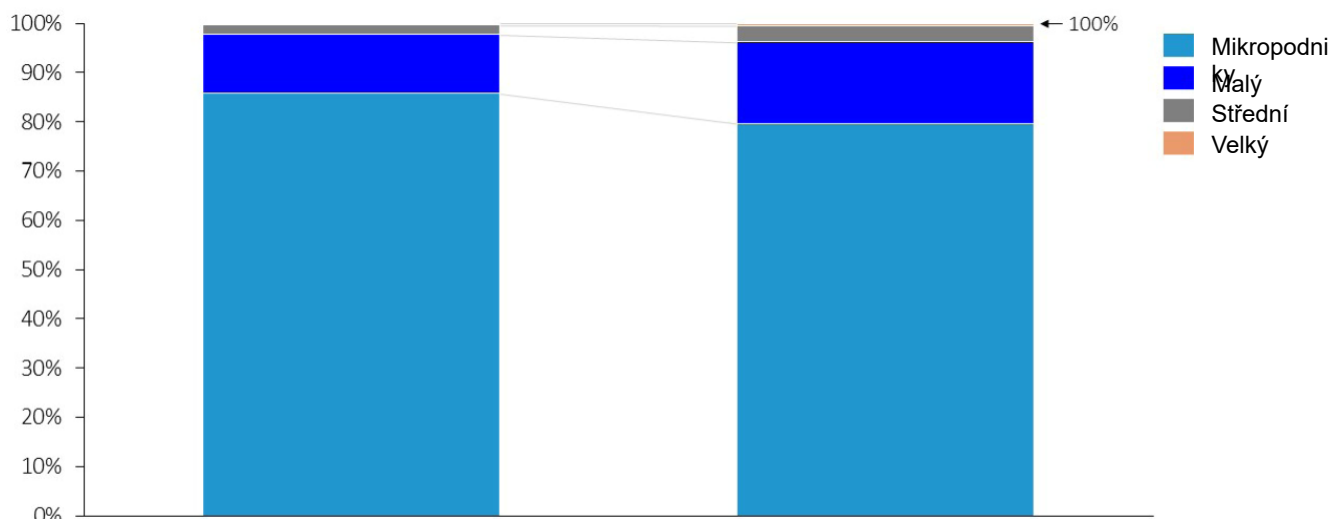
Roztříštěnost jednotného trhu brání inovativním společnostem, které dosáhnou fáze růstu, aby se v EU rozšiřovaly, což následně snižuje poptávku po financování. Obrovský rozdíl v rozšířeném financování v EU

ve srovnání s USA [viz obrázek 3] je často připisován menšímu kapitálovému trhu v Evropě a méně rozvinutému sektoru rizikového kapitálu. Podíl globálních fondů rizikového kapitálu získaných v EU činí pouhých 5 % ve srovnání s 52 % v USA a 40 % v Číně. Příčinná souvislost je však pravděpodobně složitější: nižší úroveň financování rizikového kapitálu v Evropě odráží nižší úroveň poptávky. Vzhledem k tomu, že jednotný trh je v oblastech, které jsou pro inovativní podniky důležité, roztržitější a neúplný, nabízí rozšiřování v EU slabší vyhlídky na růst a vyžaduje nižší financování. Mnoho společností z EU s vysokým růstovým potenciálem raději hledá financování od amerických virtuálních měn a expanduje na trh USA, kde mohou snadněji dosáhnout širokého tržního dosahu a rychleji dosáhnout ziskovosti. V letech 2008 až 2021 bylo v Evropě založeno 147 „jednorožců“ – začínajících podniků, jejichž hodnota přesáhla 1 miliardu USD. 40 z nich přemístilo své sídlo do zahraničí, přičemž převážná většina se přestěhovala do amerického dozorového úřadu.^x Nedostatek růstového potenciálu v Evropě je obzvláště důležitý u inovativních podniků založených na technologiích, a ještě více u podniků založených na deep tech technologiích. Například 61 % celkového celosvětového financování začínajících podniků v oblasti umělé inteligence jde americkým společnostem, 17 % společnostem v Číně a pouze 6 % společnostem v EU. Pokud jde o kvantovou výpočetní techniku, společnosti z EU přitahují pouze 5 % celosvětového soukromého financování ve srovnání s 50 % podílem, který přitahují společnosti z USA.

Regulační překážky rozšiřování jsou obzvláště zatěžující v technologickém odvětví, zejména pro mladé společnosti [viz kapitoly o inovacích, digitalizaci a pokročilých technologiích]. Regulační překážky omezují růst několika způsoby. Zaprvé, složité a nákladné postupy v rámci roztržitých vnitrostátních systémů odrazují vynálezce od podávání žádostí o práva duševního vlastnictví, což brání mladým společnostem ve využívání jednotného trhu. Zadruhé, regulační postoj EU vůči technologickým společnostem brání inovacím: EU má nyní přibližně 100 právních předpisů zaměřených na technologie^{xi} a více než 270 regulačních orgánů působících v digitálních sítích ve všech členských státech. Mnoho právních předpisů EU uplatňuje přístup předběžné opatrnosti a předem diktuje konkrétní obchodní postupy, aby se předešlo potenciálním rizikům ex post. Akt o umělé inteligenci například ukládá dodatečné regulační požadavky na obecné modely umělé inteligence, které překračují předem stanovenou prahovou hodnotu výpočetního výkonu – prahovou hodnotu, kterou již některé nejmodernější modely překračují. Za třetí, digitální společnosti jsou odrazovány od podnikání v celé EU prostřednictvím dceřiných společností, neboť čelí různorodým požadavkům, nárůstu regulačních agentur a „gold platingu“ právních předpisů EU^{xii} ze strany vnitrostátních orgánů. Začtvrté, omezení týkající se uchovávání a zpracování údajů vytvářejí vysoké náklady na dodržování předpisů a brání vytváření rozsáhlých integrovaných datových souborů pro trénování modelů umělé inteligence. Tato roztržitost znevýhodňuje společnosti z EU ve srovnání s USA, které při vytváření rozsáhlých datových souborů spoléhají na soukromý sektor, a Čínou, která může využít své ústřední instituce pro agregaci dat. Tento problém ještě zhoršuje prosazování pravidel hospodářské soutěže v EU, které by mohlo bránit spolupráci v rámci odvětví. Mnoho různých vnitrostátních pravidel v oblasti zadávání veřejných zakázek způsobuje poskytovatelům cloudových služeb vysoké průběžné náklady. Čistý dopad této regulační zátěže spočívá v tom, že pouze větší společnosti – které často sídlí mimo EU – mají finanční kapacitu a motivaci nést náklady na dodržování předpisů. Mladé inovativní technologické společnosti se mohou rozhodnout, že v EU nebudou působit vůbec.

Absence skutečného jednotného trhu rovněž brání tomu, aby dostatečný počet podniků v širším hospodářství dosáhl dostatečné velikosti, která by urychlila zavádění pokročilých technologií. Existuje mnoho překážek, které vedou k tomu, že společnosti v Evropě „zůstávají malé“ a zanedbávají příležitosti jednotného trhu. Patří mezi ně vysoké náklady na dodržování různorodých vnitrostátních předpisů, vysoké náklady na dodržování daňových předpisů a vysoké náklady na dodržování předpisů, které platí, jakmile společnosti dosáhnou určité velikosti. V důsledku toho má EU poměrně méně malých a středních podniků než USA a poměrně více mikropodniků [viz obrázek 7]. Existuje však úzká vazba mezi velikostí společností a zaváděním technologií. Důkazy z USA ukazují, že adopce roste s velikostí firmy u všech pokročilých technologií.^{xiii} Podobně, zatímco v roce 2023 přijalo UI 30 % velkých podniků v EU, totéž učinilo pouze 7 % malých a středních podniků.^{xiiii} Velikost umožňuje přijetí, protože větší společnosti mohou rozložit vysoké fixní náklady na investice do umělé inteligence na větší příjmy, mohou se spolehnout na kvalifikovanější řízení, aby provedly nezbytné organizační změny, a mohou umělou inteligenci nasadit produktivněji díky větším souborům dat. Jinými slovy, roztržitý jednotný trh znevýhodňuje společnosti v EU, pokud jde o rychlost přijímání a šíření nových aplikací umělé inteligence.

10 Regulačním gold-platingem se rozumí praxe, kdy vlády nebo orgány členských států při jeho provádění do vnitrostátního práva překračují minimální požadavky stanovené právními předpisy Evropské unie.

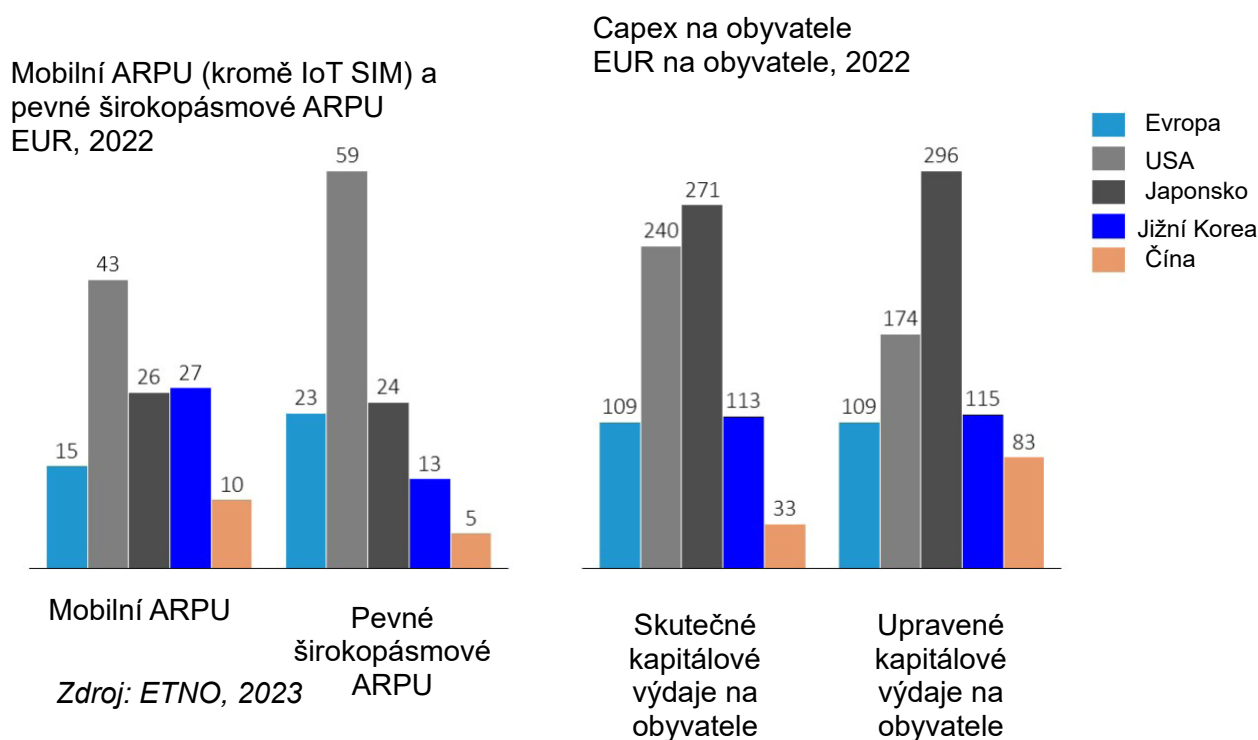

Poznámka: Nezahrnuje osoby samostatně výdělečně činné. Údaje EU se týkají těchto odvětví: průmysl, stavebnictví a tržní služby (s výjimkou veřejné správy a obrany; povinné sociální zabezpečení; činnosti členských organizací). Pro EU byly k diskontování osob samostatně výdělečně činných použity jako zástupný ukazatel údaje o podnicích s 0 zaměstnanci. Údaje z USA se týkají soukromého sektoru, který zahrnuje zemědělství, ale představuje přibližně 1 % všech podniků. Údaje za USA jsou založeny na prvním čtvrtletí roku.

Zdroj: Výpočty ECB na základě údajů Eurostatu a Úřadu pro statistiku práce

Hospodářská soutěž o výpočetní výkon a nedostatečné investice do konektivity by se brzy mohly promítnout do digitálních překážek [viz kapitola o digitalizaci a pokročilých technologiích]. Školení nových základních modelů a budování vertikálně integrovaných aplikací umělé inteligence vyžaduje masivní zvýšení výpočetního výkonu, což s obrovskými náklady spouští probíhající globální „závod o čipy umělé inteligence“. Jedná se o závod, v němž menší a méně dobře financované společnosti z EU mohou mít potíže s konkurencí. Odhaduje se, že zejména kvůli potřebné výpočetní síle vzrostly náklady na výcvik hraničních modelů umělé inteligence za posledních osm let 2 až 3krát ročně, což naznačuje, že výcvik systémů umělé inteligence nové generace by mohl brzy stát až 1 miliardu USD a do konce desetiletí by mohl dosáhnout 10 miliard USD.^{xiv} Nasazení umělé inteligence bude zároveň vyžadovat rychlejší, nižší latenci a bezpečnější připojení. EU však stojí za svými cíli digitální dekády 2030 v oblasti zavádění optických vláken a sítí 5G. Výše investic potřebných na podporu sítí EU se odhaduje na přibližně 200 miliard EUR, aby bylo zajištěno plné pokrytí gigabitovými sítěmi a sítěmi 5G v celé EU. Investice Evropy na obyvatele jsou však výrazně nižší než investice ostatních velkých ekonomik [viz obrázek 9]. Hlavním důvodem nižší míry investic je roztržitější evropský trh. Například v EU existuje 34 skupin operátorů mobilních sítí a jen hrstka v USA nebo Číně, částečně proto, že EU a členské státy měly tendenci vnímat fúze v tomto odvětví negativně. Tato roztržitěnost způsobuje, že fixní náklady na investice do sítí jsou pro operátory v EU relativně náročnější než pro kontinentální společnosti v USA nebo Číně. Roztržitěnost rovněž ztěžuje využívání nových technologií. Evropa v současné době nemá prakticky žádnou přítomnost v oblasti edge computing,¹¹ zatímco otevření síťových služeb vývojářům a inovátorům třetích stran využívajícím rozhraní aplikačních protokolů (API) brání nedostatečná koordinace norem.

¹¹ Edge computing se týká distribuce výpočetních úloh v menších uzlech blíže k zákazníkům, což snižuje přenos dat na menší vzdálenosti. Vzhledem k tomu, že EU buduje vysoce automatizované výrobní závody, které vyžadují nízkou latenci a významný objem dat řízených umělou inteligencí, edge computing pro průmyslové aplikace by mohl lépe umožnit výkon a snížit latenci pro průmyslovou propojenou robotiku a zajistit bezpečnější přenos dat. Zatímco digitální dekáda stanoví cíl zavést do roku 2030 nejméně 10 000 klimaticky neutrálních a bezpečných uzlů edge computing, v EU jsou v současné době pouze tři komerčně nasazené uzly edge computing.

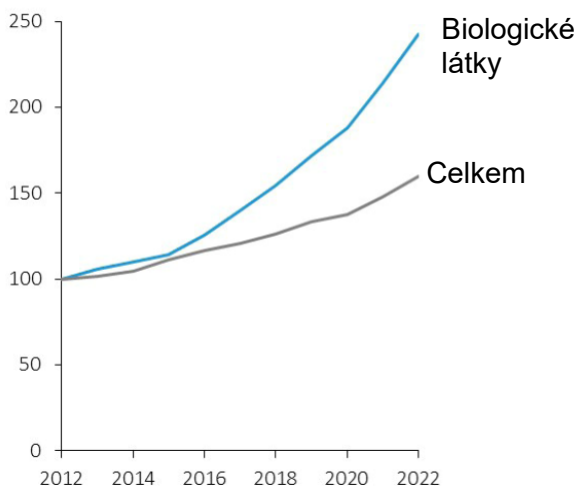
Obrázek 8: Průměrný měsíční příjem na jednotku a CAPEX na obyvatele

Pozice EU v dalších inovativních odvětvích, jako je farmacie, klesá kvůli stejným problémům, jako jsou nízké investice do výzkumu a vývoje, inovace a rozdílnost právních předpisů [viz kapitola o farmacii]. Farmaceutické odvětví EU sice v celosvětovém měřítku stále vede v obchodu měřeném hodnotou, ale v nejdynamičtějším segmentech trhu zaostává a ztrácí podíl na trhu ve prospěch společností se sídlem v USA. Z deseti nejprodávanějších biologických léčivých přípravků v Evropě v roce 2022 uvedly společnosti z EU na trh pouze dva, zatímco společnosti se sídlem v USA jich uvedly na trh šest [viz obrázek 9]. EU se zejména snaží získat své postavení v oblasti přípravků s výhradním právem na trhu, jako jsou léčivé přípravky pro vzácná onemocnění¹² a léčivé přípravky pro moderní terapii.¹³ Jádrem této vznikající mezery jsou nižší výdaje na inovace. Celkové výdaje veřejného sektoru EU na výzkum a inovace v oblasti farmacie jsou méně než poloviční než v USA, zatímco celkové soukromé investice EU do výzkumu a inovací jsou přibližně o čtvrtinu vyšší než v USA. Inovaci v EU brání také pomalý a složitý regulační rámec, který je v současné době přezkoumáván. V roce 2022 činil medián doby schválení nových léčivých přípravků regulačními agenturami v Evropě 430 dnů ve srovnání s 334 dny v USA. Přístup ke zdravotním datům je navíc jedním z předpokladů rozvoje umělé inteligence ve farmaceutickém průmyslu, je však omezen rozdílností. Ačkoli obecné nařízení o ochraně osobních údajů obsahuje možnosti využití údajů o pacientech pro výzkum v oblasti zdraví, jejich využívání je v jednotlivých členských státech nerovnoměrné, což brání výrobnímu odvětví využívat velké množství dostupných elektronických dat.

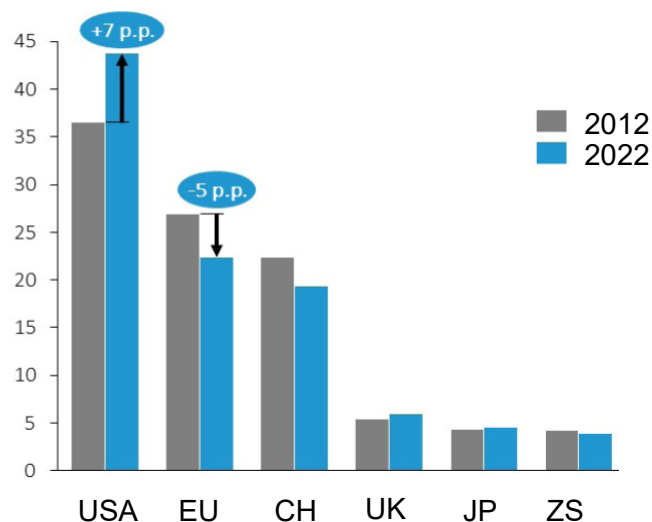
12 Léčivé přípravky pro vzácná onemocnění jsou farmaceutické výrobky vyvinuté speciálně pro léčbu, prevenci nebo diagnostiku vzácných onemocnění nebo stavů. Tyto léky se nazývají „osiřelé“, protože za běžných tržních podmínek mají farmaceutické společnosti malou finanční motivaci vyvíjet a uvádět na trh přípravky určené pouze pro malý počet pacientů. V současné době je 55 % léčivých přípravků pro vzácná onemocnění biologických.

13 Léčivé přípravky pro moderní terapii (ATMP) jsou inovativní humánní léčivé přípravky, které jsou založeny na genech, tkáních nebo buňkách. Mnoho ATMP jsou léčivé přípravky pro vzácná onemocnění.

Vývoj prodeje léčivých přípravků v EHP 2012 indexováno na 100

Podíl biologických látek prodávaných v EHP na trhu podle původu prodávající společnosti

Poznámka: Na základě čtvrtletních údajů o objemu prodeje IQVIA MIDAS® za období 2012–2022 odrážejících odhady reálné aktivity. Autorská práva IQVIA. Všechna práva vyhrazena.

Údaje pro trhy EHP (žádné údaje pro CY, MT, IS a LI; maloobchodní údaje pouze pro DK, EE, EL, LU, SI) a údaje EK (srovnávací přehled výzkumu a vývoje Společného výzkumného střediska) pro regionální rozdělení společností.

Zdroj: Evropská komise.

Obrázek 9: Eroze podílu na trhu v klíčovém segmentu biologických látek

Program pro řešení inovačního deficitu

Evropa musí zlepšit podmínky pro průlomové inovace tím, že se bude zabývat nedostatky svých společných programů pro výzkum a inovace. [viz kapitola o inovacích]. Zpráva doporučuje reformovat příští rámcový program EU pro výzkum a inovace, pokud jde o jeho zaměření, přidělování rozpočtových prostředků, správu a finanční kapacitu. Za prvé, program by se měl znovu zaměřit na menší počet společně dohodnutých priorit. Za druhé by měl být zvýšen podíl rozpočtových prostředků přidělených na financování přelomových inovací a v zájmu účinného využívání tohoto financování by ERI měla být reformována tak, aby se stala skutečnou „agenturou typu ARPA“, která bude podporovat vysoce rizikové projekty s potenciálem dosáhnout průlomového technologického pokroku. Za třetí, řízení programu by měli řídit projektoví manažeři a lidé s prokazatelnými výsledky na hranici inovací a v zájmu maximalizace přístupu pro mladé inovativní společnosti by měly být postupy podávání žádostí rychlejší a méně byrokratické. Organizace programu by měla být přepracována a zefektivněna tak, aby se více zakládala na výsledcích a byla účinnější. A konečně, pod podmínkou reformy by měl být rozpočet nového rámcového programu zdvojnásoben na 200 miliard EUR za 7 let.

Souběžně s tím je nezbytná lepší koordinace veřejného výzkumu a inovací napříč členskými státy. Měla by být vytvořena Unie pro výzkum a inovace, která by vedla ke společné formulaci společné evropské strategie a politiky v oblasti výzkumu a inovací. V zájmu zlepšení koordinace by EU mohla podporovat „evropský akční plán pro výzkum a inovace“, který by vypracovaly členské státy společně s Komisí, výzkumnou obcí a zúčastněnými stranami ze soukromého sektoru.

Je rovněž nezbytné zřídit a upevnit evropské akademické instituce v čele celosvětového výzkumu. Evropská rada pro výzkum (ERV) má zásadní význam pro konkurenceschopnost evropské vědy, ale mnoho slibných návrhů zůstává kvůli nedostatku finančních zdrojů nefinancováno. Zpráva doporučuje zdvojnásobit podporu základního výzkumu prostřednictvím ERV a výrazně zvýšit počet příjemců grantů, aniž by se snížila částka, kterou dostávají. Souběžně s tím by EU měla zavést vysoce konkurenceschopný program „ERV pro instituce“ založený na excelenci, který by akademickým institucím poskytl potřebné zdroje. Navrhuje se rovněž nový režim pro výzkumné pracovníky světové úrovně („postavení předsedy EU“), který by přilákal a udržel nejlepší akademické pracovníky tím, že by je najímal jako evropské úředníky. Tento režim by měl být podpořen novým rámcem EU pro soukromé financování, který by veřejným univerzitám a výzkumným střediskům umožnil navrhovat konkurenceschopnější politiky odměňování špičkových talentů a poskytovat dodatečnou podporu výzkumu. Kromě akademických institucí je k rozvoji špičkových výzkumných a technologických infrastruktur v případě potřeby rozsahu zapotřebí zvýšené financování a silnější koordinace.

Evropa musí „vynálezčům usnadnit, aby se stali investory“, a usnadnit rozšiřování úspěšných podniků. EU by měla být pro vynálezce stejně přitažlivá jako jiné přední regiony pro inovace. Zpráva doporučuje řadu opatření na podporu přechodu od vynálezů ke komercializaci v Evropě. Za prvé, k překonání byrokratických překážek na univerzitách a ve výzkumných institucích při správě práv duševního vlastnictví se svými výzkumnými pracovníky se doporučuje nový plán pro spravedlivé a transparentní sdílení licenčních poplatků. Za druhé, s cílem snížit náklady na podávání žádostí pro mladé společnosti a nabídnout jednotnou ochranu duševního vlastnictví se navrhuje přijmout jednotný patent ve všech členských státech EU. Zatřetí by EU měla provést důkladné posouzení dopadu digitální a jiné regulace na malé podniky s cílem vyloučit malé a střední podniky z regulace, kterou jsou schopny dodržovat pouze velké společnosti. V neposlední řadě by EU měla podporovat rychlý růst na evropském trhu tím, že inovativním začínajícím podnikům poskytne příležitost přijmout nový celounijní právní statut („inovativní evropská společnost“). Tento status by společnostem poskytl jednotnou digitální identitu platnou v celé EU a uznávanou všemi členskými státy. Tyto společnosti by měly přístup k harmonizovaným právním předpisům týkajícím se práva obchodních společností a platební neschopnosti, jakož i k několika klíčovým aspektům pracovního práva a zdanění, které by měly být postupně ambicióznější, a měly by právo zakládat dceřiné společnosti v celé EU, aniž by byly začleněny samostatně v každém členském státě.

Je zapotřebí lepšího prostředí pro financování přelomových inovací, začínajících a rychle se rozvíjejících podniků, neboť jsou odstraněny překážky růstu na evropských trzích [viz kapitoly o inovacích a investicích]. Zatímco společnosti s vysokým růstem mohou obvykle získat finanční prostředky od mezinárodních investorů, existují dobré důvody pro další rozvoj finančního ekosystému v Evropě. Velmi rané fázi inovací by prospěla hlubší skupina andělských investorů. Zajištění dostatečného místního kapitálu pro financování rozvíjejících se podniků by soustředilo vedlejší účinky inovací v Evropě. Zvýšení přitažlivosti evropských akciových trhů pro primární veřejné nabídky akcií by zlepšilo možnosti financování pro zakladatele a podpořilo by větší aktivitu začínajících podniků v EU. Aby se dosáhlo významného zvýšení kapitálového a dluhového financování, které je k dispozici začínajícím a rychle se rozvíjejícím podnikům, navrhuje zpráva následující opatření. Zaprvé, rozšíření pobídek pro podnikatelské „anděly“ a investory do počátečního kapitálu. Zadruhé,

posouzení, zda jsou opodstatněné další změny kapitálových požadavků podle směrnice Solventnost II, která stanoví pravidla kapitálové přiměřenosti pro pojišťovny, a vydání pokynů pro penzijní plány EU s cílem stimulovat institucionální investice do inovativních společností ve vybraných pododvětvích. Za třetí, zvýšení rozpočtu Evropského investičního fondu (EIF), který je součástí skupiny EIB a poskytuje finanční prostředky malým a středním podnikům, zlepšení koordinace mezi EIF a ERI a nakonec racionalizace prostředí financování rizikového kapitálu v Evropě. V neposlední řadě rozšíření mandátu skupiny EIB s cílem umožnit společné investice do podniků, které vyžadují větší objem kapitálu, a zároveň jí umožnit přijmout větší riziko s cílem pomoci „přilákat“ soukromé investory.

EU má jedinečnou příležitost snížit náklady na zavádění umělé inteligence zvýšením výpočetní kapacity a zpřístupněním své sítě vysoce výkonných počítačů [viz kapitola o digitalizaci a pokročilých technologiích]. Od založení společného podniku Euro-HPC v roce 2018 vytvořila EU rozsáhlou veřejnou infrastrukturu pro výpočetní kapacitu nacházející se v šesti členských státech, která je celosvětově jedinečná. Tři z jeho superpočítačů jsou v první desítku po celém světě a plánuje se uvedení dvou exa-kapacitních počítačů. I když se tato kapacita dosud většinou využívala pro vědecký výzkum, Komise ji postupně otevírá začínajícím podnikům v oblasti umělé inteligence, malým a středním podnikům a širší komunitě v oblasti umělé inteligence. Zpráva doporučuje navázat na tuto iniciativu výrazným zvýšením výpočetní kapacity věnované školení a algoritmickému vývoji modelů umělé inteligence ve střediscích HPC. EU by zároveň měla financovat rozšíření Euro-HPC o další cloudové a úložné kapacity na podporu odborné přípravy v oblasti umělé inteligence na více místech. Měl by být vyvinut „sdružený model UI“ založený na spolupráci mezi veřejnými a soukromými infrastrukturami s cílem poskytovat školící sílu UI a cloudové služby, aby se zvýšila konkurenceschopnost EU. S cílem pomoci financovat dodatečné zdroje investované do sítě se doporučuje vytvořit celounijní rámec, který umožní poskytovat inovativním malým a středním podnikům „výpočetní kapitál“ veřejného sektoru výměnou za finanční návratnost. Například veřejná zařízení HPC nebo výzkumná střediska by mohla nabídnout volnou výpočetní kapacitu výměnou za kapitálové opce, licenční poplatky nebo dividendy, které mají být reinvestovány do kapacity a údržby.

EU by měla podporovat meziodvětvovou koordinaci a sdílení údajů s cílem urychlit integraci umělé inteligence do evropského průmyslu. Vývoj vertikál umělé inteligence závisí na průmyslových subjektech spolupracujících s výzkumnými pracovníky v oblasti umělé inteligence a soukromým sektorem, aby bylo možné definovat problémy v různých odvětvích. Například zjištění, zda může být inovativní produkt vyvinut továrnou pomocí digitálního dvojčete poháněného umělou inteligencí, vyžaduje replikaci továrny, jejích robotů, procesů a překrytí algoritmem umělé inteligence. V zájmu usnadnění této spolupráce by společnosti z EU měly být vybízeny k účasti na „plánu vertikálních priorit pro umělou inteligenci“. Cílem tohoto plánu by bylo urychlit vývoj umělé inteligence v deseti strategických odvětvích, v nichž budou mít obchodní modely EU největší prospěch z rychlého zavádění umělé inteligence (automobily, vyspělá výroba a robotika, energetika, telekomunikace, zemědělství, letecký a kosmický průmysl, obrana, environmentální prognózy, farmacie a zdravotní péče). Společnosti, které se plánu účastní, by měly prospěch z finančních prostředků EU na vývoj modelů a ze zvláštního souboru výjimek týkajících se hospodářské soutěže a experimentování s umělou inteligencí. Zejména v zájmu překonání nedostatku rozsáhlých datových souborů v EU by měla být modelová odborná příprava doplněna o údaje, které svobodně poskytlo více společností z EU v určitém odvětví. Měla by být podporována v rámci otevřených zdrojů a chráněna před prosazováním antimonopolních pravidel ze strany orgánů pro hospodářskou soutěž. Experimentování by mělo být podporováno otevřením, celounijní koordinací a harmonizací vnitrostátních „režimů pískoviště pro umělou inteligenci“ společně, které se plánu účastní. Tyto experimentální „pískoviště“ by umožnily pravidelné posuzování regulačních překážek vyplývajících z právních předpisů EU nebo vnitrostátních právních předpisů a regulačním orgánům by poskytovaly zpětnou vazbu od soukromých společností a výzkumných středisek.

Vzhledem k dominantnímu postavení poskytovatelů z USA musí EU nalézt střední cestu mezi podporou svého domácího odvětví cloud computingu a zajištěním přístupu k technologiím, které potřebuje. Je příliš pozdě na to, aby se EU pokusila vyvinout systematické výzvy pro hlavní poskytovatele cloudových služeb v USA: příslušné investiční potřeby jsou příliš velké a přesměrovaly by zdroje z odvětví a podniků, v nichž jsou inovační vyhlídky EU lepší. Z důvodů evropské suverenity by však EU měla zajistit, aby měla konkurenceschopný domácí průmysl, který bude schopen uspokojit poptávku po řešeních „suverénního cloudu“. Za účelem dosažení tohoto cíle zpráva doporučuje přijmout celounijní politiky bezpečnosti údajů pro spolupráci mezi poskytovateli cloudových služeb z EU a ze zemí mimo EU, které umožní přístup k nejnovějším cloudovým technologiím hyperscalerů z USA a zároveň zachovají šifrování, bezpečnost a chráněné služby pro důvěryhodné poskytovatele z EU. Zároveň by EU měla přijmout závazné normy pro zadávání veřejných zakázek, a tím zajistit rovné podmínky pro společnosti z EU ve srovnání s většími subjekty ze zemí mimo EU. Kromě „svrchovaných“ segmentů trhu se doporučuje vyjednat „digitální transatlantický trh“ s nízkou bariérou, který zaručí bezpečnost dodavatelského řetězce a obchodní příležitosti pro technologické společnosti z EU a USA za spravedlivých a

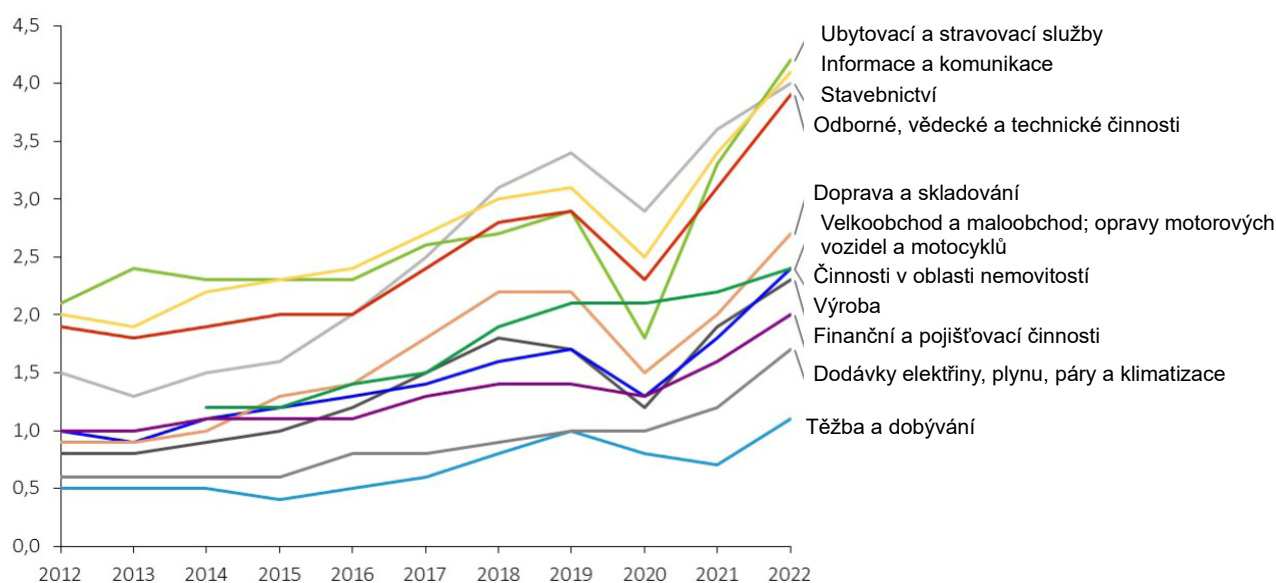
rovných podmínek. Aby byly tyto příležitosti stejně atraktivní i mimo velké technologické společnosti, měly by mít malé a střední podniky na obou stranách Atlantiku prospěch ze stejného zmírnění regulační zátěže pro malé společnosti, které je navrženo výše.

Usnadnění konsolidace v odvětví telekomunikací je nezbytné k zajištění vyšší míry investic do konektivity [viz kapitoly o digitalizaci a pokročilých technologiích a politice hospodářské soutěže]. Základní iniciativou je změna postoje EU k rozsahu a konsolidaci telekomunikačních operátorů s cílem vytvořit skutečný jednotný trh, aniž by byly obětovány dobré životní podmínky spotřebitelů a kvalita služeb. V zájmu podpory konsolidace zpráva doporučuje definovat telekomunikační trhy na úrovni EU – na rozdíl od členských států – a zvýšit váhu inovačních a investičních závazků v pravidlech EU pro zúčtování fúzí. Regulace ex ante na úrovni jednotlivých zemí by měla být omezena ve prospěch prosazování hospodářské soutěže ex post v případech zneužití dominantního postavení. Navrhuje se rovněž harmonizovat celounijní pravidla a postupy pro udělování licencí na spektrum a zorganizovat celounijní prvky aukce s cílem pomoci vytvořit měřítko. Aby se zajistilo, že aktéři EU zůstanou v čele nového technologického vývoje, doporučuje se zřídit subjekt na úrovni EU s účastí veřejného a soukromého sektoru, který by vypracoval homogenní technické normy pro zavádění síťových rozhraní API a edge computingu, jako tomu bylo v případě roamingu v 90. letech 20. století. Aby se zvýšila schopnost provozovatelů z EU investovat do těchto technologií, doporučuje se podporovat sdílení komerčních investic mezi vlastníky sítí a velmi velkými online platformami, které využívají datové sítě EU ve velké míře, ale nepřispívají k jejich financování.

Udržování a rozšiřování výzkumu a vývoje; Budu mít rovněž zásadní význam pro klíčová výrobní odvětví, jako je farmacie [viz kapitola o farmacii]. Otevření sekundárního využití zdravotních dat pro výzkumné účely má významný potenciál pro ukotvení farmaceutických výzkumných a inovačních činností v rámci EU. Zpráva proto doporučuje urychlit digitalizaci systémů zdravotní péče a evropského prostoru pro zdravotní data (EHDS) dosaženou prostřednictvím podpory vnitrostátních investic na úrovni EU, které usnadňují přístup k elektronickým zdravotním záznamům a jejich sdílení. Kromě toho se navrhuje dále rozšířit kapacity sekvenování genomu v EU a předložit strategický plán na období po roce 2026, a to na základě evropské iniciativy „1+ Million Genomes“. Aby se maximalizovaly příležitosti EHDS, bude důležité poskytnout jasné a včasné pokyny k používání umělé inteligence v životním cyklu léčivých přípravků, zejména analýzu „surových“ klinických údajů předaných Evropské agentuře pro léčivé přípravky a údajů shromážděných pro účely farmakovigilance. Současně by regulační orgány měly usilovat o zvýšení přitažlivosti EU pro provádění klinických hodnocení a o urychlení přístupu nových léčivých přípravků na trhy. Tyto cíle lze podpořit mimo jiné přezkumem pravidel pro studie kombinující léčivé přípravky se zdravotnickými prostředky a uplatňování umělé inteligence a zjednodušením pokynů pro průmysl týkajících se neuspokojených léčebných potřeb, navrhování klinických hodnocení a využívání důkazů z reálného světa napříč různými agenturami. Aby se vyrovnala mezera ve financování farmacie, mělo by být financování EU přeorientováno na rozvoj omezeného počtu inovačních center světové úrovně v oblasti věd o živé přírodě pro léčivé přípravky pro moderní terapii. Z návrhů na financování inovací by mělo prospěch i farmaceutické odvětví.

Odstranění nedostatků v oblasti dovedností

Evropa se potýká s nedostatkem v oblasti dovedností v celém hospodářství, které jsou umocněny úbytkem pracovní síly [viz kapitola o dovednostech]. Evropské hospodářství se vyznačuje přetrvávajícím nedostatkem kvalifikovaných pracovníků v několika odvětvích a povoláních, a to jak u pracovníků s nízkou, tak i vysokou kvalifikací [viz obrázek 10]. Přibližně čtvrtina evropských společností se potýkala s obtížemi při hledání zaměstnanců se správnými dovednostmi, zatímco druhá polovina uvádí určité obtíže. 77 % společností v EU uvádí, že ani nově přijatí zaměstnanci nemají požadované dovednosti. Dovednosti chybí i na manažerské úrovni. Nerovnoměrné přijímání základních postupů řízení – zejména těch, které jsou nezbytné pro řízení lidského kapitálu – je pravděpodobně příčinou pomalého zavádění IKT v EU na konci 90. let 20. století a v prvním desetiletí 21. století, zejména mezi mikropodniky a malými podniky. Ačkoli problémy související s nedostatkem kvalifikovaných pracovníků jsou ve vyspělých ekonomikách rozšířené, je potřeba je řešit obzvláště naléhavě v EU. Demografické nepříznivé vlivy znamenají úbytek pracovní síly v Evropě, zatímco počet obyvatel USA by měl v nadcházejících desetiletích vzrůst. V tomto kontextu má zásadní význam evropská strategie pro řešení nedostatků v oblasti dovedností zaměřená na všechny fáze vzdělávání. Mnohé z nedostatků v oblasti

Zdroj: Eurostat

Obrázek 10: **Nedostatek kvalifikovaných pracovních míst v EU** Míra volných pracovních míst (% z celkového počtu pracovních míst)

dovedností lze vysledovat až k nedostatečnému využívání stávajících talentů, o čemž svědčí hluboké genderové rozdíly v některých povoláních.

Nedostatek dovedností působí jako překážka pro inovace a zavádění technologií a mohl by potenciálně bránit i dekarbonizaci.

Evropa produkuje vysoce kvalitní talenty v oblasti vědy, techniky, inženýrství a matematiky (STEM), ale jejich nabídka je omezená. V EU je přibližně 850 absolventů oborů STEM na milion obyvatel ročně ve srovnání s více než 1100 absolventy v USA. Kromě toho je talentový fond EU vyčerpán odlivem mozků ze zámoří v důsledku většího počtu lepších pracovních příležitostí jinde. Chybí rovněž dovednosti k rychlejšímu šíření digitálních technologií v rámci hospodářství a k tomu, aby se pracovníci mohli přizpůsobit změnám, které tyto technologie přinesou. Téměř 60 % společností v EU uvádí, že nedostatek dovedností je hlavní překážkou pro investice, a podobný podíl uvádí obtíže při nábore specialistů v oblasti IKT. Zároveň jsou evropští pracovníci obecně nepřipraveni na to, aby využili rozsáhlé digitalizace práce: přibližně 42 % Evropanů postrádá základní digitální dovednosti, včetně 37 % pracovníků.¹⁵ Dekarbonizace bude rovněž vyžadovat nové soubory dovedností a pracovní profily. Míra volných pracovních míst pro výrobu čistých technologií v EU se mezi lety 2019 a 2023 zdvojnásobila, přičemž 25 % společností v EU uvedlo nedostatek

14 Viz mimo jiné Bloom, Sadun a Van Reenen (2012) a Schivardi a Schmitz (2020), pokud jde o důkazy o rozdílech v manažerských postupech mezi jednotlivými zeměmi a jejich dopadu na celkovou produktivitu.

15 Cílem digitální dekády EU je zajistit, aby 80 % Evropanů v produktivním věku mělo do roku 2030 základní digitální dovednosti.

pracovních sil ve třetím čtvrtletí roku 2023. Nedostatek vysoce kvalifikovaných pracovníků se v průběhu času pravděpodobně zhorší. Prognózy do roku 2035 naznačují, že nedostatek pracovních sil bude nejvýraznější u vysoce kvalifikovaných nemanuálních povolání – tj. povolání vyžadujících vysokou úroveň vzdělání – v důsledku potřeb nahrazení v důsledku odchodu do důchodu a měnících se požadavků trhu práce.

Nedostatečná nabídka dovedností v Evropě je způsobena poklesem systémů vzdělávání a odborné přípravy, které nepřipravují pracovní sílu na technologické změny. Dosažené vzdělání v EU – měřeno podle skóre PISA OECD – klesá. Vedoucím pozicím v nedávných zprávách PISA dominují asijské země, zatímco Evropa zaznamenala bezprecedentní pokles. Tento sestupný trend se týká jak průměrných údajů, tak nejvyšší výkonnosti: v roce 2022 dosáhlo vysoké úrovně kompetencí v matematice pouze 8 % studentů v EU a 7 % ve čtení a přírodních vědách, měřeno podle standardizovaného skóre PISA. Zatímco počet absolventů oborů STEM roste, tempo nestačí k tomu, aby udrželo krok s růstem poptávky po pracovních místech v oborech STEM, a jsou zřejmé velké rozdíly mezi ženami a muži: Je zde téměř dvakrát více mužů než žen. Nedostatečná výkonnost se vztahuje i na vzdělávání dospělých, což brání možnosti rekvalifikace s cílem přizpůsobit trh práce vyspělým technologiím. Účast na vzdělávání a odborné přípravě dospělých je celkově poměrně nízká a v rámci EU se značně liší. Například v roce 2016 se školení zúčastnilo pouze 37 % dospělých a tato míra se od té doby téměř nezvýšila. K dosažení cíle, aby se alespoň 60 % dospělých každoročně účastnilo odborné přípravy, který je stanoven v Evropské agendě dovedností pro rok 2020, by bylo zapotřebí odborné přípravy pro přibližně 50 milionů dalších pracovníků. Podobná situace se týká odborného vzdělávání, jehož kvalita a účinnost se v rámci EU značně liší.

Zatímco vzdělávání a odborná příprava jsou v kompetenci členských států, investice EU přinesly relativně špatné výsledky. V rámci stávajícího rozpočtu EU se na investice do dovedností vynakládá přibližně 64 miliard EUR, ale výsledky jsou omezené. Toto selhání je způsobeno několika faktory. Zaprvé, nedostatek ochoty členských států, které jsou odpovědné za politiky v oblasti dovedností, jít nad rámec měkkých forem koordinace. Zadruhé, nedostatečné zapojení průmyslu do rozvoje dovedností specifických pro konkrétní pracovní místa. Za třetí, investice EU do dovedností trpí nedostatkem systematických hodnocení, což brání učení o účinnosti alternativních strategií a zdokonalování intervencí. Za čtvrté, kolektivnímu úsilí o zlepšení dovedností brání nedostatečné využívání „informací o dovednostech“, což znamená spolehlivé, podrobné a srovnatelné informace o potřebách v oblasti dovedností, stávajících zásobách a požadovaných tocích v rámci členských států i mezi nimi. Tyto informace mají zásadní význam pro posouzení stávajících a prognózovaných nedostatků v oblasti dovedností napříč odvětvími a regiony a pro náležité zacílení politik a výdajů. Ačkoli jsou k dispozici nové zdroje informací a metodiky, skutečné využívání podrobných údajů o dovednostech pro tvorbu politik zůstává nízké a nerovnoměrné jak v orgánech EU, tak v jednotlivých členských státech.

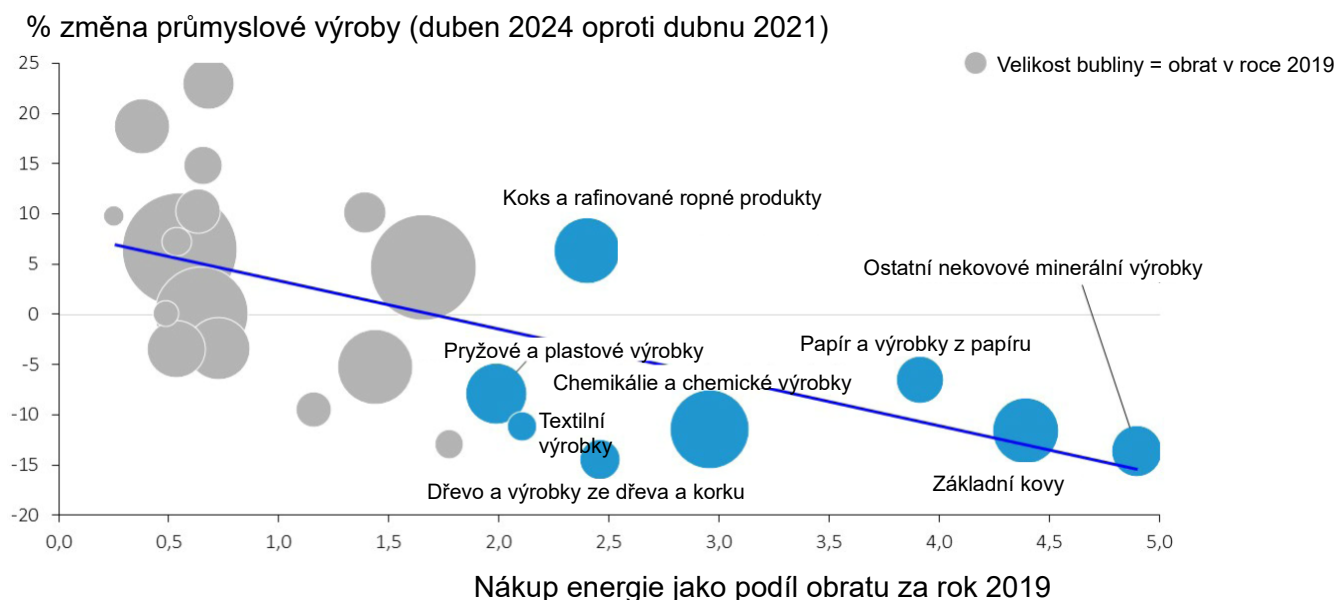
EU by měla přehodnotit svůj přístup k dovednostem tak, aby byl strategičtější, více zaměřený na budoucnost a zaměřený na vznikající nedostatek kvalifikovaných pracovníků. Zpráva doporučuje, aby EU a členské státy za prvé posílily své využívání poznatků o dovednostech tím, že budou mnohem intenzivněji využívat údaje k pochopení stávajících nedostatků v oblasti dovedností a k řešení těchto nedostatků. Zadruhé je třeba, aby systémy vzdělávání a odborné přípravy lépe reagovaly na měnící se potřeby v oblasti dovedností a nedostatky v dovednostech zjištěné na základě poznatků o dovednostech. Učební osnovy je třeba odpovídajícím způsobem revidovat, a to i se zapojením zaměstnavatelů a dalších zúčastněných stran. Za třetí, aby se maximalizovala zaměstnatelnost, měl by být zaveden společný systém certifikace, aby dovednosti získané prostřednictvím programů odborné přípravy byly pro potenciální zaměstnavatele v celé EU snadno srozumitelné. Za čtvrté, programy EU zaměřené na vzdělávání a dovednosti by měly být přepracovány tak, aby přidělené finanční prostředky mohly mít mnohem větší dopad. Aby se zlepšila účinnost a škálovatelnost investic do dovedností, mělo by být vyplácení finančních prostředků EU spojeno s přísnější odpovědností a hodnocením dopadů. Souběžně s tím se navrhuje přijmout konkrétní opatření k řešení nejnaléhavějších nedostatků v oblasti technických dovedností a dovedností v oblasti přírodních věd, technologie, inženýrství a matematiky. Zvláštní pozornost je třeba věnovat vzdělávání dospělých, které bude klíčové pro aktualizaci dovedností pracovníků po celý jejich život. V souvislosti s tím vyžaduje odborné vzdělávání také rozsáhlou reformu v celé EU. Konkrétní odvětví (strategické hodnotové řetězce) nebo specifické dovednosti (pracovní i manažerské schopnosti) budou vyžadovat doplňkové cílené zásahy. Navrhuje se například zahájit nový program získávání technologických dovedností s cílem přilákat technologické talenty ze zemí mimo EU, který by byl přijat v celé EU a spolufinancován Komisí a členskými státy. Tento program by spojil nový vízový program na úrovni EU pro studenty, absolventy a výzkumné pracovníky v příslušných oblastech s cílem stimulovat příliv, velký počet akademických stipendií EU, zejména v oborech STEM, a studentské stáže a smlouvy o absolventech se zúčastněnými výzkumnými středisky a veřejnými institucemi v celé EU, přičemž by si zachoval kompetence v Evropě v rané fázi kariéry výzkumných pracovníků.

ENDNOTES

- i Bergeaud, A., a Verluise, C. „[Anew dataset to study a century of innovation in Europe and in the US](#)“ (Nový soubor údajů ke studiu století inovací v Evropě a v USA), *Research Policy*, 53(1), 10490, 2024.
- ii Viz například Acemoglu, D., „[The Simple Macroeconomics of AI](#)“, MIT, 5. dubna 2024.
- iii [European Tech Insights \(Evropské technologické poznatky\)](#), 2023.
- iv Albanesi, S., Dias da Silva, A., Jimeno, J. F., Lamo, Ana., Wabitsch, A. „Nové technologie a pracovní místa v E.“
- v Eloundou, T., Manning, S., Mishkin, P., and Rock, D., „GPTs are GPTs: An Early Look at the Labor Market Impact Potential of Large Language Models“ (Potenciál dopadu velkých jazykových modelů na trh práce v rané fázi), pracovní dokument, 2023.
- vi Brynjolfsson, E., Li, D., a Raymond, L. R., „Generative AI at Work“, pracovní dokument NBER č. 31161, 2023.
- vii Hanzl-Weiss, D., & Stehrer, R., [Dynamics of productive investment and gaps between the United States and EU countries \(Dynamika produktivních investic a mezery mezi Spojenými státy a zeměmi EU\)](#), pracovní dokument Evropské investiční banky o ekonomice, 2024/01, 2024.
- viii Fuest, C., Gros, D., Mengel, P.-L., Presidente, G., a Tirole, J., „[How to Escape the Middle Technology Trap: Inovační politika EU](#)“, zpráva o politice platformy EconPol, 2024.
- ix Myers, K. a Lanahan, L., „[Estimating Spillovers from Publicly Funded R&D: Evidence from the US Department of Energy](#)“, *American Economic Review*, sv. 112, č. 7, červenec 2022.
- x Testa, G., Compano, R., Correia, A. a Rückert, E., „[In search of EU unicorns: Co o nich víme](#)“, EUR 30978 EN, Úřad pro publikace Evropské unie, Lucemburk, 2022.
- xi Bruegel, [Přehled digitální politiky EU](#), Bruegel Factsheet, 2024.
- xii Acemoglu, D., et al, „[Robotův automatizace: Nové poznatky z mikrodat: Přijetí pokročilých technologií: Selection or Causal Effects?](#)“, *AEA Papers and Proceedings*, 113: 210–214, 2023.
- xiii Evropská komise, Eurostat, [Digitalisation in Europe – 2024 edition](#), Interaktivní publikace, 2024.
- xiv <https://epochai.org/blog/how-much-does-it-cost-to-train-frontier-ai-models>

3. Společný plán dekarbonizace a konkurenceschopnosti

Vysoké náklady na energii v Evropě jsou překážkou růstu, zatímco nedostatečná výrobní kapacita a kapacita sítě by mohly bránit šíření digitálních technologií a elektrifikace dopravy. Odhady Komise naznačují, že vysoké ceny energií si v posledních letech vybraly daň na potenciálním růstu v Evropě.ⁱ Ceny energií také nadále ovlivňují investiční sentiment firem mnohem více než v jiných velkých ekonomikách. Přibližně polovina evropských společností považuje náklady na energii za hlavní překážku pro investice – o 30 procentních bodů vyšší než společnosti z USA.ⁱⁱ Nejsilněji byla zasažena energeticky náročná průmyslová odvětví: výroba od roku 2021 klesla o 10–15 % a složení evropského průmyslu se mění s rostoucím dovozem ze zemí s nižšími náklady na energii. Ceny energií se také staly kolísavějšími, což zvyšuje cenu zajištění a zvyšuje nejistotu investičních rozhodnutí. Bez výrazného zvýšení výrobní kapacity a kapacity sítě se Evropa může rovněž potýkat s omezeními, pokud jde o zvýšení digitalizace výroby, neboť odborná příprava a provozování modelů umělé inteligence a údržba datových center jsou vysoce energeticky náročné. Datová centra v současné době odpovídají za 2,7 % poptávky po elektřině v EU, ale očekává se, že do roku 2030 jejich spotřeba vzroste o 28 %.

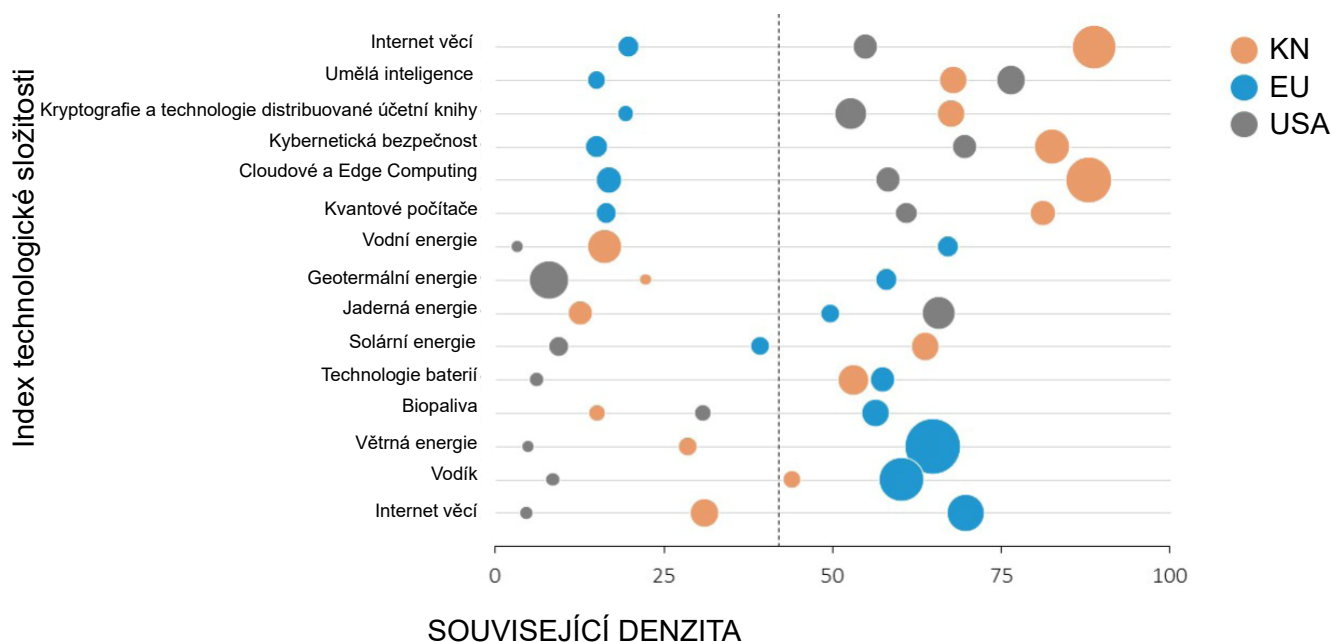
Zdroj: Eurostat, OECD Trade added value (databáze TiVA) a výpočty zaměstnanců ECB.

Obrázek 1: Energeticky náročné výrobní výzvy

Cíle EU v oblasti dekarbonizace jsou rovněž ambicióznější než cíle jejich konkurentů, což vytváří dodatečné krátkodobé náklady pro evropský průmysl. EU zavedla závazné právní předpisy ke snížení emisí skleníkových plynů do roku 2030 alespoň o 55 % ve srovnání s úrovními z roku 1990. USA si naopak stanovily nezávazný cíl snížit do roku 2030 emise uhlíku o 50–52 % pod (vyšší) úroveň z roku 2005, zatímco Čína usiluje pouze o to, aby emise uhlíku dosáhly vrcholu do konce desetiletí. Tyto rozdíly vytvářejí obrovské krátkodobé investiční potřeby pro společnosti v EU, kterým jejich konkurenti nečelí. Pro čtyři největší evropské průmyslové iniciativy (chemikálie, základní kovy, nekovové nerosty a papír) se předpokládá, že dekarbonizace bude v příštích 15 letech stát celkem 500 miliard EUR, zatímco pro části odvětví dopravy (námořní a letecká doprava), u nichž je snižování emisí nejobtížnější, budou investiční potřeby v letech 2031 až 2050 činit přibližně 100 miliard

EUR ročně. EU je také jediným významným regionem na světě, který zavedl významnou cenu CO₂. Tento nákladový faktor má omezený význam, neboť těžká průmyslová výroba byla z velké části pokryta bezplatnými povolenkami v rámci systému pro obchodování s emisemi (ETS). Tyto povolenky však budou postupně zrušeny zavedením mechanismu uhlíkového vyrovnání na hranicích (CBAM).

De karbonizace nabízí Evropě příležitost snížit ceny energie a zaujmout vedoucí postavení v oblasti čistých technologií („čisté technologie“) a zároveň zvýšit energetickou bezpečnost. Dekarbonizace evropského energetického systému znamená masivní zavádění čistých zdrojů energie s nízkými mezními výrobními náklady, jako jsou obnovitelné zdroje a jaderná energie. Specifické regiony EU mají vysoký potenciál pro nákladově konkurenceschopné obnovitelné zdroje energie: Například solární energie v jižní Evropě a vítr na severu a jihovýchodě. Zavádění energie z obnovitelných zdrojů v Evropě již roste a v roce 2023 dosáhlo přibližně 22 % hrubé konečné spotřeby energie v EU ve srovnání se 14 % v Číně a 9 % v USA. Zároveň má Evropa silný inovační potenciál k uspokojení rostoucí domácí i celosvětové poptávky po řešeních v oblasti čisté energie. Ačkoli je Evropa v oblasti digitálních inovací slabá, v oblasti inovací čistých technologií zaujímá vedoucí postavení [viz obrázek 2]. To představuje příležitosti: podle Mezinárodní energetické agentury (IEA) více než jedna třetina požadovaného celosvětového snížení emisí CO₂ v roce 2050 závisí na technologiích, které jsou v současné době ve fázi demonstrace nebo prototypu.ⁱⁱⁱ Elektrifikace evropského energetického systému rovněž umožní růst udržitelného odvětví dopravy v EU. Společnosti z EU jsou „prvními tahouny“ v jiných pododvětvích udržitelné dopravy. EU například vlastní 60 % celosvětových patentů s vysokou hodnotou a zaujímá přední místo v celosvětovém žebříčku nejnovativnějších společností v oblasti nízkouhlíkových paliv, která mají zásadní význam pro dekarbonizaci letecké a námořní dopravy ve střednědobém horizontu a případně i pro těžká vozidla.

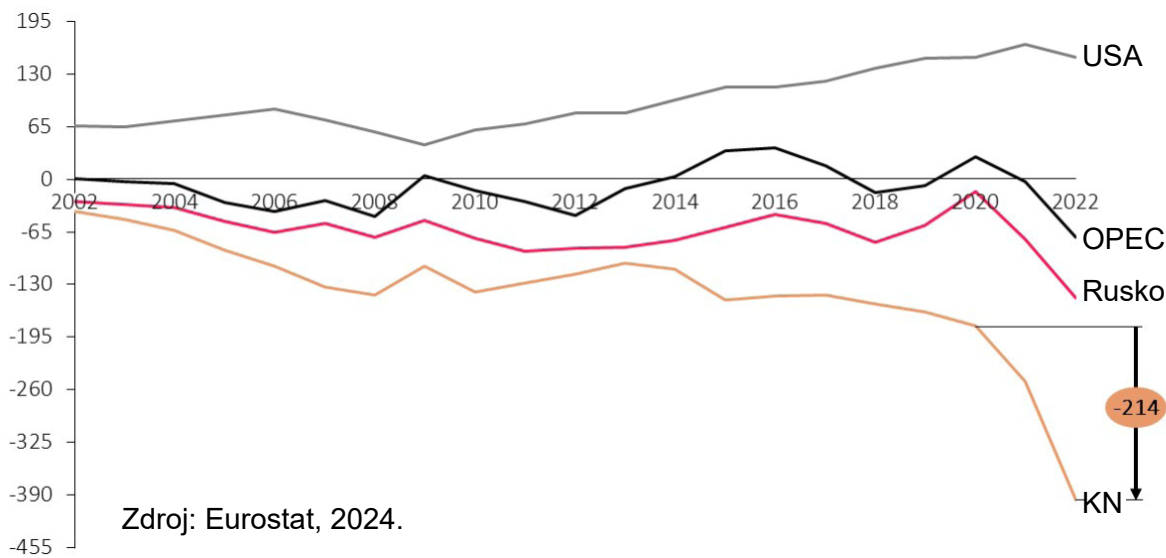

Poznámky: Výsledky jsou založeny na analýze patentových dat pro pochopení složitosti a potenciálu pro specializaci v různých technologických oblastech. Na ose y jsou technologie seřazeny podle toho, jak jsou pokročilé nebo složité, přičemž skóre se pohybuje mezi 0 (méně složité) a 100 (složitéjší). Osa x (zobrazující hustotu příbuznosti) představuje, jak snadno může země vytvořit komparativní výhodu v konkrétní technologii, v závislosti na tom, jak úzce souvisí s jinými technologiemi, v nichž je země již silná. Velikost bublin ukazuje, nakolik se každá země již specializovala na určitou technologii, a to pomocí míry „odhalené komparativní výhody“, která odráží jejich konkurenční sílu v této oblasti. Zdroj: Evropská komise, GR RTD.

Obrázek 2: Postavení EU ve složitých (digitálních a ekologických) technologiích 2019–2022

Vzhledem k rostoucí čínské kapacitě a rozsahu však není zaručeno, že poptávka EU po čistých technologiích bude pokryta dodávkami z EU. Cílem EU je dosáhnout do roku 2030 minimálně 42,5 % své spotřeby energie z obnovitelných zdrojů, což bude vyžadovat, aby téměř ztrojnásobila instalovanou kapacitu solární fotovoltaiky a více než zdvojnásobila svou kapacitu větrné energie. Kromě toho EU účinně zrušila spalovací motor od roku 2035, kdy všechny nové osobní automobily a lehká užitková vozidla registrovaná v Evropě musí mít nulové výfukové emise. Na základě současných politik mohou čínské technologie představovat nejlevnější cestu k dosažení některých z těchto cílů. Díky rychlému tempu inovací, nízkým výrobním nákladům a

státním dotacím čtyřikrát vyšším^{iv} než v jiných velkých ekonomikách nyní země dominuje celosvětovému vývozu čistých technologií. Očekává se značná nadbytečná kapacita: nejpozději do roku 2030 se očekává, že roční výrobní kapacita Číny pro solární fotovoltaiku (PV) bude dvojnásobná než úroveň celosvětové poptávky a u bateriových článků se očekává, že pokryje alespoň úroveň celosvětové poptávky. Výroba elektromobilů roste podobným tempem. EU již nyní zaznamenává prudké zhoršení své obchodní bilance s Čínou, což odráží zejména dovoz elektrických vozidel, baterií a solárních fotovoltaických výrobků [viz obrázek 3]. Zatímco rostoucí úpadky v Číně naznačují, že ekonomika vstupuje do fáze průmyslové konsolidace, nadměrné kapacity budou pravděpodobně přetrvávat, zejména s ohledem na přetrvávající slabiny ve spotřebě domácností a vysokou míru úspor. V reakci na vnímanou nekalou hospodářskou soutěž navíc rostoucí počet zemí zvyšuje celní a necelní překážky vůči Číně, což přesměruje nadměrnou čínskou kapacitu na trh EU. V květnu USA oznámily výrazné zvýšení cel na řadu produktů.

Obrázek 3: obchodní bilance EU podle partnerských zemí; miliardy EUR

Evropa musí čelit některým zásadním rozhodnutím o tom, jak pokračovat v dekarbonizaci a zároveň zachovat konkurenční postavení svého průmyslu. Černobilá řešení pravděpodobně nebudou v evropském kontextu úspěšná. Napodobení amerického přístupu spočívajícího v systematickém vyřazování čínských technologií by pravděpodobně zpomalilo transformaci energetiky, a tudíž by pro hospodářství EU znamenalo vyšší náklady. Pro Evropu by bylo rovněž nákladnější zavést reciproční cla: více než třetina HDP zpracovatelského průmyslu EU je absorbována mimo EU, zatímco v USA je to pouze přibližně pětina^v. Přístup laissez-faire však pravděpodobně neuspěje ani v Evropě vzhledem k hrozbě, kterou by mohl představovat pro zaměstnanost, produktivitu a hospodářskou bezpečnost. Podle simulací ECB by v případě, že by čínské odvětví elektrických vozidel sledovalo podobnou trajektorii subvencí jako odvětví solární fotovoltaiky, domácí výroba elektrických vozidel v EU by klesla o 70 % a podíl výrobců v EU na světovém trhu by klesl o 30 procentních bodů.^{vi} Samotný automobilový průmysl přímo i nepřímo zaměstnává téměř 14 milionů Evropanů. Vzhledem k silnému postavení Evropy v oblasti inovací čistých technologií by mohla rovněž ztratit možnost těžit z budoucího zvýšení produktivity, které toto odvětví přinese. Bez určitého opěrného bodu v evropských průmyslových odvětvích by mohla být ohrožena hospodářská bezpečnost Evropy, například prostřednictvím nižšího potravinového zabezpečení (nedostatek hnojiv a pesticidů) a menší autonomie odvětví obrany. Nejdůležitější je, že „Zelená dohoda pro Evropu“ byla založena na vytváření nových zelených pracovních míst, takže její politická udržitelnost by mohla být ohrožena, pokud dekarbonizace povede místo toho k deindustrializaci v Evropě – včetně průmyslových odvětví, která mohou ekologickou transformaci podpořit.

Evropa bude muset zavést smíšenou strategii, která bude kombinovat různé politické nástroje a přístupy pro různá průmyslová odvětví. Lze rozlišit čtyři různé obecné případy. Zaprvé existují některá odvětví, v nichž je nákladová nevýhoda Evropy příliš velká na to, aby mohla být vážným konkurentem. I když EU kvůli zahraničním subvencím ztratila půdu pod nohama, z ekonomického hlediska má smysl dovážet nezbytné technologie a umožnit zahraničním daňovým poplatníkům nést náklady a zároveň v co největší míře diverzifikovat dodavatele, aby se omezila závislost. Druhým širokým případem jsou průmyslová odvětví, v nichž se EU zajímá o to, kde probíhá výroba – aby ochránila pracovní místa před nekalou konkurencí –, ale není si jistá, odkud základní technologie pochází. V tomto případě by účinnou kombinací politik byla podpora přímých zahraničních investic při zavádění obchodních opatření, která by kompenzovala nákladovou výhodu plynoucí ze

zahraničních subvencí. Díky kombinaci nedávného zvýšení cel a oznámení přímých zahraničních investic v některých členských státech se tento přístup v současné době de facto uplatňuje v automobilovém průmyslu. Třetím případem jsou průmyslová odvětví, v nichž má EU strategický zájem na zajištění toho, aby si evropské společnosti zachovaly příslušné know-how a výrobní kapacitu, což umožní zvýšit výrobu v případě geopolitického napětí. Zde by EU měla usilovat o zvýšení dlouhodobé „financovatelnosti“ nových investic v Evropě, například uplatňováním požadavků na místní obsah, a o zajištění minimální úrovně technologické suverenity. Toho lze dosáhnout požadavkem, aby zahraniční společnosti, které chtějí vyrábět v Evropě, vstupovaly do společných podniků s místními společnostmi. Bezpečnostní aspekty mohou v průběhu času vést ke změnám v klasifikaci odvětví strategického zájmu. Čtvrtým případem jsou „počáteční průmyslová odvětví“, v nichž má EU inovativní náskok a vidí vysoký potenciál budoucího růstu. V tomto případě existuje dobře zavedená příručka o uplatňování celé řady opatření narušujících obchod, dokud výrobní odvětví nedosáhne dostatečného rozsahu a nebude možné ochranu zrušit.

Provádění této strategie bude vyžadovat společný plán dekarbonizace a konkurenceschopnosti, v němž budou všechny politiky sladěny s cíli EU. Mezi prioritní oblasti, jimiž je třeba se zabývat, patří za prvé snížení nákladů na energii pro konečné uživatele přenesením přínosů dekarbonizace a urychlení dekarbonizace odvětví energetiky nákladově efektivním způsobem s využitím všech dostupných řešení. Zadruhé, využití průmyslových příležitostí, které představuje ekologická transformace, od setrvání v čele inovací v oblasti čistých technologií přes výrobu čistých technologií ve velkém měřítku až po využití příležitostí plynoucích z oběhovosti. Za třetí, vyrovnání podmínek v odvětvích, která jsou více vystavena nekalé hospodářské soutěži ze zahraničí a/nebo čelí náročnějším cílům v oblasti dekarbonizace než jejich mezinárodní konkurenti – včetně uplatňování cel a dalších obchodních opatření v odůvodněných případech.

Hlavní příčina vysokých cen energií

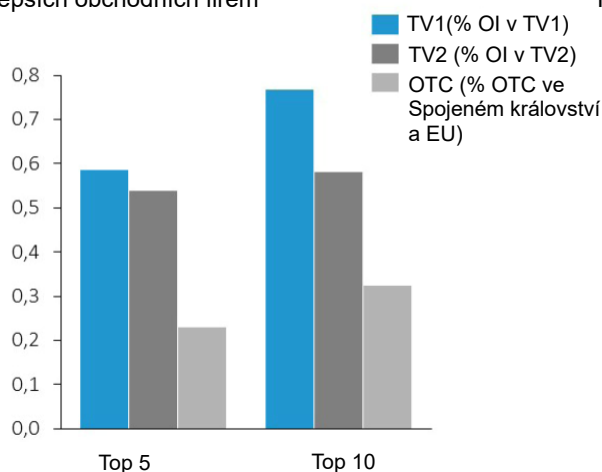
Strukturální příčiny jsou jádrem rozdílu v cenách energií a mohou být zhoršeny starými i novými výzvami [viz kapitola o energetice]. Cenový rozdíl vůči USA je způsoben především nedostatkem přírodních zdrojů v Evropě, jakož i omezenou kolektivní vyjednávací silou Evropy, přestože je největším světovým odběratelem zemního plynu. Tento rozdíl je však také způsoben zásadními problémy s trhem EU s energií. Investice do infrastruktury jsou pomalé a neoptimální, a to jak pro obnovitelné zdroje energie, tak pro sítě. Tržní pravidla brání průmyslovým odvětvím a domácnostem v tom, aby ve svých účtech plně využívaly výhod čistě energie. Finanční a behaviorální aspekty trhů s deriváty vedly k vyšší volatilitě cen. Vyšší zdanění energie než v jiných částech světa zvyšuje daňové zatížení cen. Kromě toho, i když se tyto strukturální problémy zhoršily v důsledku energetické krize v posledních dvou letech, budoucí krize je mohou znovu vynést do popředí. Očekává se, že napětí na trzích se zemním plynem se zmírní díky nové globální zásobovací kapacitě, která bude uvedena do provozu, ale energetický systém EU se bude muset vyrovnat s elektrifikací a novými potřebami v oblasti bezpečnosti dodávek.

EU je největším světovým dovozcem plynu a LNG, avšak její potenciální síla kolektivního vyjednávání není dostatečně využívána a příliš se spoléhá na spotové ceny, což ohrožuje Evropu kolísavějšími cenami zemního plynu.¹⁶ Tento nedostatek pákového efektu je pozoruhodný zejména v případě plynu z plynovodů, kde je možnost přesměrování toků plynu omezenější, jak ukazuje poslední neúspěšné úsilí Ruska. Během krize v roce 2022 například hospodářská soutěž v oblasti zemního plynu uvnitř EU mezi subjekty, které jsou ochotny platit vysoké ceny, přispěla k nadměrnému a zbytečnému růstu cen. V reakci na to zavedla EU koordinační mechanismus pro agregaci a sladění poptávky s konkurenčními nabídkami (AggregateEU), ale neexistuje povinnost společného nákupu na platformě. Zároveň platí, že ačkoli ceny zemního plynu výrazně klesly ze svých maxim během energetické krize, EU čelí stále nestabilnějším vyhlídkám. Se ztrátou přístupu k ruskému plynu z plynovodů přišlo v roce 2023 42 % dovozu plynu do EU jako LNG, což představuje nárůst oproti 20 % v roce 2021. Ceny LNG jsou obvykle vyšší než ceny plynu z plynovodů na spotových trzích v důsledku nákladů na zkapalnění a přepravu. Kromě toho se snížením dodávek plynovodů z Ruska nakupuje více plynu na spotových trzích s LNG jak v EU, tak na celém světě, což vede k silnější hospodářské soutěži. Dokonce i plyn zakoupený v rámci dlouhodobých smluv je z velké části indexován na spotové trhy, které jsou stále více ovlivňovány narušením dodávek a vzorci poptávky v Asii.

Finanční a behaviorální aspekty trhů s deriváty na zemní plyn mohou tuto volatilitu zhoršit a zesílit dopad šoků. Několik nefinančních podniků provádí většinu obchodních činností na evropských trzích se zemním plynem. Nedávné důkazy předložené Evropskou agenturou pro trhy s cennými papíry (ESMA) naznačují, že dochází k významné koncentraci jak na úrovni pozic, tak na úrovni obchodních systémů a že koncentrace se v roce 2022 během největšího prudkého nárůstu cen zemního plynu zvýšila. Pět největších společností drží v některých obchodních systémech přibližně 60 % pozic a jejich krátké pozice se mezi únorem a listopadem 2022 výrazně zvýšily o téměř 200 % [viz obrázek 4]^{vii}. Supervize činností těchto společností by mohla být zlepšena. Zatímco regulované finanční subjekty (například investiční banky, investiční fondy a účastníci clearingového trhu) podléhají pravidlům chování a obezřetnosti, mnoho společností, které obchodují s komoditními deriváty, se může spolehnout na výjimky. Zejména pokud hlavní činnosti komoditní společnosti nejsou obchodování, mohou být osvobozeny od povolení jako dohlížená investiční společnost (tzv. „vedlejší“ výjimky). Spojené státy mají přísnější přístup. Výjimky se vztahují na některé druhy smluv, ale komoditní společnosti nejsou vyňaty z dohledu, což umožňuje přesnější úroveň kontroly. Energetické komodity navíc podléhají limitům pozic, včetně kontraktů na zemní plyn Henry Hub.

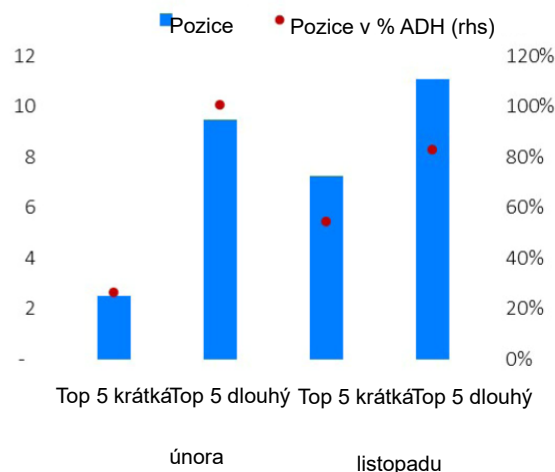
16 AggregateEU je prvním krokem v agregaci poptávky, který umožňuje sdružování poptávky, koordinaci využívání infrastruktury a jednání s mezinárodními partnery a podporuje centralizovanější společný nákup v EU s cílem dále posílit tržní sílu EU.

Vysoká koncentrace pozic v obchodním systému
Pojmy nejlepších obchodních firem

Poznámka: Podíl zemního plynu na trhu podle místa v % vykázaných pomyslných hodnot, s výjimkou ústředních protistran a členů clearingového systému. Z obrázku vyplývá, že 5 největších protistran z EU a 10 největších protistran z EU (z hlediska hrubých pomyslných hodnot) představovaly více než 50 % pomyslných hodnot vykázaných subjekty z EU na každém ze dvou regulovaných trhů EU s plynem a 60 % pomyslných hodnot vykázaných subjekty z EU. Údaje k listopadu 2022. OI: Otevřený zájem. TV: Obchodní místo. OTC: Na přepážce. Zdroje: registry obchodních údajů, Bank of England, ESMA.

Vysoká koncentrace poloh
Pozice na nizozemských futures na TFF

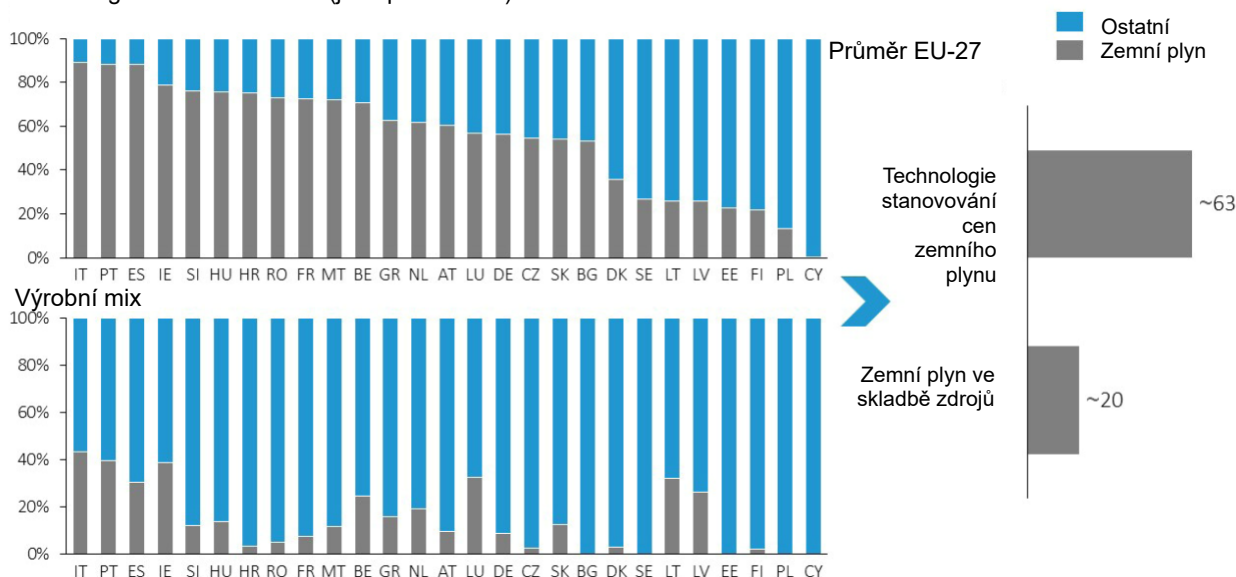
Poznámka: Absolutní hodnota čistých pozic v mld. EUR u pěti největších dlouhých a krátkých protistran nefinančních podniků a pozice v % průměrného denního objemu obchodování, v % rhs. Vysoká koncentrace pozic naznačuje, že pokud by několik firem s podobnými směrovými pozicemi snížilo své expozice, mohly by zesílit tržní pohyby. Zdroje: nařízení EMIR, orgán ESMA.

Obrázek 4: Koncentrace trhu na trzích EU s deriváty na zemní plyn

Pravidla evropského trhu tuto volatilitu přenášejí na koncové uživatele a mohou zabránit tomu, aby se k nim plně dostaly výhody dekarbonizace výroby energie. I když Evropa snižuje svou závislost na zemním plynu a zvyšuje investice do výroby čisté energie, její tržní pravidla v odvětví energetiky plně neoddělují cenu obnovitelné a jaderné energie od vyšších a kolísavějších cen fosilních paliv, což koncovým uživatelům brání v tom, aby ve svých účtech plně využívali výhod čisté energie [viz obrázek 5]. V roce 2022, kdy vrcholila energetická krize, určoval ceny ze 63 % zemní plyn, přestože tvořil pouze 20 % skladby zdrojů elektrické energie v EU. Využívání dlouhodobých smluvních řešení – jako jsou trhy se smlouvami o nákupu elektřiny nebo rozdílové smlouvy – může pomoci zmírnit vazbu mezi tvůrcem mezních cen a náklady na energii pro koncové uživatele, ale tato řešení jsou v Evropě nedostatečně rozvinutá, což zase omezuje přínosy plynoucí z rychlejšího zavádění obnovitelných zdrojů energie. Nebudou-li přijata žádná opatření, zůstane tento problém s oddělením plateb akutní přinejmenším po zbytek tohoto desetiletí. I kdyby byly splněny cíle pro zařízení na výrobu energie z obnovitelných zdrojů, nepředpokládá se, že by se do roku 2030 výrazně snížil podíl hodin, během nichž fosilní paliva stanovují ceny energie.

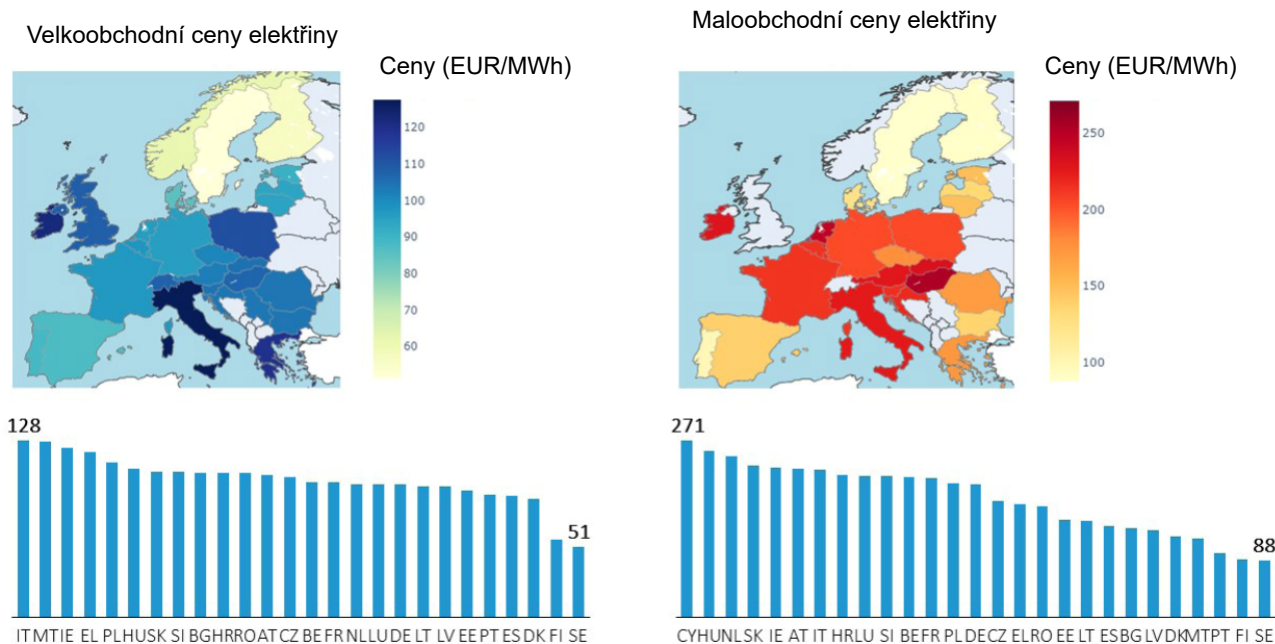
BUDOUCNOST EVROPSKÉ KONKURENCESCHOPNOSTI – Část A – Komentáře 3. Společný plán dekarbonizace a konkurenceschopnosti

Technologie stanovování cen (jako podíl hodin)

Zdroj: Evropská komise (JRC), 2023

Obrázek 5: Technologie stanovování cen podle členských států a jejich výrobní mix %, 2022

Zdroj: Evropská komise, 2024. Na základě údajů Eurostatu, S&P Global a ENTSO-E, 2024.

Obrázek 6: Velkoobchodní a maloobchodní ceny elektřiny pro průmysl ve všech členských státech v EUR/MWh, 2023

Zdlouhavý a nejistý povoloovací proces pro nové dodávky energie a sítě je hlavní překážkou rychlejší instalace nové kapacity. Investice do výroby energie i sítí vyžadují několik let mezi studiem proveditelnosti a dokončením projektu. Mezi členskými státy však existují velké rozdíly v povolovacích lhůtách. Celý povoloovací postup pro větrné parky na pevnině může v některých členských státech trvat až 9 let, zatímco v těch nejučinnějších méně než 3 roky. Pozemní solární fotovoltaické systémy mohou v některých zemích trvat 3-4 roky, v jiných 1 rok. Čas věnovaný analýzám dopadů na životní prostředí představuje významný podíl rozdílu mezi nejlepšími a nejhoršími výsledky. EU vypracovala iniciativy ke zkrácení povoloování (např. mimořádné

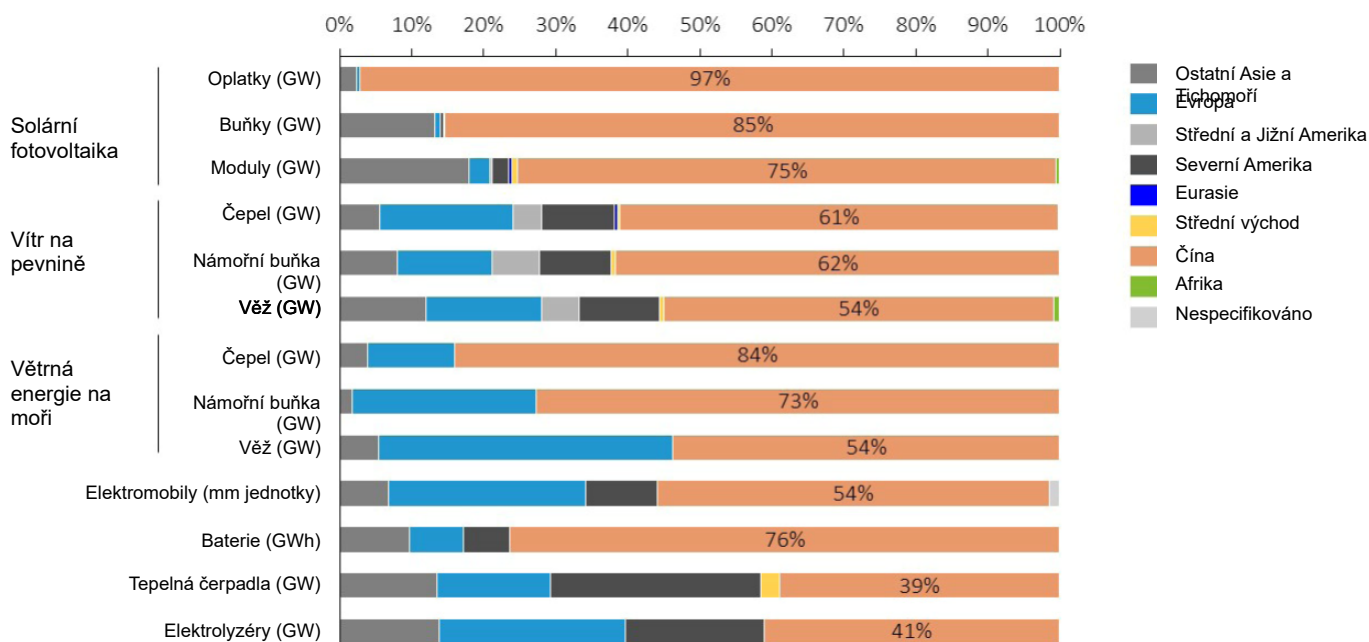
návrhy podle článku 122), provádění však stále čelí značným překážkám, zejména nedostatečné správní kapacitě a digitalizaci. 69 % obcí uvádí nedostatek dovedností souvisejících s posuzováním vlivů na životní prostředí a klima.

Zdanění energie se postupem času stalo důležitým zdrojem rozpočtových příjmů, což přispívá k vyšším maloobchodním cenám. Ačkoli zdanění může být politickým nástrojem na podporu dekarbonizace, mezi členskými státy existují značné rozdíly, pokud jde o systémy daní a úlev na cenách. Na rozdíl od EU USA nevybírají žádné federální daně ze spotřeby elektřiny nebo zemního plynu. Navíc vzhledem k tomu, že výroba elektřiny spadá do oblasti působnosti systému EU pro obchodování s emisemi, je její uhlíková náročnost oceňována v nákladech na výrobu elektřiny. Tyto náklady jsou v EU vysoké a kolísavé (ve výši 20–25 EUR/MWh na výrobu plynu v EU), zatímco v Kalifornii činí stejné náklady přibližně 10–15 EUR/MWh. Bez nákladů na CO₂ hrazených výrobcí (odhaduje se, že se pohybují v rozmezí 15–20 % nákladů na komodity v roce 2022) se výrobní náklady pohybují v rozmezí 45 % pro domácnosti a 65 % maloobchodních průmyslových cen. Zbytkové náklady byly přibližně rovnoměrně rozděleny mezi síť a daně.

Hrozba pro evropské odvětví čistých technologií

Ačkoli je Evropa světovým lídrem v oblasti inovací v oblasti čistých technologií, promarňuje výhody v rané fázi kvůli slabým stránkám svého inovačního ekosystému [viz kapitola o čistých technologiích]. V EU se vyvíjí více než jedna pětina čistých a udržitelných technologií na celém světě a potrubí je stále silné: přibližně polovina inovací EU v oblasti čistých technologií ve fázi zahájení nebo brzkých příjmů, 22 % ve fázi rozšiřování a 10 % již vyspělých.^{viii} Od roku 2020 se však patentování nízkouhlíkových inovací v Evropě zpomalilo, zatímco v posledních letech jsou výhody tohoto odvětví v rané fázi zpochybňovány. Například od roku 2015 do roku 2019 představovala EU 65 % celosvětového rizikového kapitálu v rané fázi pro vodíkové a palivové články, ale tento podíl se od roku 2020 do roku 2022 snížil na 10 %. Odvětví čistých technologií se potýká se stejnými překážkami pro inovace, komercializaci a rozšiřování v Evropě, které postihují digitální odvětví: celkem 43 % středních podniků a 55 % velkých podniků uvádí jako hlavní způsob podpory komercializace jednotnou regulaci v rámci jednotného trhu, zatímco 43 % malých podniků považuje nedostatek finančních prostředků za překážku růstu.^{ix} Stejně jako v digitálním odvětví vede nižší kapacita společností EU působících v oblasti čistých technologií k rozdílu ve financování v pozdější fázi mezi EU a USA.

Inovační potenciál Evropy se nepromítá do nadřazenosti výroby čistých technologií, a to navzdory velikosti jejího domácího trhu. EU je druhým největším trhem, pokud jde o poptávku po solární fotovoltaice, větrné energii a elektrických vozidlech. V mnoha z těchto odvětví měla EU výhodu průmyslového „prvního tahu“ a získala vedoucí postavení, nebyla však schopna toto vedoucí postavení důsledně udržet. V některých odvětvích, jako je solární fotovoltaika, EU již ztratila své výrobní kapacity, přičemž výrobě nyní dominuje Čína [viz obrázek 7]. V jiných oblastech, jako jsou zařízení na výrobu větrné energie, má Evropa solidní postavení, ale čelí rostoucím výzvám. Například ačkoli si Evropa zachovává prvenství v montáži větrných turbín – uspokojuje 85 % domácí poptávky a působí jako čistý vývozce – v posledních několika letech ztratila významný podíl na trhu ve prospěch Číny a klesla z 58 % v roce 2017 na 30 % v roce 2022. V několika odvětvích si EU zachovává svou technologickou výhodu, jako jsou elektrolyzéry a zachycování a ukládání uhlíku. Mnoho subjektů EU však stále upřednostňuje výrobu ve velkém měřítku v Číně kvůli vyšším stavebním nákladům v Evropě, což umožňuje zpoždění a omezenější přístup ke kritickým surovinám. Například výroba elektrolyzérů vyžaduje nejméně 40 surovin a EU jich v současné době vyrábí pouze 1–5 % na domácím trhu. Celkově lze říci, že navzdory ambicím EU zachovat a rozvíjet výrobní kapacitu v oblasti čistých technologií existují četné známky vývoje v opačném směru, kdy společnosti z EU oznamují snížení výroby, odstávky a částečné nebo úplné přemístění.

Zdroj: Evropská komise, 2024. Na základě IEA, Bruegela.

Obrázek 7: Výrobní kapacita čistých technologií podle regionů %, 2021

Hrozba pro postavení Evropy v oblasti čistých technologií je způsobena především absencí průmyslové strategie, která by odpovídala ostatním významným regionům. Výrobci EU trpí především nedostatečnou stabilitou poptávky a mezerami ve výrobních nákladech, které jsou posíleny nerovnými podmínkami s ostatními velkými ekonomikami poskytujícími významné subvence a vytvářejícími obchodní překážky. Evropská komise odhaduje, že čínské dotace na výrobu čistých technologií jsou již dlouho dvakrát vyšší než dotace v EU, pokud jde o podíl na HDP, zatímco země chránila svůj domácí trh se solární fotovoltaikou, zařízeními na výrobu větrné energie a bateriemi elektrických vozidel. Odhaduje se, že americký zákon o snížení inflace (IRA) poskytne 40 až 250 miliard USD na podporu výroby čistých technologií a má pomoci překlenout rozdíl v nákladech USA ve srovnání s výrobci v Číně. Tyto politiky způsobily, že EU je z hlediska nákladů značně znevýhodněna: například výrobní náklady na solární fotovoltaiku v Číně jsou přibližně o 35–65 % nižší než v Evropě a náklady na výrobu bateriových článků jsou o 20–35 % nižší.^x EU v roce 2023 oznámila komplexní reakci prostřednictvím aktu o průmyslu pro nulové čisté emise. Finanční podpora EU však zůstává roztržštěná mezi různé programy, které se vyznačují vyšší složitostí a dodacími lhůtami, a obecně vylučuje provozní náklady tam, kde jsou rozdíly v nákladech největší. Celkově je financování výroby na úrovni EU pětikrát až desetkrát méně štědré než v rámci zákona IRA. A konečně, ačkoli akt o průmyslu pro nulové čisté emise stanoví výrobní cíle EU, nejsou podpořeny výslovnými minimálními kvótami pro místní produkty a součásti – kvótami, které ostatní regiony pravidelně uplatňují –, což znamená, že poptávka EU není předvídatelně směřována na produkci EU v oblasti čistých technologií.

Zlepšující se vyhlídky EU v odvětví baterií ukazují, že cílené politické úsilí může být úspěšné, i když z něj mohou mít největší prospěch subjekty ze zemí mimo EU. Ačkoli podíl EU na celosvětovém trhu s lithium-iontovými bateriemi činí pouze 6,5 %, výroba baterií dosáhla v roce 2023 v EU přibližně 65 GWh a oproti předchozímu roku vzrostla přibližně o 20 %. Pro srovnání, USA zaznamenaly 80 GWh výroby a podobný růst, zatímco údaje v Číně činily 670 GWh a 50%. Veřejná podpora vývoje baterií je klíčem k posílení postavení Evropy. Veřejné výdaje na výzkum a inovace v oblasti bateriových technologií se za posledních deset let v průměru zvýšily o 18 % ročně a Evropa se řadí pouze za Japonsko a Jižní Koreu jako místo pro podávání žádostí o patenty na bateriové technologie skladování. Vzhledem k tomu, že plánované investice v EU se v roce 2023 více než ztrojnásobí, IEA předpokládá, že by EU mohla do roku 2030 uspokojit svou domácí poptávku po bateriích. Tento růst kapacity zvýší strategickou odolnost Evropy a prospěje sousedním odvětvím, jako je automobilový průmysl, tím, že zkrátí dodavatelské řetězce. Mnohé z těchto projektů jsou však v této fázi stále oznamovány a skutečný vývoj bude záviset na podpůrných politikách od povolování až po financování. Zhruba polovina oznámených investic navíc pochází od společností ze zemí mimo EU a ve většině případů se projekty neuskutečňují ve formě společných podniků. V důsledku toho může EU přijít o příležitost spojit otevřenost vůči zahraničním přímým zahraničním investicím s rozvojem kritického know-how mezi evropskými výrobci.

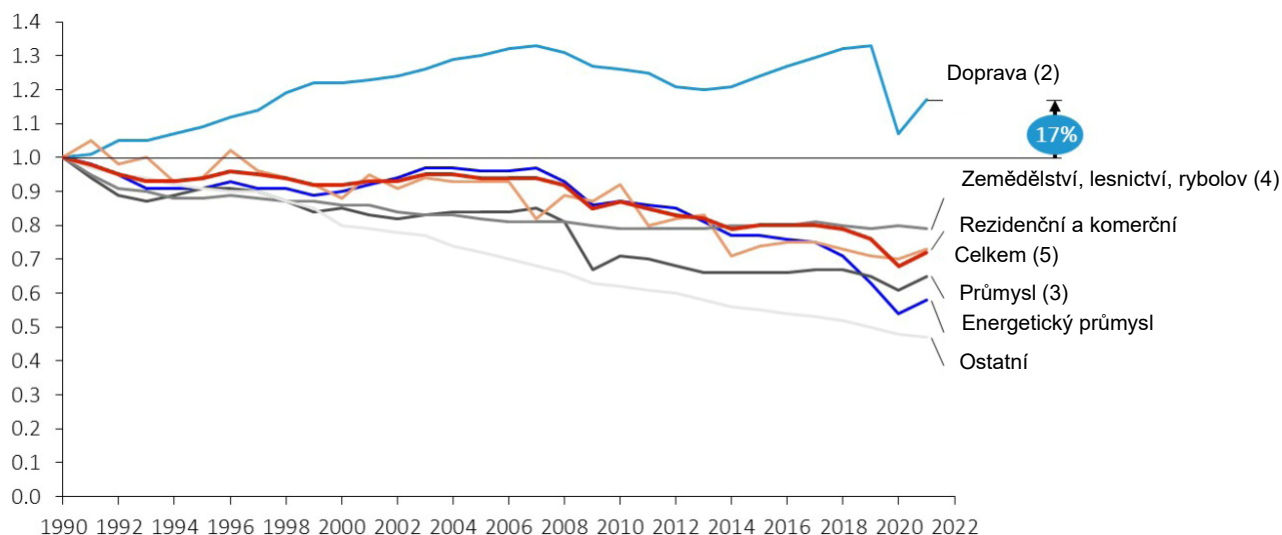
Výzvy asymetrické dekarbonizace

Průmyslová odvětví, v nichž je snižování emisí obtížné, trpí nejen vysokými cenami energie, ale také nedostatečnou veřejnou podporou pro dosažení cílů v oblasti dekarbonizace a investic do udržitelných paliv [viz kapitoly o energeticky náročných průmyslových odvětvích a dopravě]. Navzdory obrovským investičním potřebám, kterým čelí energeticky náročná průmyslová odvětví, a náročným obchodním důvodům pro investice do odvětví, v nichž je obtížné snížit emise, je veřejná podpora transformace v Evropě omezená. Na evropské průmyslové iniciativy je vyčleněn pouze zbytkový podíl stávajících zdrojů ETS, přičemž prioritou je účinnost bydlení, rozvoj obnovitelných zdrojů energie nebo v poslední době snížení účtů za energii. I když evropské průmyslové iniciativy v jiných regionech nečelí stejným cílům v oblasti dekarbonizace ani nevyžadují podobné investice, těží z velkorysejší státní podpory. Například Čína poskytuje více než 90 % celosvětových dotací ve výši 70 miliard USD v odvětví hliníku, jakož i velké dotace na ocel. Dekarbonizace je rovněž konkurenční nevýhodou pro části odvětví dopravy (letectví a námořní doprava), u nichž je snižování emisí nejobtížnější. Lety mimo EU a námořní cesty jsou ze systému ETS částečně vyloučeny, což znamená, že ceny těchto cest dosud neodrážejí jejich dopad na klima. V důsledku toho existuje riziko úniku uhlíku a odklonu podniků z dopravních uzlů v EU do uzlů v sousedství EU, pokud nebudou na mezinárodní úrovni nalezena účinná řešení pro zajištění rovných podmínek. Ačkoli nízkouhlíková paliva budou mít zásadní význam pro dekarbonizaci těchto odvětví, zvyšování mezní výrobní kapacity, která dnes existuje, je zároveň náročné. EU musí zejména začít budovat dodavatelský řetězec pro alternativní paliva, jinak budou náklady na splnění jejich cílů značné.

Celkově může doprava hrát zásadní úlohu při dekarbonizaci hospodářství EU, ale to, zda se ukáže, že je pro Evropu příležitostí, závisí na plánování. Doprava představuje čtvrtinu všech emisí skleníkových plynů a na rozdíl od jiných odvětví jsou emise CO₂ z dopravy stále vyšší než v roce 1990 [viz obrázek 8]. Nedostatečné plánování konkurenceschopnosti dopravy na úrovni EU však brání tomu, aby Evropa mohla využít možností multimodální dopravy ke snížení emisí uhlíku. Udržitelná mobilita vyžaduje integrovaný přístup k energetickým sítím, dobíjecím infrastrukturám, standardizaci výrobních zařízení, telekomunikacím (včetně družicových a navigačních technologií) a financování. Doprava je sice součástí plánu Komise pro dosažení cíle v oblasti klimatu do roku 2040, je však vyloučena z povinných vnitrostátních plánů v oblasti energetiky a klimatu, v nichž členské státy nastiňují své strategie pro provádění dekarbonizace. Výsledkem této nedostatečné koordinace je například přesný a závazný regulační rámec pro výrobce automobilů a podnikovou logistiku, který zvyšuje poptávku po elektrických vozidlech a dobíjecí infrastruktuře, aniž by poskytovatelé energie měli obdobnou povinnost poskytovat stabilní a výkonný přístup k síti s dostatečnou kapacitou. Přechodu na udržitelnou mobilitu dále brání nedostatečná interoperabilita infrastruktur a technických požadavků na zavádění vozových parků a vybavení, jakož i omezené využívání digitalizace. Pouze 1 % přeshraničních námořních operací a 5 % železniční dopravy v Evropě je zcela bezpapírových.¹⁷

17 Existují rozdíly mezi jednotlivými druhy dopravy, přičemž 40 % výměny informací probíhá elektronicky v letecké dopravě, 5 % v železniční dopravě a méně než 1 % v silniční a námořní dopravě. Evropská agentura pro životní prostředí, [Transport and environment report 2022. Digitalization in the mobility system: výzvy a příležitosti](#), 2022.

Emise skleníkových plynů¹, index 1990=1

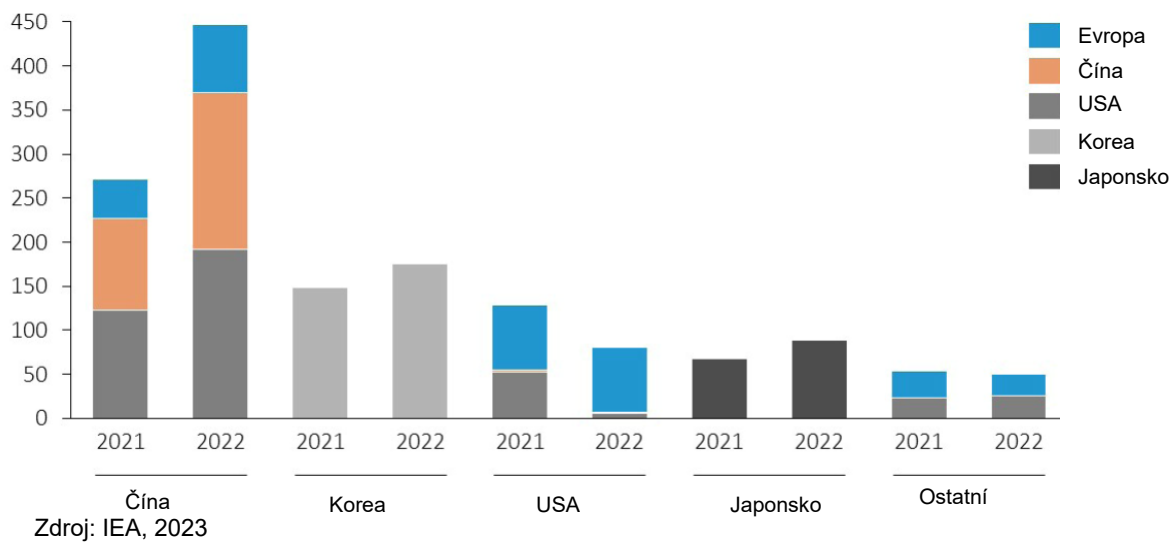
Poznámky: 1 S výjimkou emisí z LULUCF a mezinárodní námořní dopravy, včetně mezinárodní letecké dopravy a nepřímého CO₂. 2 S výjimkou mezinárodní námořní dopravy (mezinárodní doprava s odletem z EU), včetně mezinárodní letecké dopravy. 3 Emise z výroby a stavebnictví, průmyslových procesů a používání výrobků. 4 Emise ze spalování paliv a další emise ze zemědělství.

Zdroj: Evropská komise, 2023

Obrázek 8: Vývoj emisí skleníkových plynů v EU podle odvětví

Automobilový průmysl je klíčovým příkladem nedostatečného plánování EU a uplatňování politiky v oblasti klimatu bez průmyslové politiky [viz kapitola o automobilovém průmyslu]. Zásada technologické neutrality nebyla v automobilovém průmyslu vždy uplatňována. Ambiciózní cíl nulových výfukových emisí do roku 2035 povede de facto k postupnému ukončení nových registrací vozidel se spalovacími motory a k rychlému pronikání elektrických vozidel na trh. EU však na tyto ambice nenavázala synchronizovaným úsilím o přeměnu dodavatelského řetězce. Komise například zahájila Evropskou bateriovou alianci s cílem vybudovat hodnotový řetězec baterií v Evropě až v roce 2017, zatímco Evropa jako celek je daleko pozadu s instalací dobíjecí infrastruktury. Čína se naopak od roku 2012 zaměřuje na celý dodavatelský řetězec elektrických vozidel, a v důsledku toho se pohybuje rychleji a ve větším měřítku a nyní je o generaci napřed v technologii elektrických vozidel prakticky ve všech oblastech a zároveň vyrábí s nižšími náklady. Evropské společnosti již ztrácejí podíl na trhu a tento trend se může s překonáváním překážek v lodní dopravě zrychlit [viz obrázek 9]. Podíl čínských výrobců automobilů na evropském trhu s elektrickými vozidly vzrostl z 5 % v roce 2015 na téměř 15 % v roce 2023, zatímco podíl evropských výrobců automobilů na evropském trhu s elektrickými vozidly klesl z 80 % na 60 %.

BUDOUCNOST EVROPSKÉ KONKURENCESCHOPNOSTI – Část A – Komentáře 3. Společný plán dekarbonizace a konkurenceschopnosti

Obrázek 9: **Dovoz elektromobilů do Evropy podle země výroby a sídla výrobce Tisíc vozidel, 2021–2022**

Společný plán pro dekarbonizaci a konkurenceschopnost

Prvním klíčovým cílem pro odvětví energetiky je snížit náklady na energii pro konečné uživatele přenesením přínosů dekarbonizace [viz kapitola o energetice]. Zemní plyn zůstane ve střednědobém horizontu součástí skladby zdrojů energie v Evropě – scénáře naznačují, že poptávka po plynu v EU do roku 2030 klesne o 8–25 % –, a proto tento cíl vyžaduje snížení volatility cen zemního plynu. Zpráva doporučuje posílit společné zadávání veřejných zakázek – alespoň v případě LNG – s cílem využít tržní sílu Evropy a navázat dlouhodobá partnerství se spolehlivými a diverzifikovanými obchodními partnery v rámci skutečné strategie EU v oblasti zemního plynu. Evropa musí rovněž snížit svou expozici spotovému trhu podporou postupného odklonu od spotových dodávek a snížit volatilitu na trzích EU s plynem omezením možnosti spekulativního chování. Po vzoru USA by regulační orgány měly mít možnost uplatňovat limity finanční pozice i dynamické stropy za okolností, kdy se spotové ceny energie v EU nebo ceny derivátů výrazně odchylní od světových cen energie. EU by rovněž měla zavést společný soubor obchodních pravidel, který by se vztahoval jak na spotové trhy, tak na trhy s deriváty, a zajistit integrovaný dohled nad trhy s energií a energetickými deriváty. V neposlední řadě by EU měla přezkoumat „výjimku pro vedlejší činnosti“, aby zajistila, že všechny obchodní subjekty budou podléhat stejnému dohledu a stejným požadavkům.

Převod přínosů dekarbonizace zároveň vyžaduje politiky, které lépe oddělí cenu zemního plynu od čisté energie. EU by měla oddělit odměňování energie z obnovitelných zdrojů a jaderné energie od výroby fosilních paliv tím, že bude vycházet z nástrojů zavedených v rámci nového uspořádání trhu s elektřinou – jako jsou smlouvy o prodeji a obousměrné rozdílové smlouvy – a postupně harmonizovaným způsobem rozšíří smlouvy o prodeji a rozdílové smlouvy na všechna obnovitelná a jaderná aktiva. Systém mezních cen by měl být využíván k zajištění účinné rovnováhy v energetickém systému. Aby se zvýšilo využívání smluv o prodeji v průmyslovém odvětví, zpráva doporučuje vytvořit tržní platformy pro sjednávání zdrojů a sdružování poptávky mezi výrobcí a odběrateli. Tuto iniciativu lze kombinovat se systémy, které poskytují záruky ke zmírnění rizik finančních protistran vyvolaných využíváním těchto platforem, a tím rozšiřují přístup malých a středních podniků na trh. EIB a národní podpůrné banky by například mohly poskytovat protizáruky a specifické finanční produkty pro malé spotřebitele nebo dodavatele, kteří nemají řádný úvěrový rating. Současně je základní složkou snižování nákladů na energii pro konečné uživatele snížení zdanění energie, čehož lze dosáhnout přijetím společné maximální úrovně příplatků v celé EU (včetně daní, poplatků a síťových poplatků). Legislativní reforma v této oblasti podléhá jednomyslnosti, lze však zvážit spolupráci mezi podskupinou členských států nebo pokyny ke zdanění energie.

Druhým klíčovým cílem je urychlit dekarbonizaci nákladově efektivním způsobem a využít všechna dostupná řešení prostřednictvím technologicky neutrálního přístupu. Tento přístup by měl zahrnovat obnovitelné zdroje energie, jadernou energii, vodík, bioenergie a zachycování, využívání a ukládání uhlíku a měl by být podpořen masivní mobilizací veřejných i soukromých finančních prostředků (na základě návrhů uvedených v kapitole o investicích). Zvýšení nabídky finančních prostředků na zavádění čisté energie však nepřinese požadované výsledky, aniž by se zvýšilo tempo povolování instalace. K dispozici jsou různé možnosti, jak snížit zpoždění při povolování nových energetických projektů. Systematické provádění stávajících právních předpisů může přinést zásadní změnu: například několik členských států zaznamenalo od vstupu nařízení o mimořádné situaci podle článku 122 v platnost dvouciferný nárůst objemu povolení vydaných pro větrnou energii na pevnině. Zpráva doporučuje rozšířit akcelerační opatření a nouzovou regulaci na tepelné sítě, zdroje tepla a infrastrukturu pro zachycování a ukládání vodíku a uhlíku. Je rovněž třeba se více zaměřit na digitalizaci vnitrostátních povolovacích postupů v celé EU a na řešení nedostatku zdrojů povolovacích orgánů. Například správní poplatky za postupy by mohly být zvýšeny, aby se zajistilo, že orgány budou mít odpovídající kapacity pro rychlé schválení. Další možnou cestou by pro EU bylo, aby oblasti pro zrychlené zavádění obnovitelných zdrojů energie a strategické posuzování vlivů na životní prostředí učinila pravidlem pro rozšíření obnovitelných zdrojů energie a nahradila individuální posouzení každého projektu. Cílené aktualizace příslušných právních předpisů EU v oblasti životního prostředí by mohly být využity k poskytnutí omezených (časových a obvodových) výjimek ve směrnicích EU v oblasti životního prostředí, dokud nebude dosaženo klimatické neutrality. Tento revidovaný právní předpis by měl určit krajní vnitrostátní orgány, které zajistí povolení projektů v případě, že místní orgány po předem stanovené době (např. 45 dnů) neodpoví.

Ústředním prvkem urychlení dekarbonizace bude uvolnění potenciálu čisté energie prostřednictvím společného zaměření EU na síť. Existuje-li v odvětví energetiky jedna horizontální oblast, jejíž význam nelze přecenit, jsou to energetické sítě EU. Dosažení zásadní změny v zavádění sítí bude vyžadovat nový přístup k plánování na úrovni EU a členských států, včetně schopnosti účinně přijímat rozhodnutí a urychlit povolování, mobilizovat odpovídající veřejné a soukromé financování a inovovat aktiva a procesy sítí. Z evropského hlediska by se pozornost měla zaměřit na rychlé rozšíření instalace propojovacích vedení. Zpráva v první řadě

doporučuje zavést „28. režim“ – tj. zvláštní právní rámec mimo 27 různých vnitrostátních právních rámců – pro propojovací vedení považovaná za významné projekty společného evropského zájmu. Tento režim by měl zkrátit délku vnitrostátních postupů a začlenit je do jediného procesu, aby se zabránilo tomu, že projekty budou blokovány individuálními národními zájmy. Prostřednictvím tohoto postupu by se mohly uplatnit i některé velmi velké projekty v oblasti energie z obnovitelných zdrojů, jako jsou velké větrné elektrárny na moři v Severním moři, čímž by se obešlo povolení zpoždění na místní úrovni. Zadruhé, příští víceletý finanční rámec by měl posílit nástroj EU určený na financování propojovacích vedení (nástroj pro propojení Evropy). Zatřetí by měl být vytvořen stálý evropský koordinátor, který by byl pověřen poskytováním pomoci při získávání nezbytných povolení. Tento koordinátor by byl odpovědný za sledování pokroku v procesu udělování povolení a usnadňování regionální spolupráce s cílem zajistit politickou podporu přeshraniční infrastruktury ze všech příslušných členských států.

Souběžně s tím by EU měla rozvíjet správu potřebnou pro skutečnou energetickou unii tak, aby rozhodnutí a tržní funkce přeshraničního významu byly přijímány centrálně. Silnější a pevnější institucionální rámec by znamenal posílení monitorovacích, vyšetřovacích a rozhodovacích pravomocí na úrovni EU s možností zajistit plný regulační dohled nad všemi rozhodnutími a procesy, které mají přímý přeshraniční dopad. Skutečná energetická unie by měla zajistit, aby centrální tržní funkce významné pro integrovaný trh byly vykonávány centrálně a pod řádným regulačním dohledem.

Zatímco odvětví, u nichž je snížení emisí obtížné, budou mít prospěch z nižších cen energie, EU by měla zaujmout pragmatický přístup k dekarbonizaci, aby zmírnila potenciální kompromisy [viz kapitoly o energeticky náročných odvětvích a dopravě]. Aby EU stála v čele dekarbonizace evropských průmyslových iniciativ, je třeba, aby se jak EU, tak vlády členských států více zaměřily na zajištění dostatečných finančních zdrojů. Zpráva doporučuje vyčlenit větší podíl příjmů ze systému ETS na evropské průmyslové iniciativy se zdroji zaměřenými na inovace aktiv a procesů a posílení dovedností potřebných pro dekarbonizaci, například podporou zavádění zeleného vodíku nebo řešení pro zachycování a ukládání uhlíku. Příjmy ze systému ETS by měly být rovněž použity na podporu dekarbonizace odvětví dopravy, což pomůže dosáhnout milníků EU pro přesun větší aktivity na udržitelné druhy dopravy. Financování dekarbonizace v celé EU by mělo být založeno na společných, konkurenceschopných a jednoduchých nástrojích, jako jsou rozdílové smlouvy o uhlíku nebo konkurenční aukce Evropské vodíkové banky. Měl by být zaveden soubor možností, jak finančně podpořit dekarbonizaci dopravy. Ty by mohly zahrnovat rozdílové smlouvy na snížení rizika investic do nízkouhlíkových paliv, kombinování grantů EU s podporou EIB a národních podpůrných bank a modely založené na regulačních aktivech pro investice do (vysokorychlostní) železniční infrastruktury. Zároveň by měly být během transformace zajištěny rovné podmínky na celosvětové úrovni pro evropské průmyslové iniciativy a dopravce. Ačkoli je mechanismus uhlíkového vyrovnání na hranicích důležitým nástrojem pro to, aby evropské společnosti zůstaly konkurenceschopné vůči svým mezinárodním protějškům, kteří čelí nižším nebo žádným cenám uhlíku, jeho úspěch je stále nejistý. EU by měla během přechodné fáze pečlivě sledovat a zlepšovat koncepci mechanismu uhlíkového vyrovnání na hranicích a zvážit odložení postupného ukončování bezplatných povolenek ETS pro evropské průmyslové iniciativy, pokud bude provádění neúčinné.

Aby Evropa využila úsilí o dekarbonizaci, měla by přeorientovat svou podporu výroby čistých technologií a zaměřit se na technologie tam, kde má buď vedoucí postavení, nebo kde existuje strategický důvod pro rozvoj domácí kapacity [viz kapitola o čistých technologiích]. Příští víceletý finanční rámec (VFR) by měl zefektivnit počet finančních prostředků určených na výrobu čistých technologií a zaměřit se na technologie, v nichž má EU výhodu a silný potenciál růstu – jako je příležitost, kterou nabízejí baterie. Podpora z rozpočtu EU by měla společně nabídnout jednotné vstupní místo s jednotným postupem pro podávání žádostí a podmínkami pro udělování grantů a měla by zahrnovat podporu kapitálových i provozních výdajů. S cílem přilákat více finančních prostředků ze soukromého sektoru do čistých technologií, a zejména do inovativních společností, by měly být vytvořeny specializované systémy financování využívající stejné strategie financování, o nichž pojednává kapitola 2. Aby byla zajištěna předvídatelná poptávka po průmyslu čistých technologií v EU a kompenzovány politiky narušující obchod v zahraničí, doporučuje zpráva na vnitrostátní úrovni zavést výslovnou minimální kvótu pro místní výrobu vybraných výrobků a součástí při zadávání veřejných zakázek a při aukcích rozdílových smluv a jiných formách odběru místní výroby. Tato kvóta by měla být kombinována s kritérii stanovenými na úrovni EU pro zaměření místní produkce na nejinovativnější a nejudržitelnější řešení. Tento přístup by mohl být podpořen vytvořením společných podniků nebo dohod o spolupráci pro předávání a sdílení znalostí mezi společnostmi z EU a ze zemí mimo EU. V případě „počátečních průmyslových odvětví“ se doporučuje, aby členské státy plánovaly nadcházející aukce a postupy zadávání veřejných zakázek tak, aby působily jako „odběratel uvedení nových technologií na trh“.

Obchodní politika bude mít zásadní význam pro kombinaci dekarbonizace s konkurenceschopností, zajištění dodavatelských řetězců, růst nových trhů a kompenzaci státem podporované hospodářské soutěže. Vzhledem k tomu, že dodavatelské řetězce některých čistých technologií jsou vysoce koncentrované,

má EU oboustranně výhodné příležitosti ke strategickému partnerství s jinými regiony v cílených krocích dodavatelských řetězců čistých technologií. Podobně smýšlející sousední regiony s přístupem k levným obnovitelným zdrojům energie a surovinám by mohly Evropě pomoci dosáhnout jejích cílů v oblasti energetiky a klimatu cenově dostupným způsobem a zároveň rozšířit diverzifikaci dodávek. EU by zároveň měla využít svého silného postavení v oblasti čistých technologií a využít příležitostí k investicím v jiných zemích s cílem rozšířit trh zavádění technologií, které region vyvíjí, jako jsou procesy výroby materiálů s téměř nulovými emisemi. Aby bylo možné tyto cíle splnit, zpráva doporučuje, aby EU navázala průmyslová partnerství se třetími zeměmi ve formě dohod o odběru v celém dodavatelském řetězci nebo společných investic do výrobních projektů. Pro nezbytné investice by mohla být využita strategie EU Global Gateway. V situacích, kdy jsou jinak produktivní společnosti EU ohroženy státem podporovanou hospodářskou soutěží, by však EU měla být připravena uplatňovat obchodní opatření v souladu s výše popsányými zásadami [viz rámeček v kapitole 1 – výchozí bod].

V rámci své strategie dekarbonizace by EU měla vypracovat průmyslový akční plán pro automobilový průmysl [viz kapitola o automobilovém průmyslu]. V krátkodobém horizontu by hlavním cílem tohoto odvětví mělo být zabránit radikálnímu přemístění výroby mimo EU nebo rychlému převzetí závodů a společností v EU zahraničními výrobci dotovanými státem a zároveň pokračovat v dekarbonizaci. Vyrovňovací cla, která Komise nedávno přijala vůči čínským automobilovým společnostem vyrábějícím bateriová elektrická vozidla, pomohou v tomto ohledu zajistit rovné podmínky a zároveň zohlednit skutečný nárůst produktivity v Číně. Pokud jde o budoucnost, zpráva doporučuje, aby EU vypracovala průmyslový plán, který zohlední horizontální konvergenci (tj. elektrifikaci, digitalizaci a oběhovost) a vertikální konvergenci (tj. kritické suroviny, baterie, dopravní a dobíjecí infrastrukturu) hodnotových řetězců v automobilovém ekosystému. V rámci tohoto akčního plánu by EU měla vyhodnotit podporu významných projektů společného evropského zájmu v automobilovém odvětví. Rozsah, standardizace a spolupráce budou mít zásadní význam pro to, aby se výrobci v EU stali konkurenceschopnými v oblastech, jako jsou malá a cenově dostupná evropská elektrická vozidla, softwarově definovaná vozidla a řešení pro autonomní řízení a hodnotový řetězec oběhovosti. Tento vývoj by měla podporovat soudržná digitální politika zahrnující datový ekosystém. Při vytváření tohoto plánu by EU měla při vymezování cesty ke snižování emisí CO₂ a znečišťujících látek uplatňovat technologicky neutrální přístup a měla by zhodnotit vývoj na trhu a technologický vývoj.

Širší strategie EU pro přeshraniční a modální integraci a udržitelnou dopravu musí plánovat konkurenceschopnost, a nikoli pouze soudržnost [viz kapitola o dopravě]. Doprava by měla být založena na novém jednotném přístupu k plánování na úrovni EU a na vnitrostátní úrovni, zaměřeném na harmonizaci a interoperabilitu, jakož i na soudržnost. Tento přístup by měl být doprovázen hlubší koordinací se sousedními síťovými odvětvími (energetika a telekomunikace) a novými pobídkami v rozpočtu EU pro členské státy, aby odstranily překážky bránící integraci do EU a zajistily interoperabilitu a hospodářskou soutěž ve všech segmentech dopravy, pokud tyto cíle přesahují rámec uplatňování práva EU. EU by rovněž měla i nadále posilovat své vedoucí postavení v inovativní dopravě zahájením projektů průmyslových inovací pro výzvy v oblasti dekarbonizace, jako je průmyslový demonstrátor (jako součást nového společného podniku pro konkurenceschopnost, který nahradí stávající partnerství veřejného a soukromého sektoru) nebo významný projekt společného evropského zájmu pro let budoucnosti s nulovými emisemi.

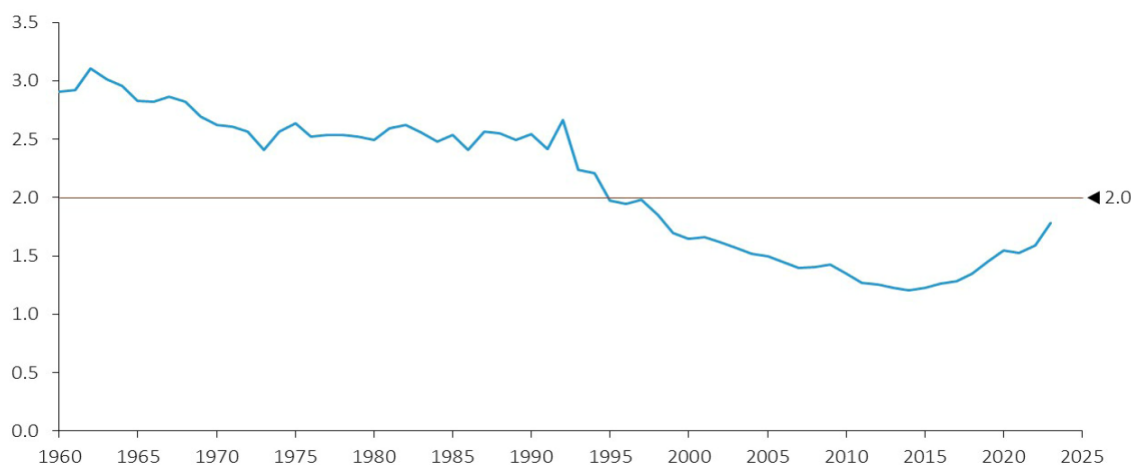
ENDNOTES

-
- i Evropská komise, [Medium-term projections of potential GDP growth in turbulent times \(Střednědobé projekce potenciálního růstu HDP v turbulentních časech\)](#), Evropská hospodářská prognóza, jaro 2023, zvláštní vydání 4.1, 2023.
 - ii EIB, „[EIB Investment Survey 2023: European Union Overview](#)“(Přehled Evropské unie), 2023.
 - iii IEA, [plán pro nulové čisté emise](#), aktualizace 2023
 - iv DiPippo, G., Mazzocco, I., & Kennedy, S., „[RedInk: Estimating Chinese Industrial Policy Spending in Comparative Perspective](#)“(Odhad výdajů na čínskou průmyslovou politiku ve srovnávací perspektivě), Centrum pro strategická a mezinárodní studia, 2022.
 - v ECB, [The EU's Open Strategic Autonomy from a central banking perspective \(Otevřená strategická autonomie EU z pohledu centrálního bankovníctví\): Challenges to the monetary policy landscape from a changing geopolitical environment](#)(Výzvy pro měnovou politiku vyplývající z měnícího se geopolitického prostředí), ECB Occasional Paper Series č. 311, 2023.
 - vi ECB, [The evolution of China's growth model \(Vývoj čínského modelu růstu\): challenges and long-term growth prospects](#)“, Ekonomický bulletin ECB, č. 5/2024, 2024.
 - vii ESMA, TRV Risk analysis – EU natural gas derivatives markets (Analýza rizik [TRV – trhy EU s deriváty na zemní plyn](#)): [rizika a trendy](#), 2023.
 - viii EIB a Evropský patentový úřad, [Financování a komercializace inovací v oblasti čistých technologií](#), 2024.
 - ix Tamtéž
 - x IEA, [Advancing Clean Technology Manufacturing \(Pokrok ve výrobě čistých technologií\)](#), 2024.

4. Zvýšení bezpečnosti a snížení závislosti

Zatímco závislost je obousměrná, Evropa je zranitelná jak nátlakem, tak v extrémních případech geoeconomickou roztříštěností. Evropa je značně závislá na vnějších zdrojích, od kritických surovin až po pokročilé technologie. Mnohé z těchto závislostí by se mohly stát zranitelnými v situaci, kdy obchodní fragmenty podél geopolitických linií. Přibližně 40 % evropského dovozu pochází od malého počtu dodavatelů a je obtížné jej nahradit, přičemž přibližně polovina tohoto dovozu pochází ze zemí, s nimiž není strategicky sladěn.ⁱ V důsledku toho je Evropa pomyslně vystavena jakýmkoli „náhlým zastavením“ obchodu způsobeným geopolitickými požáry. Bez extrémního nepředvídaného scénáře se však hluboké a rychlé oddělení světového obchodu ve střednědobém horizontu jeví jako nepravděpodobné. Důkazy o deglobalizaci jsou v současné době omezené, přičemž společnosti upřednostňují diverzifikaci dodavatelů před relokací nebo těžbou v blízkosti pobřeží ve významném měřítkuⁱⁱ. Ani Čína, ani EU nemají motivaci tento proces urychlit: jak ukázala předchozí kapitola, Čína je závislá na EU, aby absorbovala svou nadbytečnou kapacitu v oblasti čistých technologií. Bezprostřednějším rizikem pro Evropu je, že závislost by mohla být využita k vytvoření příležitosti k nátlaku, což by EU ztížilo zachování jednotného postoje a oslabilo její společné politické cíle. Rostoucí využívání závislosti jako „geopolitické zbraně“ pak pravděpodobně zvýší nejistotu a bude mít škodlivý dopad na podnikatelské investice.ⁱⁱⁱ

Zhoršující se geopolitické vztahy rovněž vytvářejí nové potřeby výdajů na obranné kapacity a kapacity obranného průmyslu. Evropa nyní čelí konvenční válce na svých východních hranicích a hybridní válce všude, včetně útoků na energetickou infrastrukturu a telekomunikace, zasahování do demokratických procesů a využívání migrace jako zbraně.^{iv} Zároveň se strategická doktrína USA přesouvá z Evropy směrem k Pacifiku – například ve formátu AUKUS – v důsledku vnímané hrozby Číny. V důsledku toho je rostoucí poptávka po obranných schopnostech uspokojena zmenšující se nabídkou, což je mezeru, kterou musí Evropa sama zaplnit. Díky dlouhému období míru v Evropě a bezpečnostnímu deštříku USA však nyní pouze deset členských států vynakládá v souladu se závazky NATO více než 2 % HDP nebo více, ačkoli výdaje na obranu rostou [viz obrázek 1]. Obranný průmysl potřebuje obrovské investice, aby se dohnal. Jako referenční bod lze uvést, že pokud by všechny členské státy EU, které jsou členy NATO a dosud nedosáhly 2% cíle, tak učinily v roce 2024, výdaje na obranu by vzrostly o 60 miliard EUR. Další investice jsou rovněž zapotřebí k obnově ztracených schopností v důsledku desetiletí nedostatečných investic a k doplnění vyčerpaných zásob, včetně zásob darovaných na podporu obrany Ukrajiny proti ruské agresi. V červnu 2024 Komise odhadla, že v příštím desetiletí budou zapotřebí dodatečné investice do obrany ve výši přibližně 500 miliard EUR.

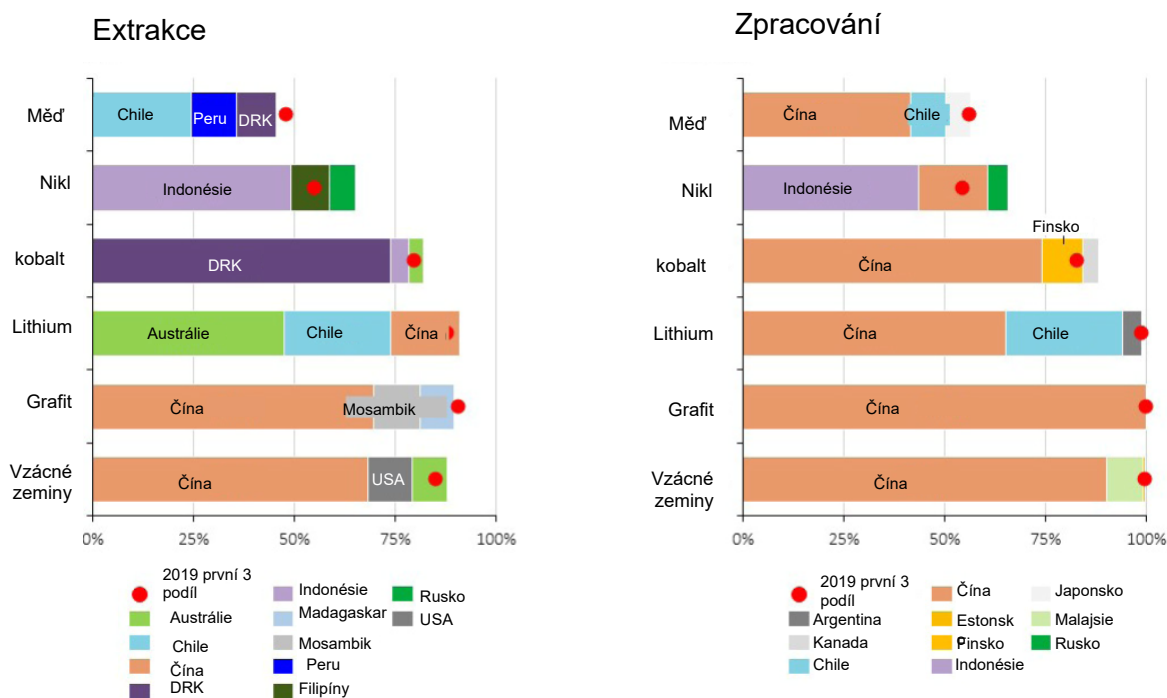
Zdroj: SIPRI. Přístup v roce 2024.

Obrázek 1: Výdaje členských států EU na obranu v % HDP

Stát se nezávislejším znamená pro Evropu „náklady na pojištění“, ale tyto náklady lze zmírnit spoluprací. Snížení závislosti v klíčových oblastech, v nichž je Evropa vystavena riziku, bude vyžadovat značné investice a bude spojeno se značnými náklady. Zvýšení bezpečnosti kritických surovin vyžaduje investice do těžby – doma i v zemích bohatých na zdroje – zpracování, vytváření zásob a recyklace. Posílení dodavatelského řetězce polovodičů bude vyžadovat stovky miliard nových výdajů. V obou případech tyto investice povedou k tomu, že Evropa již nebude nakupovat od neúčinnějšího dodavatele, a mohou proto v krátkodobém horizontu zvýšit nákladové tlaky na hospodářství. „Hodnota opce“ těchto investic se však v extrémních scénářích exponenciálně zvyšuje, jak ukázalo ukončení dodávek ruského plynu. Tím, že se EU stane méně zranitelnou vůči vnějšímu pákovému efektu, bude mít rovněž prospěch z větší rozhodovací samostatnosti. Aby se však zabránilo možnému kompromisu mezi nezávislostí a náklady, bude mít evropská spolupráce zásadní význam. Kritické suroviny jsou typickým příkladem toho, kde je pro členské státy nákladově nejefektivnější kolektivně pojistit – a to i se spojenci ze zemí mimo EU – spíše než se pojistit sami. Budování domácí kapacity pro pokročilé technologie bude neúčinnější, budou-li priority a požadavky na poptávku předem koordinovány. Obdobně v oblasti obrany a vesmíru: všechny členské státy budou bezpečnější, pokud bude evropský obranný průmysl schopen uspokojit nové požadavky a vyvíjet nové technologie a pokud si EU zachová autonomní přístup do vesmíru.

Snižování vnějších zranitelností

Jak je uvedeno v předchozí kapitole, přístup ke kritickým surovinám má zásadní význam pro čistý technologický a automobilový průmysl, avšak dodávky jsou vysoce koncentrované [viz kapitola o kritických surovinách]. Celosvětový trh s kritickými nerosty pro transformaci energetiky se v posledních pěti letech zdvojnásobil a v roce 2022 dosáhl 300 miliard EUR.^v Urychlení zavádění technologií čisté energie je hnací silou nebývalého růstu poptávky. Od roku 2017 do roku 2022 se celosvětová poptávka po lithiu ztrojnásobila, zatímco poptávka po kobaltu vzrostla o 70 % a po niklu o 40 %. Podle prognóz IEA se očekává, že poptávka po nerostných surovinách pro technologie čisté energie vzroste do roku 2040 čtyřnásobně až šestnásobně. Dodávky kritických surovin jsou však vysoce koncentrovány v několika málo poskytovatelích, zejména pro zpracování a rafinaci, což pro Evropu vytváří dvě hlavní rizika. Prvním z nich je volatilita cen, která brání investičním rozhodnutím. Například, i když je to extrémní případ, cena lithia se za dva roky zvýšila dvanáctinásobně, než opět klesla o více než 80 %, což znemožnilo otevření konkurenceschopných dolů v EU. Zatímco zásoby ropy a skladování plynu hrají důležitou úlohu při tlumení otřesů na trhu s energií, v případě velkých výkyvů na trhu neexistuje ekvivalent pro kritické nerosty. Druhé riziko spočívá v tom, že kritické suroviny mohou být použity jako geopolitická zbraň, neboť velká část těžby a zpracování je soustředěna v zemích, s nimiž EU není strategicky sladěna. Například Čína je největším zpracovatelem niklu, mědi, lithia a kobaltu, který představuje 35–70 % zpracovatelské činnosti, a projevila ochotu využít svou tržní sílu [viz obrázek 2]. Vývozní omezení ze zemí vzrostla v letech 2009 až 2020 devítinásobně. V oblasti diverzifikace bylo dosud dosaženo jen malého pokroku. Ve srovnání s obdobím před třemi lety se podíl tří největších výrobců klíčových kritických surovin buď nezměnil, nebo se dále zvýšil.

Zdroj: IEA. Na základě S&P Global, USGS, Mineral Commodity Summaries a Wood Mackenzie, 2024.

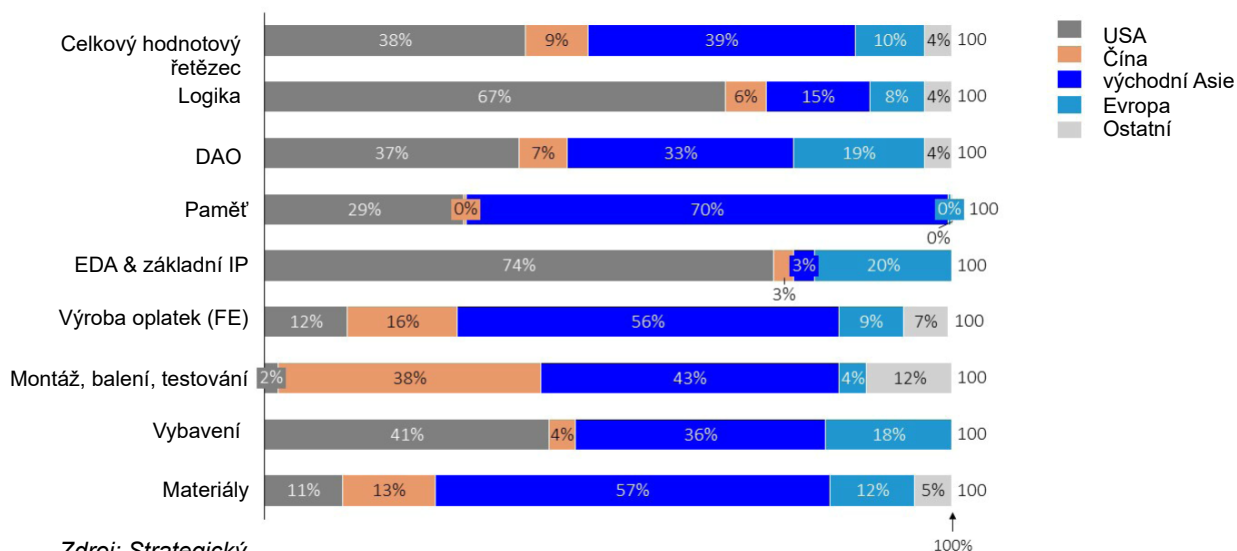
Obrázek 2: Koncentrace těžby a zpracování kritických zdrojů

Podíl tří největších producentů na celkové produkci vybraných zdrojů a nerostných surovin, 2022

Vzhledem k těmto omezením jsou kritické suroviny vystaveny celosvětovému soupeření o zabezpečení dodavatelských řetězců a Evropa v současné době zaostává. Další velké ekonomiky usilují o zajištění nezávislých dodavatelských řetězců a snížení jejich zranitelnosti. Vedle dominantního postavení v oblasti zpracování a rafinace Čína prostřednictvím své iniciativy „Jeden pás, jedna cesta“ aktivně investuje do těžebních aktiv v Africe a Latinské Americe a do zámořské rafinace. Její zahraniční investice do kovů a těžby prostřednictvím iniciativy „Jeden pás, jedna cesta“ dosáhly rekordní výše 10 miliard USD jen v první polovině roku 2023 a plánuje zdvojnásobit vlastnictví zámořských dolů obsahujících kritické nerostné suroviny čínskými společnostmi. USA nasadily IRA, zákon Bipartisan Infrastructure Act a financování obrany k rozvoji domácí

zpracovatelské, rafinační a recyklační kapacity, jakož i k využití své geopolitické moci k zabezpečení globálního dodavatelského řetězce. Japonsko je vysoce závislé na jiných regionech, pokud jde o kritické suroviny, a od roku 2000 vyvinulo strategický přístup ke zlepšení přístupu k zámořským těžebním projektům. Japonská organizace pro kovy a energetickou bezpečnost investuje kapitál do těžby a rafinace aktiv po celém světě, řídí strategické vytváření zásob a od zavedení nedávného zákona o hospodářské bezpečnosti má pravomoc rozvíjet zpracovatelská a rafinační zařízení v Japonsku. Naproti tomu Evropa má srovnatelnou úroveň závislosti a je vysoce závislá na jedné nebo dvou zemích, pokud jde o většinu jejích kritických dovozů nerostných surovin. Nejedná se však o podobně koordinovaný přístup. EU postrádá komplexní strategii pokrývající všechny fáze dodavatelského řetězce (od průzkumu po recyklaci) a na rozdíl od svých konkurentů je těžba komodit a obchodování s nimi z velké části ponechána na soukromých subjektech a trhu.

Strategické závislosti se rovněž vztahují na kritické technologie pro digitalizaci evropského hospodářství [viz kapitola o digitalizaci a pokročilých technologiích]. EU je u více než 80 % digitálních produktů, služeb, infrastruktury a duševního vlastnictví závislá na zahraničních zemích.^{vi} Závislosti jsou však obzvláště akutní u polovodičů vzhledem ke struktuře průmyslu, kterému dominuje malý počet velkých hráčů. Spojené státy se specializují na navrhování čipů, Korea, Tchaj-wan a Čína na výrobu čipů a Japonsko a některé členské státy EU na klíčové materiály a zařízení – optiku, chemii a strojní zařízení [viz obrázek 3]. Evropa má v mnoha částech dodavatelského řetězce malou domácí kapacitu. EU například v současné době nemá žádnou slévárnu vyrábějící zpracovatelské uzly o délce menší než 22 nm a spoléhá se na Asii, pokud jde o 75 % až 90 % výrobní kapacity destiček (stejně jako USA). Evropa se také stala závislou na zemích mimo EU, pokud jde o navrhování, balení a montáž čipů. Závislosti jsou také akutní pro jiné pokročilé technologie. Odvětví umělé inteligence v EU se spoléhá na hardware vyráběný z velké části jednou společností se sídlem v USA pro nejpokročilejší procesory. Podobně je obrovská závislost Evropy na cloudových službách vyvinutých a provozovaných americkými společnostmi. Pokud jde o platformy kvantové výpočetní techniky, EU trpí šesti kritickými závislostmi v 17 klíčových technologiích, součástech a materiálech. Čína a USA mají ve většině těchto kritických prvků technologické prvenství. V odvětví telekomunikací je Evropa méně závislá na zahraničních technologiích: špičkoví prodejci v EU mají dobré postavení v oblasti celosvětových dodávek telekomunikačních zařízení. Bude však důležité, aby se nezvyšovala závislost, zejména na vysoce rizikových dodavatelích, kteří by mohli ohrozit bezpečnost sítí a údajů občanů EU. V současné době nemá 14 členských států zavedena žádná omezení týkající se vysoce rizikových dodavatelů.

Zdroj: Strategický program inovací, 2021.

Obrázek 3: Podíl na hodnotovém řetězci polovodičů podle zemí, % z celkového celosvětového počtu, 2019

Aby EU snížila svou zranitelnost, musí vypracovat skutečnou „zahraniční hospodářskou politiku“ založenou na zabezpečení kritických zdrojů [viz kapitola o kritických surovinách]. V krátkodobém horizontu musí EU rychle a plně provést akt o kritických surovinách. Zpráva doporučuje doplnit tento zákon komplexní strategií zahrnující všechny fáze dodavatelského řetězce kritických nerostných surovin, od těžby přes zpracování až po recyklaci. V zájmu posílení postavení Evropy ve fázi zadávání veřejných zakázek se navrhuje vytvořit specializovanou platformu EU pro kritické suroviny. Platforma by využila tržní sílu Evropy tím, že by agregovala poptávku po společném nákupu kritických materiálů (podle modelu používaného v Jižní Koreji a

Japonsku) a koordinovala jednání o společných nákupech s producenty zeměmi. Pomohlo by to rovněž snížit „náklady na pojištění“ pro členské státy tím, že by se řídily budoucí strategické zásoby na úrovni EU, což by šlo nad rámec měkké žádosti o vnitrostátní zásoby obsažené v CRMA. Současně se doporučuje, aby EU dále rozvíjela svou „diplomacii zdrojů“ pro kritické suroviny. Návrhy zahrnují modernizaci strategie Global Gateway, která podporuje investice ve třetích zemích, s cílem zaměřit se na strategické potřeby EU a rozvíjet společné strategie s dalšími kupujícími ze strategicky sladěných zemí, například prostřednictvím klubu G7+ pro kritické suroviny (včetně Japonska, Jižní Koreje a Austrálie). EU by rovněž měla pečlivě prozkoumat potenciál environmentálně udržitelné hlubinné těžby: odhady naznačují, že mořské dno obsahuje velké násobky známých pozemních zásob, například mědi, titanu, manganu, kobaltu, niklu a prvků vzácných zemin.^{vii}

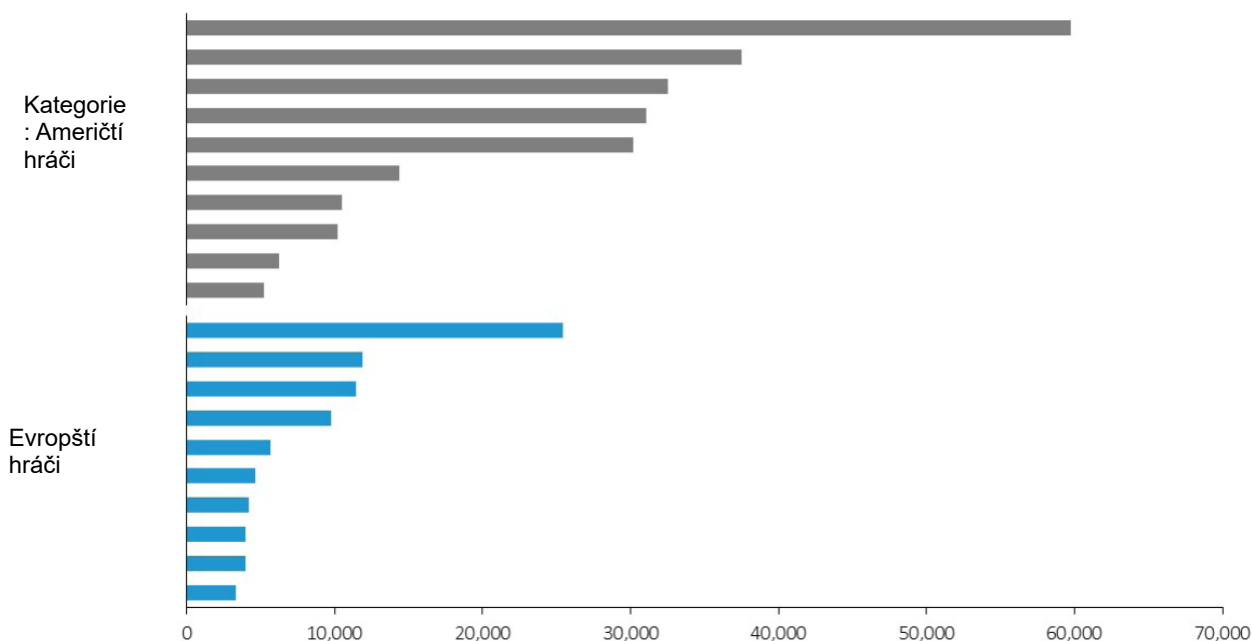
EU musí rovněž využít potenciál domácích zdrojů prostřednictvím těžby, recyklace a inovací v oblasti alternativních materiálů. Na rozdíl od fosilních paliv má EU v Portugalsku ložiska některých kritických surovin, jako je lithium. Urychlení otevírání domácích dolů by mohlo EU umožnit pokrýt celou svou poptávku po některých kritických nerostných surovinách. CRMA již vyzývá členské státy, aby zavedly kratší povolenací lhůty pro „strategické projekty“: 27 měsíců pro povolení k těžbě a 15 měsíců pro zpracování ve srovnání s procesy, které dnes trvají třikrát až pětkrát déle. Zpráva však doporučuje další opatření, která by urychlila tempo povolování, například zvýšení správní kapacity pověřením předem definovaných personálních zdrojů, které mají být přiděleny na strategické projekty. Zároveň materiály nalezené v elektrických vozidlech v důchodu, větrných elektrárnách a dalším zboží představují další dodávku, která by mohla být využita prostřednictvím recyklace. EU by mohla potenciálně splnit více než polovinu až tři čtvrtiny svých požadavků na kovy pro čisté technologie v roce 2050 prostřednictvím místní recyklace.^{viii} Doporučuje se proto vytvořit skutečný jednotný trh s odpady a oběhovostí. Dosažení tohoto cíle bude vyžadovat posílení sekundárního trhu s odpadem z kritických surovin, účinné prosazování stávajících právních předpisů o sběru a přepravě odpadů s cílem umožnit budování rozsahu a koordinaci kontrol vývozu odpadů v EU. V neposlední řadě bude mít pro nahrazení kritických surovin zásadní význam podpora výzkumu, vývoje a inovací v oblasti alternativních materiálů nebo procesů. Například americké technologické společnosti nedávno spojily federální výzkumné laboratoře, aby využily umělou inteligenci k vývoji nového materiálu, který by mohl snížit obsah lithia v bateriích o 70 %.^{ix}

Pokud jde o strategická odvětví, EU by měla provádět koordinovanou strategii EU s cílem posílit domácí výrobní kapacitu a chránit klíčové síťové infrastruktury [viz kapitola o digitálních a pokročilých technologiích]. Vlastnictví velkých sléváren v EU může být v této fázi vzhledem k požadované úrovni investic nerealistické, Evropa by však měla maximalizovat své společné úsilí o posílení inovací v oblasti polovodičů a svou přítomnost v nejpokročilejších segmentech čipů. Zpráva doporučuje zahájit společnou strategii založenou na čtyřech prvcích. Za prvé, financování inovací a zřizování zkušebních laboratoří v blízkosti stávajících center excelence. Za druhé, poskytování grantů nebo daňových pobídek v oblasti výzkumu a vývoje pro společnosti působící v oblasti navrhování čipů a sléváren ve vybraných strategických segmentech. Za třetí, podpora inovačního potenciálu mainstreamových čipů. Za čtvrté, koordinace úsilí EU v oblasti back-end 3D pokročilých obalů, pokročilých materiálů a dokončovacích procesů. Od návrhu evropského aktu o čipech byly v EU oznámeny celkové investice do průmyslového využití ve výši přibližně 100 miliard EUR, které jsou většinou podporovány členskými státy pod kontrolou státní podpory. Existuje však riziko, že roztržitý přístup povede k nedostatečné koordinaci priorit a požadavků na poptávku, nedostatečnému rozsahu pro domácí výrobce a následně k menší schopnosti investovat do inovativnějších polovodičových segmentů. Navrhuje se proto vytvořit centralizovaný rozpočtový příděl EU určený na polovodiče podporovaný novým „zrychleným“ významným projektem společného evropského zájmu. Použití tohoto nástroje by znamenalo spolufinancování z rozpočtu EU a kratší dobu schvalování projektů v oblasti polovodičů. Pokud jde o telekomunikace, doporučuje se posílit bezpečnostní hlediska při získávání technologií upřednostňováním využívání důvěryhodných prodejců EU pro přidělování spektra ve všech budoucích nabídkových řízeních a podporou poskytovatelů telekomunikačních zařízení se sídlem v EU jako strategických poskytovatelů v obchodních jednáních.

Posílení průmyslové kapacity v oblasti obrany a vesmíru

Evropský obranný průmysl trpí nejen nižšími výdaji na obranu, ale také nedostatečným zaměřením na technologický rozvoj [viz kapitola o obraně]. Evropské odvětví obrany je celosvětově vysoce konkurenceschopné, v roce 2022 zaznamenalo roční obrat 135 miliard EUR a silné objemy vývozu. Některé výrobky a technologie EU jsou kvalitativně lepší nebo přinejmenším rovnocenné výrobkům a technologiím vyráběným USA, jako jsou hlavní bojové tanky, konvenční ponorky, technologie námořních loděnic a dopravní letadla. Obranný průmysl EU však trpí nedostatkem kapacit na dvou frontách. Zaprvé, celková poptávka je nižší: souhrnné výdaje na obranu v EU jsou přibližně o třetinu vyšší než v USA. Zadruhé, výdaje EU se méně zaměřují na inovace. Obrana je vysoce technologický průmysl, který se vyznačuje přelomovými inovacemi, což znamená, že k udržení strategické parity jsou zapotřebí masivní investice do výzkumu a vývoje. Spojené státy od roku 2014 upřednostňují výdaje na výzkum a vývoj před všemi ostatními kategoriemi vojenských výdajů. V roce 2023 vyčlenila 130 miliard EUR (140 miliard USD) na výzkum, vývoj, testování a hodnocení, což představuje přibližně 16 % celkových výdajů na obranu. V této kategorii došlo rovněž k největšímu relativnímu procentnímu nárůstu rozpočtu na obranu. V Evropě činily celkové finanční prostředky na výzkum a vývoj v oblasti obrany v roce 2022 10,7 miliardy EUR, což představuje pouze 4,5 % celkových výdajů. Komplexní obranné systémy nové generace ve všech strategických oblastech budou vyžadovat masivní investice do výzkumu a vývoje, které přesahují kapacitu jednotlivých členských států EU.

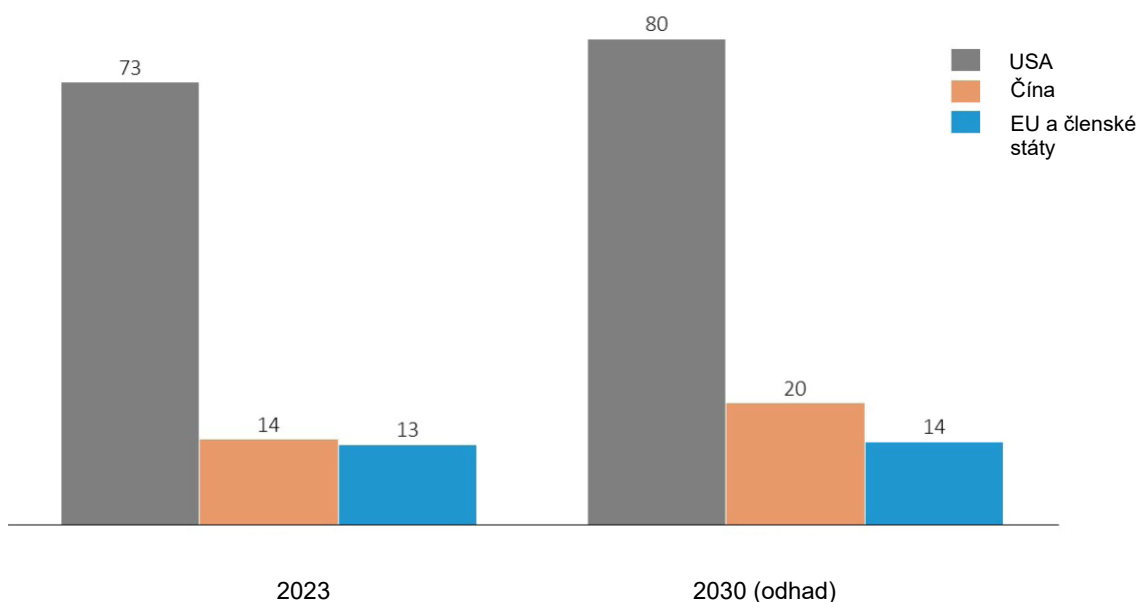
Evropský obranný průmysl je rovněž roztržštěný, což omezuje jeho rozsah a brání operační účinnosti v této oblasti. Krajinu obranného průmyslu EU obývají především vnitrostátní subjekty působící na relativně malých domácích trzích [viz obrázek 4]. Roztržštěnost vytváří dvě hlavní výzvy. Zaprvé to znamená, že odvětví postrádá rozsah, který je nezbytný v kapitálově náročném odvětví s dlouhými investičními cykly. V důsledku toho, pokud by členské státy EU výrazně zvýšily výdaje na obranu, mohlo by dojít ke krizi dodávek, kdy by si členské státy navzájem konkurovaly na omezeném evropském trhu s obranným vybavením. Zadruhé, roztržštěnost vede k vážným problémům souvisejícím s nedostatečnou standardizací a interoperabilitou vybavení, které vyšly najevo během podpory EU Ukrajině. Jen pro dělostřelectvo ráže 155 mm poskytly členské státy EU Ukrajině ze svých zásob deset různých typů houfnic a některé byly dokonce dodány v různých variantách, což ukrajinským ozbrojeným silám způsobilo vážné logistické obtíže. Pokud jde například o jiné produkty, členské státy EU provozují dvanáct typů bojových tanků, zatímco USA vyrábějí pouze jeden.^x

Zdroj: Vyplývá to ze zprávy Defence News Top 100. Mezi evropské aktéry patří evropské společnosti ze zemí mimo EU

Obrázek 4: Srovnání hlavních evropských a amerických aktérů Příjmy z obrany, mil. EUR, 2023

EU vyvinula vesmírné odvětví světové úrovně navzdory mnohem nižším úrovním financování, ale nyní začíná ztrácet půdu pod nohama [viz kapitola o vesmíru]. EU financuje, vlastní a spravuje kritickou kosmickou infrastrukturu. Vyvinula strategické prostředky a schopnosti světové úrovně s technickými kompetencemi na stejné úrovni jako jiné vesmírné mocnosti ve většině oblastí. Například v oblasti družicové navigace poskytuje Galileo nejpresnější a nejbezpečnější informace o poloze a času, a to i pro vojenské aplikace. V oblasti pozorování Země nabízí program Copernicus nejkomplexnější údaje na celém světě, včetně údajů pro monitorování životního prostředí a změny klimatu, zvládnání katastrof a bezpečnost. EU však ztratila své vedoucí postavení na trhu komerčních nosných raket (Ariane 4-5) a geostacionárních družic. Musela se dočasně spoléhat na rakety Space X, aby vypustila satelity pro svůj strategický program Galileo. EU rovněž zaostává za USA, pokud jde o raketový pohon, megakonstelace pro telekomunikace a satelitní přijímače a aplikace, což je mnohem větší trh než ostatní kosmické segmenty. Stejně jako obranný průmysl trpí kosmické odvětví výrazným nedostatkem investic ve srovnání se svými hlavními konkurenty. Za posledních čtyřicet let se investice pohybovaly mezi 15 % a 20 % úrovně v USA. V roce 2023 činily veřejné výdaje v Evropě na vesmír 15 miliard USD oproti 73 miliardám USD v USA. Očekává se, že Čína v příštích několika letech předstihne Evropu a do roku 2030 dosáhne výdajů ve výši 20 miliard USD [viz obrázek 5].

Zdroj: Euroconsult, 2023.

Obrázek 5: **Vládní výdaje na vesmírné programy v miliardách USD**

Nedostatečná agregace a koordinace veřejných výdajů v Evropě v obranném i kosmickém průmyslu vede k roztržitosti průmyslu. Evropské kolaborativní zadávání veřejných zakázek představovalo v roce 2022 pouze 18 % výdajů na pořízení obranného vybavení, což je výrazně pod referenční hodnotou 35 % dohodnutou v rámci Evropské obranné agentury. Tato nedostatečná koordinace vytváří bludný kruh pro obranný průmysl EU. Bez agregace poptávky mezi členskými státy je pro odvětví obtížnější předvídat dlouhodobější potřeby a zvýšit nabídku, což následně snižuje jeho celkovou schopnost uspokojit poptávku a připravuje odvětví o objednávky a příležitosti. V důsledku toho je zadávání veřejných zakázek v oblasti obrany odkloněno mimo EU. V období od června 2022 do června 2023 směřovalo 78 % výdajů na zadávání veřejných zakázek k dodavatelům ze zemí mimo EU, z nichž 63 % směřovalo do USA. Zároveň, když se členské státy EU organizují a spolupracují, jsou výsledky pozitivní. Jedním z takových příkladů je A330 Multi-Role Tanker Transport, který byl vyvinut prostřednictvím společného projektu, který umožňuje zúčastněným zemím sdílet zdroje a sdílet náklady na provoz a údržbu. Evropskému kosmickému odvětví rovněž brání nedostatečná agregace poptávky a koordinace investic mezi členskými státy. Evropská kosmická agentura (ESA) navíc funguje na základě zásady „geografické návratnosti“, což znamená, že v každé ze svých členských zemí investuje prostřednictvím průmyslových smluv na kosmické programy částku, která je podobná finančnímu příspěvku země agentuře. Tato zásada vede k nevyhnutelné roztržitosti dodavatelských řetězců, zbytečnému zdvojování kapacit na relativně malých trzích a nesouladu mezi nekonkurenceschopnějšími průmyslovými subjekty a skutečným přidělováním zdrojů.

Vzhledem k neexistenci společných evropských výdajů se politická opatření pro odvětví obrany musí zaměřit na agregaci poptávky a integraci prostředků průmyslové obrany [viz kapitola o obraně]. V krátkodobém horizontu je třeba urychleně provést evropskou strategii obranného průmyslu a související program evropského obranného průmyslu. Zejména je nezbytné podstatně zvýšit agregaci poptávky mezi skupinami členských států, alespoň mezi těmi, které se tak rozhodnou, a zvýšit podíl společného zadávání veřejných zakázek v oblasti obrany. Zpráva doporučuje další kroky k rozvoji střednědobé průmyslové politiky EU v oblasti obrany, která může podpořit strukturální přeshraniční integraci obranných prostředků a selektivní integraci a konsolidaci průmyslové kapacity EU s výslovným cílem zvýšit rozsah, standardizaci a interoperabilitu. Politika EU v oblasti hospodářské soutěže by měla takovou konsolidaci umožnit, pokud by větší rozsah přinesl účinnost nebo umožnil realizaci celosvětově konkurenceschopných investic. Kromě toho by s rostoucími výdaji EU na obranu měly být konsolidace obranného průmyslu, integrace a technologické inovace podporovány posílenými evropskými zásadami upřednostňování při zadávání veřejných zakázek, které zajistí, aby se minimální podíl této rostoucí poptávky soustředil na evropské společnosti, a nikoli na toky do zámoří.

Spolu s naléhavou potřebou zvýšit celkové investice do obrany existují pádné důvody pro posílení spolupráce a sdružování zdrojů pro obranný výzkum a vývoj na úrovni EU. Odvětví obrany čelí obrovským investičním potřebám [viz kapitola o investicích]. Zatímco odvětví obrany bude mít celkově prospěch z opatření k prohloubení kapitálových trhů EU, inovativní malé a střední podniky v oblasti obrany budou potřebovat dodatečnou podporu. Příslušná opatření by mohla zahrnovat změnu úvěrových politik skupiny EIB týkajících se vyloučení investic do obrany a vyjasnění environmentálních, sociálních a správních rámců EU pro financování obranných produktů. Obranný výzkum a vývoj je však zvláštní kategorií výdajů, která vyžaduje jedinečný přístup. V současné době EU investuje do výzkumu a vývoje v oblasti obrany přibližně 1 miliardu EUR ročně, zatímco většina investic probíhá na úrovni členských států. Několik nových nebo technicky složitých segmentů – jako jsou drony, hypersonické rakety, zbraně se směrovou energií, obranná umělá inteligence a boj na mořském dně a ve vesmíru – však vyžaduje celoevropskou koordinaci. Žádný členský stát nemůže účinně financovat, rozvíjet, vyrábět a udržovat všechny nezbytné kapacity a infrastrukturu, které jsou nezbytné pro udržení vedoucího postavení v těchto technologiích. Přesahy z výzkumu a vývoje v oblasti obrany do jiných hospodářských odvětví a soukromě financovaného výzkumu a vývoje jsou zároveň velké.^{xi} Zpráva proto doporučuje, aby evropské financování výzkumu a vývoje bylo navýšeno a aby se soustředilo na společné iniciativy. Tento přístup by mohl být rozvíjen prostřednictvím nových programů dvojího užití a navrhovaných evropských obranných projektů společného zájmu s cílem zorganizovat nezbytnou průmyslovou spolupráci.

Evropskému kosmickému odvětví by prospěla aktualizovaná pravidla správy a investic a větší koordinace veřejných výdajů na skutečném jednotném trhu pro vesmír. Zpráva doporučuje postupně odstranit zásadu geografické návratnosti ESA. Pravidla ESA pro zadávání veřejných zakázek by měla odrážet výsledek průmyslové hospodářské soutěže a výběr nejlepších poskytovatelů a zdroje by měly být soustředěny na projekty, které prokazují potenciál významného vědeckého nebo technologického pokroku, bez ohledu na umístění zúčastněných subjektů. Tento proces by měl být doprovázen vytvořením fungujícího jednotného trhu pro oblast vesmíru se společnými normami a harmonizací licenčních požadavků (v souladu s plánovaným právním rámcem EU pro oblast vesmíru). Navrhuje se rovněž zřídit víceúčelový kosmický průmyslový fond, který by Evropské komisi umožnil jednat jako „kotevní zákazník“ při společném nákupu kosmických služeb a produktů a při financování kritických technologií, což by průmyslové základně EU pomohlo zvýšit její kapacitu. Podobně by společné strategické priority pro kosmický výzkum a inovace měly být podpořeny zvýšenou koordinací, financováním a sdružováním zdrojů pro rozvoj nových rozsáhlých společných programů EU. A konečně, pokud jde o odvětví obrany, růst inovativních kosmických malých a středních podniků, začínajících a rychle se rozvíjejících podniků v EU by měl být umožněn lepším přístupem k financování a zavedením cílených evropských preferenčních pravidel.

ENDNOTES

- i Baba, C., Lan, T., Mineshima, A., Misch, F., Pinat, M., Shahmoradi, A., Yao, J., & van Elkan, R., „[Goeconomic Fragmentation: Co je v sázce pro EU](#)“, pracovní dokument MMF č. 2023/245, 2023.
- ii ECB, citováno výše, 2023.
- iii Caldara, D., & Iacoviello, M., „[Measuring Geopolitical Risk](#)“, American Economic Review, 112(4), 2022, s. 1194-1225.
- iv Evropská komise, „[A new method to help policymakers defend democracy against hybrid threats](#)“ (Nová metoda, jak pomoci tvůrcům politik bránit demokracii před hybridními hrozbami), 2023.
- v IEA, [Critical Minerals Market Review 2023 \(Přezkum trhu s kritickými nerostnými surovinami 2023\)](#), s. 5, 2023.
- vi Evropská komise, [Zpráva o stavu digitální dekády 2023](#), 27. září 2023.
- vii Hein, J. R., Mizell, K., Koschinsky, A., & Conrad, T. A., [Deep-ocean mineral deposits as a source of critical metals for high- and green-technology applications \(Hlubokooceánská ložiska nerostných surovin jako zdroj kritických kovů pro aplikace využívající špičkové a zelené technologie\): Comparison with land-based resources](#), Ore Geology Reviews, svazek 51, 2013, strany 1–14,
- viii Eurométaux, Grégoir, L., van Acker, K., op. cit., 2022.
- ix Microsoft, [Uvolnění nové éry pro vědecké objevy s umělou inteligencí: How Microsoft's AI screened over 32 million candidates to find a better battery](#) (Jak umělá inteligence společnosti Microsoft prověřila více než 32 milionů kandidátů, aby našla lepší baterii), 2024.
- x Evropská obranná agentura.
- xi Moretti a kol., „The Intellectual Spoils of War? Defense R&D, Productivity and International Spillovers“, pracovní dokument NBER č. 26483, 2021.

5. Financování investic

Potřeby financování, které EU potřebuje ke splnění svých cílů, jsou obrovské, ale produktivní investice jsou navzdory značným soukromým úsporám slabé [viz kapitola o investicích]. Ke splnění cílů stanovených v této zprávě jsou zapotřebí minimální roční dodatečné investice ve výši 750 až 800 miliard EUR na základě nejnovějších odhadů Komise, což odpovídá 4,4–4,7 % HDP EU v roce 2023. Pro srovnání, investice v rámci Marshallova plánu v letech 1948-51 odpovídaly 1-2% HDP EU. Dosažení tohoto zvýšení by vyžadovalo, aby podíl investic EU vyskočil ze současných přibližně 22 % HDP na přibližně 27 %, což by zvrátilo pokles po více desetiletích ve většině velkých ekonomik EU. Produktivní investice v EU se však této výzvě nevyrovnávají. Od velké finanční krize se mezi soukromými produktivními investicemi¹⁸ v EU a USA otevřela značná a přetrvávající propast. Zároveň nebyla mezera v soukromých investicích v obou ekonomikách kompenzována vyššími vládními investicemi, které se po GFC rovněž snížily a v EU jsou v poměru k HDP trvale nižší než v USA. Domácnosti v EU poskytují značné úspory na financování vyšších investic, ale v současné době nejsou tyto úspory účinně směřovány do produktivních investic. V roce 2022 dosáhly úspory domácností v EU 1 390 miliard EUR ve srovnání s 840 miliardami EUR v USA. Navzdory vyšším úsporám však mají domácnosti v EU podstatně nižší bohatství než jejich americké protějšky, a to především kvůli nižším výnosům z držby aktiv na finančních trzích.

EU může tyto investiční potřeby uspokojit, aniž by přetížila zdroje evropského hospodářství, ale soukromý sektor bude k financování plánu potřebovat veřejnou podporu. Evropská komise a výzkumné oddělení MMF simulovaly scénáře trvalého investičního tlaku EU ve výši přibližně 5 % HDP s využitím svých modelů pro více zemí. Výsledky naznačují, že investice tohoto rozsahu by během 15 let zvýšily produkci přibližně o 6 %. Vzhledem k tomu, že nabídka se přizpůsobuje pomaleji než poptávka – jelikož navyšování dodatečného kapitálu vyžaduje čas –, přechodná fáze implikuje určité inflační tlaky, které se však v průběhu času rozptýlí. Uvolnění investic bude náročné. Z historického hlediska byly v Evropě přibližně čtyři pětiny produktivních investic podhodnoceny soukromým sektorem a zbývající jedna pětina veřejným sektorem. Poskytování soukromých investic ve výši přibližně 4 % HDP pouze prostřednictvím tržního financování by vyžadovalo snížení soukromých kapitálových nákladů – v modelu Evropské komise přibližně o 250 bazických bodů. Ačkoli se očekává, že zlepšená efektivita kapitálového trhu (např. dokončením unie kapitálových trhů) sníží náklady na soukromé financování, snížení bude pravděpodobně podstatně menší. Fiskální pobídky k uvolnění soukromých investic se proto kromě přímých vládních investic jeví jako nezbytné k financování investičního plánu.

Požadovaný stimul pro soukromé investice bude mít určitý dopad na veřejné finance, ale zvýšení produktivity může snížit fiskální náklady. Nejsou-li vládní výdaje související s investicemi kompenzovány rozpočtovými úsporami jinde, mohou se primární fiskální salda dočasně zhoršit dříve, než investiční plán plně projeví svůj pozitivní dopad na výstup. Budou-li však strategie a reformy nastíněné v této zprávě prováděny souběžně, měl by být investiční tlak doprovázen výrazným zvýšením celkové produktivity výrobních faktorů v EU. Výrazné zvýšení TFP zlepšit přebytek státního rozpočtu a výrazně sníží přechodné náklady na realizaci plánu za předpokladu, že dodatečné příjmy nebudou plně vynaloženy na jiné účely. Například 2% zvýšení úrovně TFP během deseti let by již mohlo stačit k pokrytí až jedné třetiny fiskálních výdajů (investičních dotací a vládních investic) potřebných k provádění plánu. Zvýšení o 2 % TFP lze považovat za mírné vzhledem k současnému rozdílu 20 % TFP mezi EU a USA.

Hlavní příčiny nízkého investičního financování v Evropě

Hlavním důvodem méně účinného finančního zprostředkování v Evropě je to, že kapitálové trhy zůstávají roztržštěné a toky úspor na kapitálové trhy jsou nižší. Ačkoli Komise zavedla několik opatření k vytvoření unie kapitálových trhů, přetrvávají tři hlavní nedostatky. Zaprvé, EU postrádá jednotný regulační orgán pro trh s cennými papíry a jednotný soubor pravidel pro všechny aspekty obchodování a stále existují velké rozdíly v postupech dohledu a ve výkladu předpisů. Za druhé, poobchodní prostředí pro zúčtování a vypořádání je v Evropě mnohem méně jednotné než v USA. Za třetí, navzdory nedávnému pokroku, jehož bylo dosaženo v oblasti srážkové daně, zůstávají daňové a insolvenční režimy ve všech členských státech do značné míry neharmonizované. Kapitálové trhy EU jsou rovněž nedostatečně zásobovány dlouhodobým kapitálem ve srovnání s ostatními velkými ekonomikami, a to z velké části v důsledku nedostatečného rozvoje penzijních fondů. V roce 2022 činila úroveň důchodových aktiv v EU pouze 32 % HDP, zatímco v USA činila celková aktiva

18 Produktivní investice jsou definovány jako tvorba hrubého fixního kapitálu minus investice do rezidenčních nemovitostí.

142 % HDP a ve Spojeném království 100 %. Tento rozdíl odráží skutečnost, že důchodové bohatství většiny evropských domácností má podobu nároků na průběžně financované veřejné systémy sociálního zabezpečení. Důchodová aktiva EU jsou vysoce koncentrovaná v několika členských státech s rozvinutějšími soukromými důchodovými systémy. Společný podíl Nizozemska, Dánska a Švédska na důchodových aktivech EU činí 62 % celkové hodnoty EU.

Zrcadlí se představa, že EU je nadměrně závislá na bankovním financování, které je méně vhodné pro financování inovativních projektů a čelí několika omezením. Ačkoli komise GFC a následné snižování zadluženosti bank vedly k větší úloze kapitálových trhů a nebankovního financování v Evropě, bankovní úvěry jsou pro společnosti stále nejdůležitějším zdrojem vnějšího financování. Banky jsou však obvykle špatně vybaveny k financování inovativních společností: postrádají odborné znalosti k jejich prověřování a monitorování a mají potíže s oceňováním svého (převážně nehmotného) zajištění, zejména ve srovnání s investory typu angel financiers, rizikovými kapitalisty a poskytovateli soukromého kapitálu. Banky v Evropě rovněž trpí nižší ziskovostí než jejich protějšky v USA – z velké části proto, že banky v USA získávají vyšší čistý příjem z poplatků a provizí z působení na svých hlubších kapitálových trzích – a v důsledku neúplné bankovní unie nemají ve srovnání se svými protějšky v USA dostatečný rozsah. Banky v EU rovněž čelí určitým specifickým regulačním překážkám, které omezují jejich schopnost poskytovat úvěry. Banky v EU se zejména nemohou spoléhat na sekuritizaci ve stejné míře jako jejich protějšky v USA. Roční emise sekuritizací v EU v roce 2022 činila pouze 0,3 % HDP, zatímco v USA činila 4 %. Sekuritizace zvyšuje flexibilitu rozvah bank tím, že jim umožňuje přenést určitá rizika na investory, uvolnit kapitál a uvolnit další úvěry. V kontextu EU by rovněž mohla nahrazovat nedostatečnou integraci kapitálového trhu tím, že bankám umožní sdružovat úvěry pocházející z různých členských států do standardizovaných a obchodovatelných aktiv, která mohou nakupovat i nebankovní investoři.

Podpora EU pro veřejné i soukromé investice je zároveň omezena velikostí rozpočtu EU, jeho nedostatečným zaměřením a příliš konzervativním přístupem k riziku. Roční rozpočet EU je malý a činí něco málo přes 1 % HDP EU, zatímco rozpočty členských států se společně blíží 50 %. Nepřiděluje se ani na strategické priority EU: navzdory pokusům o reformu činí podíl víceletého finančního rámce (VFR) na období 2021–2027 přidělený na soudržnost stále 30,5 % a podíl společné zemědělské politiky 30,9 %. Rozpočet EU je navíc roztržštěn na téměř 50 výdajových programů, což brání tomu, aby financování EU dosáhlo dostatečného rozsahu pro větší celoevropské projekty. Přístup k finančním prostředkům EU je pro soukromé subjekty složitý a byrokratický a existuje jen omezený prostor pro přizpůsobení se novým politickým prioritám nebo reakci na nepředvídaný vývoj. Schopnost rozpočtu EU mobilizovat soukromé investice prostřednictvím nástrojů pro sdílení rizik je rovněž omezena příliš malou ochotou riskovat. Největším nástrojem pro sdílení rizik, který je v současné době zaveden, je program InvestEU, ale prováděcí partneři, jako je skupina EIB, se i nadále zaměřují převážně na rozsah investic s nižším rizikem. Splácení výpůjček EU v rámci programu NextGenerationEU (NGEU) bude zahájeno v roce 2028 a bude činit 30 miliard EUR ročně. Bez rozhodnutí o nových vlastních zdrojích by byla efektivní výdajová síla na úrovni EU mechanicky omezena splácením úroků a jistiny.

Je nesporné, že vydáním společného bezpečného aktiva by se unie kapitálových trhů stala mnohem snáze dosažitelnou a úplnější. Zaprvé by usnadnila jednotné stanovování cen podnikových dluhopisů a derivátů tím, že by poskytla klíčovou referenční hodnotu, čímž by pomohla standardizovat finanční produkty v celé EU a zvýšit transparentnost a srovnatelnost trhů. Za druhé by poskytl druh bezpečného zajištění, které lze použít v každém členském státě a ve všech segmentech trhu, při činnostech ústředních protistran a při mezibankovních burzách likvidity, a to i na přeshraničním základě. Za třetí, společné bezpečné aktivum by poskytlo velký, likvidní trh, který by přilákal investory na celém světě, což by vedlo k nižším nákladům na kapitál a efektivnějším finančním trhům v celé EU. Toto aktivum by rovněž tvořilo základ mezinárodních rezerv v eurech držených jinými centrálními bankami, čímž by se posílila úloha eura jako rezervní měny. Začtvrté by všem evropským domácnostem poskytl bezpečné a likvidní maloobchodní aktivum dostupné za společnou cenu, čímž by se snížily informační asymetrie a „domácí zkreslení“ při přidělování retailových fondů.

Určité společné financování investic na úrovni EU je nezbytné k maximalizaci růstu produktivity a k financování dalších evropských veřejných statků. Čím více budou vlády provádět strategii uvedenou v této zprávě, tím větší bude nárůst produktivity a tím snazší bude, aby vlády nesly fiskální náklady na podporu soukromých investic a na investice samotné. Společné financování konkrétních projektů bude klíčové pro maximalizaci růstu produktivity strategie, jako jsou investice do průlomového výzkumu a infrastruktur pro začlenění umělé inteligence do ekonomiky. Zároveň jsou v této zprávě identifikovány další veřejné statky – jako jsou investice do sítí a propojovacích vedení a financování společného nákupu obranného vybavení a výzkumu a vývoje v oblasti obrany; I –, které budou nedostupné bez společných opatření a financování. A konečně, aby se členské státy mohly více sbližovat ve svých politikách – ať už jde o jednotný trh nebo obecněji o politiky popsané v této zprávě, jako je klima, inovace, obrana, vesmír a vzdělávání –, bude zapotřebí jak regulace, tak pobídek. Pobídky budou rovněž vyžadovat společné financování. Nebude-li však strategie plně provedena a růst

produktivity se nezrychlí, může být zapotřebí širší emise veřejného dluhu, aby se financování přechodů stalo realističtější návrhem.

Vydávání společných bezpečných aktiv k financování společných investičních projektů by se mohlo řídit stávajícími vzory – muselo by však být doprovázeno všemi zárukami, které by takový základní krok znamenal. Používání společného bezpečného aktiva má zavedený precedens ve financování NGEU. Současné okolnosti jsou stejně závažné, i když méně dramatické. Systematičtější vydávání takových aktiv by však vyžadovalo silnější soubor fiskálních pravidel, která zajistí, že zvýšení společného dluhu bude doprovázeno udržitelnějším vývojem státního dluhu. Tímto způsobem by k takovému aktivu mohly přispět všechny členské státy EU, aniž by byla dotčena udržitelnost jejich veřejného dluhu. Vydávání by rovněž muselo zůstat specifické pro jednotlivé mise a projekty.

MOBILIZACE SOUKROMÉHO A VEŘEJNÉHO FINANCOVÁNÍ NA ŘADĚ

K uvolnění soukromého kapitálu musí EU vybudovat skutečnou unii kapitálových trhů podporovanou silnějším důchodem. Jako klíčový pilíř unie kapitálových trhů by měl Evropský orgán pro cenné papíry a trhy (ESMA) přejít od orgánu, který koordinuje vnitrostátní regulační orgány, k jednotnému společnému regulačnímu orgánu pro všechny trhy s cennými papíry v EU, podobně jako americká Komise pro cenné papíry a burzu. Zásadním krokem k přeměně orgánu ESMA na takovou agenturu je změna jeho řídicích a rozhodovacích procesů podobným způsobem jako v Radě guvernérů ECB a jejich co největší oddělení od národních zájmů členských států EU. Harmonizace insolvenčních rámců bude mít rovněž zásadní význam pro odstranění roztržičnosti způsobené rozdílnými hierarchiemi věřitelů, zatímco EU by měla i nadále odstraňovat daňové překážky bránící přeshraničním investicím. Tato opatření by zase usnadnila podporu centralizace zúčtování a vypořádání. V konečném důsledku by EU měla usilovat o vytvoření jednotné platformy ústřední protistrany a jednotného centrálního depozitáře cenných papírů pro všechny obchody s cennými papíry. Pokud jde o menší clearingové instituce, přínosy konsolidace nemusí být velké, praktická cesta ke konsolidaci by mohla začít konsolidací největších ústředních protistran a centrálních depozitářů cenných papírů a poté spoléhat na jejich gravitační sílu přilákat menší ústřední protistrany a centrální depozitáře cenných papírů. EU musí rovněž lépe směřovat úspory domácností do produktivních investic. Nejjednodušší a nejefektivnější způsob, jak to udělat, je prostřednictvím produktů dlouhodobé úspory (důchody). Aby se zvýšil tok finančních prostředků na kapitálové trhy, měla by EU podporovat retailové investory prostřednictvím nabídky důchodových systémů druhého pilíře a napodobit úspěšné příklady některých členských států EU.

V zájmu zvýšení finanční kapacity bankovního sektoru by EU měla usilovat o oživení sekuritizace a dokončení bankovní unie. Tato zpráva doporučuje, aby Komise předložila návrh na úpravu obezřetnostních požadavků na sekuritizovaná aktiva. Kapitálové požadavky musí být sníženy u některých jednoduchých, transparentních a standardizovaných kategorií, u nichž poplatky neodrážejí skutečná rizika. Souběžně s tím by EU měla přezkoumat pravidla transparentnosti a náležitě péče pro sekuritizovaná aktiva, která jsou ve srovnání s jinými kategoriemi aktiv poměrně vysoká a snižují jejich atraktivitu. Vytvoření specializované sekuritizační platformy, jak to učinily jiné ekonomiky, by pomohlo prohloubit sekuritizační trh, zejména pokud by byla podpořena cílenou veřejnou podporou (například dobře koncipovanými veřejnými zárukami pro tranši první ztráty). EU by měla rovněž posoudit, zda je současná obezřetnostní regulace, a to i s ohledem na možné nadcházející provádění rámce Basel III, dostatečná k tomu, aby v EU existoval silný a mezinárodní konkurenceschopný bankovní systém. Minimálním krokem k dokončení bankovní unie by bylo vytvoření samostatné jurisdikce pro evropské banky s významnými přeshraničními operacemi, která by byla „země nevidomá“ z hlediska regulace, dohledu a krizového řízení.

Rozpočet EU by měl být reformován, aby se zvýšilo jeho zaměření a účinnost a aby byl lépe využíván na podporu soukromých investic. Finanční zdroje EU by měly být přeorientovány na společně dohodnuté strategické projekty a cíle, kde EU přináší největší přidanou hodnotu. V rámci příštího rozpočtu EU zpráva doporučuje vytvořit „pilíř konkurenceschopnosti“, který by směřoval finanční prostředky EU na prioritní projekty určené v rámci pro koordinaci konkurenceschopnosti [viz kapitola o správě]. V rámci tohoto procesu by EU měla zefektivnit svou rozpočtovou strukturu, aby dosáhla dostatečného rozsahu na podporu strategických projektů a zjednodušila přístup k příjemcům. Navrhuje se přeskusit a podstatně snížit počet všech programů financování. Měly by být zavedeny zvláštní režimy financování, které by řešily investiční mezeru pro rychle se rozvíjející technologické společnosti v EU [viz kapitola o inovacích], jakož i výrobní kapacity v některých případech, jako jsou čisté technologie. Měla by být posílena flexibilita rozpočtu EU, aby bylo možné přerozdělit zdroje mezi programy a potenciálními příjemci a v jejich rámci. Rozpočet EU by měl být rovněž lépe využíván k podpoře soukromých investic prostřednictvím různých typů finančních nástrojů a k většímu ochotě prováděcích partnerů podstupovat riziko. Zejména se doporučuje zvýšit objem záruky EU pro Program InvestEU. Program InvestEU by se měl zase zaměřit na financování rizikovějších a rozsáhlejších investic. Tento cíl bude vyžadovat, aby

skupina EIB přijímala stále větší a větší vysoce rizikové projekty a více využívala vlastní finanční kapacitu skupiny EIB.

Vneposlední řadě by EU měla přejít k pravidelnému vydávání společných bezpečných aktiv, aby umožnila společné investiční projekty mezi členskými státy a pomohla integrovat kapitálové trhy. Pokud budou vytvořeny politické a institucionální podmínky, jak je uvedeno výše, měla by EU pokračovat – na základě modelu NGEU – ve vydávání společných dluhových nástrojů, které by byly použity k financování společných investičních projektů, jež zvýší konkurenceschopnost a bezpečnost EU. Vzhledem k tomu, že některé z těchto projektů jsou dlouhodobější povahy, jako je financování výzkumu, vývoje a inovací a zadávání veřejných zakázek v oblasti obrany, společné emise by měly časem vytvořit hlubší a likvidnější trh s dluhopisy EU, což tomuto trhu umožní postupně podporovat integraci evropských kapitálových trhů. Zároveň by členské státy mohly spolu s výše uvedenými reformami za účelem financování různých programů zaměřených na inovace a zvyšování produktivity zvážit navýšení zdrojů, které má Komise k dispozici, odložením splácení NGEU.

6. Posílení správy věcí veřejných

Nová průmyslová strategie pro Evropu nebude úspěšná bez souběžných změn institucionálního uspořádání a fungování EU. Jak ukazuje tato zpráva, úspěšné průmyslové politiky dnes vyžadují strategie, které zahrnují investice, daně, vzdělávání, přístup k financím, regulaci, obchod a zahraniční politiku a které jsou jednotné za dohodnutým strategickým cílem. Tyto strategie mohou uplatňovat hlavní evropští konkurenti jako jednotlivé země. Rozhodovací pravidla EU jsou založena na platné vnitřní logice – dosažení konsenzu nebo alespoň dosažení široké většiny – ale ve srovnání s vývojem navenek se zdají být pomalá a těžkopádná. Zásadní je, že s rozšířením EU a s tím, jak se globální prostředí, kterému Evropa čelí, stalo nepřátelštějším a složitějším, se evropská pravidla rozhodování podstatně nezměnila. Rozhodnutí jsou obvykle přijímána jednotlivě v různých podvýborech s malou koordinací napříč oblastmi politiky. Více hráčů veta může oddálit nebo zředit akci. Výsledkem je legislativní proces s průměrnou dobou 19 měsíců na schválení nových právních předpisů¹⁹ – od návrhu Komise až po podpis přijatého aktu –, který ani poté nepřináší výsledky na úrovni a tempem, které občané EU očekávají. Posílení EU vyžaduje změny Smluv, ale není podmínkou pro to, aby Evropa pokročila kupředu: Mnohé lze provést cílenými úpravami. Dokud nebude dosaženo konsenzu ohledně změn Smluv, mělo by být obnovené evropské partnerství založeno na třech zastřešujících cílech: přeorientování činnosti EU, urychlení činnosti a integrace EU a zjednodušení pravidel.

ZRUŠENÍ PRÁCE EU

Zpráva doporučuje vytvořit nový „rámec pro koordinaci konkurenceschopnosti“ s cílem podpořit koordinaci v prioritních oblastech v celé EU a nahradit jiné překrývající se koordinační nástroje. EU má řadu nástrojů ke koordinaci politik, jako je evropský semestr pro hospodářské politiky a vnitrostátní plány v oblasti energetiky a klimatu pro energetické politiky. Ve většině případů se však zavedené postupy dosud ukázaly jako převážně byrokratické a neúčinné při podpoře skutečné koordinace politik v celé EU. Nový rámec by se zabýval pouze strategickými prioritami na úrovni EU – „prioritami EU v oblasti konkurenceschopnosti“, které by formulovala a přijala Evropská rada. Tyto priority by byly vymezeny na začátku každého evropského politického cyklu v rámci rozpravy Evropské rady a přijaty v závěrech Evropské rady.²⁰ Poté by byla koordinace všech hospodářských politik souvisejících s dohodnutými strategickými prioritami EU sloučena do nového koordinačního rámce, s výjimkou dohledu nad fiskální politikou, který by se i nadále řídil evropským semestrem. Tato racionalizace by nejen pomohla organizovat a zaměřovat činnosti EU, ale představovala by také významné zjednodušení jak pro unijní, tak pro vnitrostátní správní orgány.

Rámec pro koordinaci konkurenceschopnosti by byl rozdělen do akčních plánů pro konkurenceschopnost pro každou strategickou prioritu s jasně definovanými cíli, správou a financováním. V prvním cyklu by cíle mohly odpovídat cílům stanoveným v této zprávě. Řízení akčních plánů by mělo být zaměřeno na minimalizaci byrokracie a mělo by zahrnovat širokou škálu zúčastněných stran: členské státy, techničtí odborníci, soukromý sektor a orgány a agentury EU. Komise by měla mít mandát pro horizontální opatření a výlučné pravomoci EU, jako je přepracování politiky hospodářské soutěže a snížení administrativní a regulační zátěže. V případě sdílených kompetencí, jako je odstranění nedostatků v oblasti dovedností a urychlení inovací, by Komise měla poskytnout pokyny a sdílet institucionální uspořádání pro provádění s příslušnými vnitrostátními orgány a odborníky z odvětví, jak je uvedeno v příslušných kapitolách této zprávy. V konkrétních hospodářských odvětvích by bylo možné uvažovat o novém uspořádání, které by sdružovalo Komisi, průmysl a členské státy, jakož i příslušné odvětvové agentury.

Konsolidaci různých koordinačních mechanismů EU by měla doprovázet konsolidace jejich rozpočtových zdrojů. Zdroje EU by se měly zaměřit na financování veřejných statků, které mají zásadní

¹⁹ V první polovině volebního období 2019–2024.

²⁰ Článek 121 SFEU poskytuje právní základ pro zřízení koordinačního rámce pro konkurenceschopnost. Do tohoto postupu je zapojena Rada a Evropská rada.

význam pro strategické priority EU a které by jinak byly nedostatečně zásobovány členskými státy nebo soukromým sektorem [viz kapitola o investicích]. Již v rámci stávajícího víceletého finančního rámce (VFR) by programy, jako je InvestEU, mohly být zefektivněny úpravou mandátů prováděcích partnerů, aby bylo možné více podstupovat rizika. V příštím víceletém finančním rámci zpráva doporučuje definovat „pilíř konkurenceschopnosti“, jehož financování by bylo vázáno na plnění akčních plánů. EU musí rovněž lépe využít velkou výdajovou sílu členských států, která je kolektivně rovnocenná ostatním velkým ekonomikám, a to zlepšením spolupráce a zaměření. Doporučuje se vytvořit ve víceletém finančním rámci předem přidělené přídělky na vnitrostátní úrovni s cílem motivovat a spolufinancovat průmyslové projekty zahrnující více zemí, které může v případě potřeby aktivovat podskupina zainteresovaných členských států. Navrhuje se rovněž zavést dva přepracované nástroje: nový významný projekt společného evropského zájmu v oblasti konkurenceschopnosti, který umožní státní podporu pro přeshraniční projekty, včetně průmyslové infrastruktury, a nový společný podnik pro konkurenceschopnost, který rychle vytvoří partnerství veřejného a soukromého sektoru mezi Komisí, zainteresovanými členskými státy a průmyslovými odvětvími.

Změna zaměření zároveň znamená, že EU by měla důsledněji uplatňovat zásadu subsidiarity a uplatňovat větší „zdrženlivost“. Legislativní činnost Komise nadměrně roste, a to i v důsledku pasivní kontroly zásady subsidiarity ze strany vnitrostátních parlamentů, která vymezuje hranice práva podnětu Komise. Zatímco vnitrostátní parlamenty mají pravomoc kontrolovat, zda jsou právní předpisy EU v souladu se zásadou subsidiarity, prostřednictvím odůvodněných stanovisek – a potenciálně zahájit tzv. postup „žluté karty“ –, mnoho z nich toto právo aktivně nevykonává. Například z 39 vnitrostátních parlamentů nebo komor v EU pouze devět (ze sedmi členských států) vydalo v roce 2023 odůvodněná stanoviska v souvislosti s kontrolou subsidiarity. Mělo by být zahájeno celounijní šetření s cílem analyzovat důvody pasivního výkonu kontroly zásady subsidiarity ze strany vnitrostátních parlamentů. Na základě jejich závěrů by měly být podniknuty iniciativy k posílení správní kapacity a úlohy vnitrostátních parlamentů a členských států při kontrole legislativní činnosti EU. Orgány EU by navíc měly při tvorbě politik uplatňovat zásadu „zdrženlivosti“, a to jak lepším filtrováním budoucích iniciativ, tak racionalizací stávajícího acquis, a to na základě opatření popsanych níže v části „Zjednodušení pravidel“.

Urychlení činnosti EU

Hlasování Rady podléhající hlasování kvalifikovanou většinou by mělo být rozšířeno na více oblastí, a pokud bude činnost na úrovni EU zablokována, měl by být uplatňován diferencovaný přístup k integraci. Mnohému úsilí o prohloubení evropské integrace mezi členskými státy dosud bránilo jednomyslné hlasování v Radě Evropské unie. K rozšíření hlasování kvalifikovanou většinou by proto měly být využity všechny možnosti, které nabízejí Smlouvy EU. Takzvané „překlenovací“ ustanovení by mělo být využito ke zobecnění hlasování kvalifikovanou většinou ve všech oblastech politiky v Radě. Tento krok by vyžadoval předběžnou dohodu, která by podléhala jednomyslnosti na úrovni Evropské rady, a měl by pozitivní dopad na tempo přijímání klíčových legislativních iniciativ ze strany EU. Pokud stávající institucionální postupy brání opatřením na úrovni EU, je další nejlepší možností, aby se podobně smýšlející skupiny členských států uchýlily k posílené spolupráci, jak stanoví články 20 SEU a 329 SFEU. Posílená spolupráce nabízí dvě důležité záruky: souhlas Evropského parlamentu (EP) a soudní dohled Soudního dvora EU (SDEU). Vychází rovněž z návrhu Komise. Pro ilustraci, pokud EU není schopna zavést zvláštní režim pro inovativní společnosti v rámci běžných postupů, mohl by být v rámci posílené spolupráce ochotnými členskými státy prozkoumán dobrovolný 28. soubor pravidel pro společnosti harmonizující právní předpisy týkající se práva obchodních společností a platební neschopnosti, jakož i několik klíčových aspektů pracovního práva a zdanění, které by měly být postupně ambicióznější. Jako poslední možnost by měla být zvážena mezivládní spolupráce. Jednání mimo Smlouvy však vytváří paralelní právní rámce a znamená neexistenci soudního dohledu ze strany Soudního dvora EU, demokratickou legitimitu prostřednictvím EP a zapojení Komise do přípravy textů.

ZJEDNODUŠENÍ PRAVIDEL

Regulační zátěž evropských společností je vysoká a nadále roste, ale EU postrádá společnou metodiku pro její posouzení. Komise již léta pracuje na snížení „zásoby“ a „toků“ právních předpisů rámciprogramu zlepšování právní úpravy. Toto úsilí však mělo dosud jen omezený dopad. Objem regulace zůstává vysoký a nová regulace v EU roste rychleji než v jiných srovnatelných ekonomikách. Zatímco přímá srovnání jsou zastíněna různými politickými a právními systémy, v posledních třech mandátech Kongresu (2019–2024) bylo ve Spojených státech přijato přibližně 3 500 právních předpisů a přibližně 2 000 rezolucí na federální úrovni. Ve stejném období přijala EU přibližně 13 000 aktů. Navzdory tomuto rostoucímu toku regulace postrádá EU kvantitativní rámec pro analýzu nákladů a přínosů nových právních předpisů. Z orgánů EU vypracovala metodiku (standardní nákladový model) pro výpočet regulační zátěže pouze Komise, ale její konkrétní uplatňování se v

jednotlivých právních předpisech liší. Spolunormotvůrci – Evropský parlament a Rada – nemají k dispozici žádnou metodiku pro měření dopadu změn, které navrhuji při navrhování právních předpisů EU. Kromě toho neexistuje jednotná metodika pro posuzování dopadu právních předpisů EU, jakmile budou provedeny na vnitrostátní úrovni, přičemž pouze několik členských států systematicky měří dopad provedených právních předpisů EU, což vnitrostátním parlamentům ztěžuje kontrolu.

Podniky v Evropě čelí třem hlavním překážkám plynoucím z rostoucí váhy regulace. Zaprvé musí být v souladu s nahromaděním nebo častými změnami právních předpisů EU v průběhu času, které se promítají do překrývání a nesrovnalostí. Například analýza nedostatků v Business Europe u 13 právních předpisů EU upozornila na zdvojení 169 požadavků, včetně rozdílů (29 %) a přímých nesrovnalostí (11 %). Za druhé, společnosti z EU čelí další zátěži v důsledku provedení ve vnitrostátním právu, například jako „zlatá deska“ právních předpisů EU v členských státech nebo provázení právních předpisů s odlišnými požadavky a normami v jednotlivých zemích. Jak je uvedeno v kapitole 2, zejména obecné nařízení o ochraně osobních údajů bylo prováděno s velkým stupněm rozdílnosti, což oslabuje digitální cíle EU. Za třetí, právní předpisy EU představují pro malé a střední podniky a malé společnosti se střední tržní kapitalizací poměrně vyšší zátěž než pro větší společnosti, EU však postrádá rámec pro posouzení těchto nákladů. Přibližně 80 % položek pracovního programu Komise se týká malých a středních podniků, ale pouze přibližně polovina posouzení dopadů se výrazně zaměřuje na tyto společnosti. EU rovněž chybí společně dohodnutá definice malých společností se střední tržní kapitalizací a snadno dostupné statistické údaje.

Aby bylo možné začít snižovat „zásobu“ regulace, zpráva doporučuje jmenovat nového místopředsedu Komise pro zjednodušení s cílem zefektivnit acquis a zároveň přijmout jednotnou a jasnou metodiku pro vyčíslení nákladů na nový regulační „tok“. Na začátku každého mandátu Komise by měla být před přijetím nových právních předpisů EU věnována pevná lhůta nejméně šesti měsíců systematickému posuzování a zátěžovému testování veškeré stávající regulace podle odvětví hospodářské činnosti. Na tomto základě by se druhá fáze měla zaměřit na další kodifikaci a konsolidaci právních předpisů EU podle jednotlivých oblastí politiky. Tento proces by měl zahrnovat zjednodušení a odstranění překrývání a nesrovnalostí v celém „legislativním řetězci“, přičemž přednost by měla mít hospodářská odvětví, v nichž je Evropa obzvláště vystavena mezinárodní hospodářské soutěži. Tuto činnost by měli provádět všichni členové sboru komisařů v rámci svých příslušných pravomocí a koordinovat by ji měl místopředseda pro zjednodušení. Aby se zajistilo, že nové právní předpisy budou v souladu s tímto úsilím o zjednodušení, měla by být v rámci Komise ve všech jejích posouzeních dopadů vypracována a důsledně uplatňována jednotná metodika. Tato metodika by měla být uplatňována na všechny nové právní předpisy a měla by být přijata spolunormotvůrci při změnách právních předpisů. Doporučuje se rovněž doplnit do článku o provedení směrnic nový standardní požadavek, který členským státům ukládá, aby systematicky posuzovaly nové právní předpisy za použití stejné metodiky jako orgány EU. Zároveň by měla být posílena pracovní skupina pro prosazování jednotného trhu (SMET), která by se měla zaměřit na hodnocení a řešení případů nesprávného provedení a transpozice, které překračují požadavky směrnic EU. V neposlední řadě by měly být zefektivněny a sloučeny prováděcí a donucovací orgány v členských státech.

EU by měla plně provést ohlášené snížení oznamovacích povinností o 25 % a zavázat se k dosažení dalšího snížení pro malé a střední podniky až o 50 %, zachování proporcionality pro malé a střední podniky v právu EU a jeho rozšíření na malé společnosti se střední tržní kapitalizací. Zpráva doporučuje, aby všechny nové návrhy, které mají být přijaty, podléhaly přepracovanému testu konkurenceschopnosti s jasnou a důkladnou metodikou pro měření kumulativního dopadu, včetně nákladů na dodržování předpisů a administrativní zátěže. Tyto kontroly by měly být prováděny za účasti výborů průmyslových subjektů, které Komisi podporují při posuzování dopadu všech návrhů autonomních aktů. Na tomto základě by se Komise měla rozhodnout odložit iniciativy, které jsou obzvláště problematické z hlediska inovací nebo mají nepřiměřený dopad na malé a střední podniky. Kromě toho by Komise měla rozšířit zmírňující opatření na malé společnosti se střední tržní kapitalizací. EU by rovněž měla umožnit používání softwaru založeného na umělé inteligenci a strojově zpracovaných dat, aby se snížily náklady na dodržování předpisů a administrativní náklady pro malé a střední podniky. Opatření by měla zahrnovat požadavek na harmonizované šablony pro podávání zpráv, minimální prahové hodnoty pro podávání zpráv a centralizované požadavky na podávání zpráv za použití jednoho vícejazyčného rozhraní.

Připomínky

(Pierre Dieumegardová)

Tato zpráva je důležitá pro pochopení současné hospodářské situace v Evropské unii a pro představu, jak ji lze v příštích letech zlepšit.

„Konkurenceschopnost“ Evropy se posuzuje především z hlediska „hospodářského růstu“. Bylo by také dobré vzít v úvahu, že přechod na zelenější, nízkouhlíkovou společnost, která je méně destruktivní pro biologickou rozmanitost, může vyžadovat menší hospodářský růst, nebo dokonce hospodářský pokles.

V každém případě, ať už jste zastáncem růstu nebo zastáncem derůstu, jedná se o téma, které se týká všech občanů EU, nikoli jen několika odborníků na hospodářskou politiku. Je proto škoda, že byla zveřejněna pouze v angličtině, což je jazyk, kterému většina občanů EU těžko rozumí.

Evropo-Demokrati-Esperanto vypracoval tento dokument ve všech úředních jazycích EU, aby pomohl občanům lépe pochopit současnou situaci, lépe se připravit na budoucí vývoj a lépe společně diskutovat o své budoucnosti.

Tento automatický překlad **však obsahuje řadu chyb a bylo by mnohem lepší, kdyby se o tyto překlady postarala Evropská unie. Lidská kontrola by umožnila opravit různé chyby²¹.**

Poslední část se týká posílení správy věcí veřejných v EU. V této poslední části poslední slova posledního odstavce vyzývají k vytvoření vícejazyčného rozhraní pro malé a střední podniky. Ano, malé a střední podniky musí mít možnost vyměňovat si informace s evropskou správou ve svém vlastním jazyce.

Obecněji však občané EU potřebují informace ve svém vlastním jazyce, a nikoli v angličtině, což je pro většinu evropské populace příliš obtížné.

21 Kromě chyb v překladu existují chyby v originále, které mohly být opraveny pečlivou korekturou. Například první obrázek (obrázek 1 v první části) má zkrácený popis „Asie a Tichomoří (zbytek)“; obrázek 1 v části třetí má dvakrát nadpis „Základní kovy“: Jeden z nich neodpovídá žádné bublině. Tyto dvě domnělé chyby byly v překladech opraveny (správně nebo nesprávně?).

TABULKA ZKRATEK

Umělá inteligence	Umělá inteligence
API	Rozhraní aplikačního protokolu
ATMP	Léčivý přípravek pro moderní terapii
Mechanismus uhlíkového vyrovnání na hranicích	Mechanismus uhlíkového vyrovnání na hranicích
Ústřední protistrana	Platforma ústřední protistrany
rozdílová smlouva	Rozdílová smlouva
SDEU unie	Soudní dvůr Evropské unie
kapitálových trhů	unie kapitálových trhů
CRM	Kritická surovina
CRMA	Zákon o kritických surovinách
Centrální depozitář	Centrální depozitář cenných papírů
DARPA	Agentura pro pokročilé výzkumné projekty v oblasti obrany
Výlučná ekonomická zóna	Výlučná ekonomická zóna
EHDS	Evropský prostor pro zdravotní data
EIB	Evropská investiční banka
ERI	Evropská rada pro inovace
EIF	Evropský investiční fond
EII	Energeticky náročný průmysl
EP	Evropský parlament
ERV	Evropská rada pro výzkum
ESA	Evropská kosmická agentura
Evropský orgán pro cenné papíry a	Evropský orgán pro cenné papíry a trhy
ETS	System obchodování s emisemi
PZI	Přímé zahraniční investice
ICT	Informační a komunikační technologie
IEA	Mezinárodní energetická agentura
Významný projekt společného evropského zájmu	Významný projekt společného evropského zájmu
Práva duševního vlastnictví	Práva duševního vlastnictví
IRA	Zákon o snížení inflace
LNG	Zkapalněný zemní plyn

VFR	Víceletý finanční rámec
NGEU	NextGenerationEU
NZIA	Akt o průmyslu pro nulové čisté emise
DDD	Smlouva o nákupu elektřiny
PPP	Parita kupní síly
PV	Fotovoltaické
hlasování kvalifikovanou většinou	Hlasování kvalifikovanou většinou
Výzkum a vývoj;l	Výzkum a inovace
SMET	Pracovní skupina pro prosazování jednotného trhu
STEM	Věda, technologie, inženýrství a matematika
TFP	Celková produktivita výrobních faktorů
VC	Rizikový kapitalista